Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SYDTHY ÅRBOG
1985

SYDTHY ÅRBOG
1985

Redaktion:
Bestyrelsen for Egnshistorisk Forening for Sydthy
(se side 72)

ISBN 87 - 88919 - 00 - 5
ISSN 0900 - 2103

Omslagets illustration:
Ellen Raadal, Krik

Bogens typografiske tilrettelægning, sats, tryk og reproduktioner
er udført af Koldby Bogtrykkeri I/S (07 - 93 65 11)
Skriften er 10 punkt Garamond fra CompuDan

Omslaget er Antik cover og papiret Uno-matt 115 gr.
fra Winther Papir

Indbinding er udført i Rounborgs grafiske Hus

SYDTHY ÅRBOG

1985

Udgivet af
EGNSHISTORISK FORENING FOR SYDTHY

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord 5
Da ulykken ramte Lyngby 6
Ane Marie Kirkegaard 9
Bedsted Gymnastikforening 1910 - 11 14
Hvor gode var de gamle dage? 15
En grusom orkan 16
Da Boddumpræsten fik tærsk! 18
Revyvise 22
Den hellige, hjemmelavede Nadver i Skyum 27
Mindeskrift over Else Jensdatter 30
Provstesyn omkring 1800 31
40 års minde om besættelsen og befrielsen 1940-45 33
Er vejene for automobiler? 33
Dagbøger om livet i Heltborg i en svunden tid 34
Om strandauktioner for 200 år siden 29
Tøttrupgaard 40
En stiftelse for gamle og værdige tjenestefolk 43
Fiskeri i flade sø 1690 49
Gavebrev på »Klosterhave« til Boddum præstekald 49
En sammenkogt ret 51
Mindeskrift over Anders Peter Pedersen 66
Tandrup 67
Sydthy Egnshistoriske Arkiv 69
Egnshistorisk Forening i Sydthy 70
Sydthy-Bøger 71
Hvordan får du kontakt til
Egnshistorisk Forening for Sydthy 72

Sydthy Årbog 1985

Ved udgivelsen af 1984-årbogen - 1. årgang - var redaktionen på usikker grund. Vi skitserede i forordet, hvilke retningslinjer, der lå til grund for arbejdet med årbogen, men vi vidste selvsagt ikke, hvordan resultatet ville blive modtaget. Det ved vi nu, og vi er meget taknemmelige over de mange positive tilkendegivelser. Forhåbentlig kan 1985-udgaven tilfredsstille læsernes forventninger, så bogens position som rygraden i foreningens arbejde styrkes.

Som man vil have bemærket, har årbogen fået nyt »ansigt« i år. Sidste års Leo Estvad-forside høstede megen anerkendelse, men vi vil gerne gøre det til en tradition, at forsiden udformes af én af egnens dygtige kunstnere. Vi er derfor meget glade for, at Ellen Raadal har villet låne os en tegning til 1985-udgaven. Gedigen tegnekunst og lokalhistorie er forenet i billedet af den gamle Kloster Mølle ved Vestervig.

Tidsmæssigt rækker årbogen fra middelalder til nutid - fra kirkeinteriør til 2. verdenskrig. De 18 kirker i Sydthy kommune fortjener læsernes opmærksomhed. At de er gennemanalyseret af Nationalmuseets folk bør ikke afholde lægmænd fra at forske i kirkestof.

Nogle artikler - f.eks. Oluf Nørgaards og Gunnar Kjær Mortensens - er nært knyttet til en bestemt lokalitet, men har almen interesse, bl. a. fordi deres opbygning og kildehenvisninger giver gode ideer til lignende forskning i andre egne.

Årbogen kan også bruges som håndbog ved selvstudier. Sidste år bragte vi det gamle gotiske alfabet, som man må have kendskab til ved tydning af mange håndskrifter. I år giver vi mulighed for at få afklaret, om alt nu også var så billigt før i tiden. En tabel sætter priser i relation til købekraft.

Som noget nyt bringer årbogen en fortegnelse over lokallitteratur, der er udkommet i løbet af det sidste år. Vi takker bibliotekar Ejnar Vestergaard, der har lovet at supplere listen i de kommende år. Forhåbentlig vil litteraturlisten give mange lyst til at læse »vore egne« forfatteres bøger.

Hermed ønsker redaktionen
god læse- og skrivelyst!

Tilføjelser og rettelser til årbogen 1984

Redaktionen har modtaget navne på følgende Hvidbjerg v. Aa-fodboldspillere fra 1909, som læserne selv bedes skrive på linjerne, s. 21 i 84-årbogen: nr. 3) Jens Knattrup, der senere druknede i Ørum sø i 1923, var svoger til nr. 4) Marius Sørensen, nr. 5) Nicolai Haagaard, nr. 7) Anton Nørgaard, nr. 8) Jacob Hove, nr. 10) Hans ? (kommis i Morup Mølle), nr. 11) Peder Christian Andersen.

Skolebilledet side 29 er fra Helligsø skole (ikke Holmgaard skole).

Da ulykken ramte Lyngby

af Eskil Hvam Jessen

Mindetavlen, som er gengivet herover, findes på Hvidbjerg V. Aa kirkeskibs sydmur. Den minder kirkegængerne om havboernes farefulde erhverv og ved at dykke lidt ned i historien bag tavlen, får man et indblik i, hvorledes den store fiskeriulykke den 23. december 1885 greb ind i det lille samfunds hverdag, og hvordan medfølelse og offervilje gav sig kontante udtryk både i de omgivende sogne og i mange andre egne af Danmark.

I 100-året for denne tragiske ulykke, må det være af interesse at skildre begivenhederne, dels som de er beskrevet i samtidige aviser, og dels som øjenvidner har oplevet dem.

Den 23. december 1885 tog fiskerne fra Lyngby på havet. Vejret var pænt, og man håbede at skaffe sig lidt fortjeneste til den forestående jul. Der var 2 sejl- og robåde med 6 mand i hver og 3 små pramme med 2 mand i hver. Hen på formiddagen kulede det op, og bådene måtte søge mod land. Her var brændingen allerede så voldsom, at flere af bådene blev liggende udenfor revlen. Uvejret tiltog i styrke, og én af de små både forsøgte at komme i land, og på mirakuløs vis reddede de to mænd sig ind på stranden. Senere forsøgte én af de store både at slippe igennem bråddet, men den kæntrede og alle 6 ombordværende fiskere druknede. I denne båd var 3 brødre, som sammen gik i døden. De var alle gift og havde hver 3 børn i alderen 1-6 år. Snart efter forsøgte en anden af prammene at nå stranden, men også den forsvandt i bølgerne og de to ombordværende druknede på samme sted som deres kammerater fra den anden båd. Mændene i den 3. pram roede nu udad i håbet om at møde den større båd med 6 mand. Det lykkedes for dem at komme ombord i denne båd, og de lod deres egen pram drive for vind og vejr. Som ved et under kom den store båd gennem den frygtelige brænding, og de 8 frelste fiskere bøjede straks knæ på stranden og takkede Gud for frelsen.

Mindetavlen i Hvidbjerg kirke. Bemærk, at efternavnet Rud er blevet til Bud, og at der er uoverensstemmelser mellem stavemåden på tavlen og i kirkebogen (Charl/Carl).

Det siger sig selv, at denne drukneulykke i mange år satte sine spor i det lille samfund. Næsten halvdelen af byens fiskere var på én gang revet bort, og der var ikke et hjem, som ikke var berørt af ulykken og havde mistet nære slægtninge og forsørgere. Af de druknede var de 6 familiefædre med 9 uforsørgede børn, og en syvende forsørgede sine gamle forældre.

Julen blev selvsagt en sorgens tid, og nytårsdag blev de fiskere, der drev i land ved Lyngby strand, begravet på Hvidbjerg v. Aa kirkegård. Disse fem var: Lavst Nielsen Rud, Peter Christensen, Niels Christensen, Charl Christensen og Niels Sørensen.

Om begravelsen kan vi læse i Thisted Amtsavis 4. januar 1886: Følget var stort. Det bestod af 14 vogne, hvoraf de fem forreste kørte ligene og de øvrige kvinderne. Foran toget gik

to mand med flag. Kirken kunne ikke nær rumme de mange mennesker, der ønskede at deltage i højtideligheden - heriblandt mange embedsmænd og mange langvejs fra. Kirken var smukt pyntet og sognepræst Colding holdt en gribende tale over salmedigteren P. Hedelunds ord: »Med sorgen og klagen hold måde«, men »på grund af gråd og trængsel er det ikke vor meddeler muligt at gengive indholdet i sammenhæng« - skriver avisen.

Ligene blev sænket i en fælles grav (som iøvrigt stadig findes), og da præsten på de pårørendes vegne bragte det forkrænkelige støv det sidste farvel, blev der en forfærdelig gråd, nogle besvimede, og der var kun få, som ikke fældede tårer. Ligfølget var det største, der i mands minde havde været samlet på Hvidbjerg kirkegård.

De øvrige 3 fiskere havde havet på dette tidspunkt endnu ikke givet tilbage, men i løbet af de følgende uger drev også de i land, og Christen Josephsen blev begravet på Hune kirkegård den 10. januar. Christen L. Christensen blev fundet 2. januar ved Lild vestre strand og blev ført hjem og begravet ved siden af de andre den 10. januar. Niels Jensen drev ligeledes i land ved Lild vestre strand og han fik sin grav på Lild kirkegård den 17. januar 1886. I kirkebogen der er han opført som en ca. 30 årig, uidentificeret mand, efter klædedragten at dømme fisker.

Den tragiske ulykke, der greb så dybt ind i det lille samfunds hverdag, påkaldte sig opmærksomhed og medfølelse landet over, men naturligvis er det de lokale aviser, der beretter udførligst om ulykken. Efter det første chok giver Thisted Amtsavis sig til at se bagud - ridse linierne op for, hvad der burde have været gjort for at undgå ulykker af denne art. I året 1885 er der på Thisted Amts kyster druknet op mod 30 fiskere, så derfor er det på høje tid, at myndighederne gør noget.

Ved Lyngby findes der ingen redningsbåd, *(raketstation oprettet 1882, redningsbåd bevilget 1920 - red.)* og afstanden til redningsstationerne i Agger og Vorupør er så stor, at der vil gå mindst 5-6 timer, før en båd derfra vil kunne være fremme. Avisen mener, at en redningsbåd i Lyngby

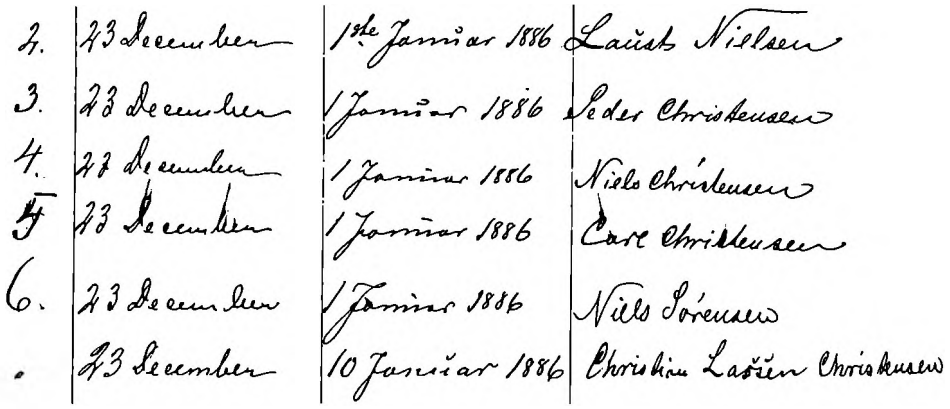

2.	23 December	1ste Januar 1886	Lauist Nielsen
3.	23 December	1 Januar 1886	Peder Christensen
4.	23 December	1 Januar 1886	Niels Christensen
5	23 December	1 Januar 1886	Lars Christensen
6.	23 December	1 Januar 1886	Niels Sörensen
.	23 December	10 Januar 1886	Christian Lauisen Christensen

Fra Hvidbjerg kirkebog 1885.

ville kunne afværge sådanne katastrofer, da fiskerne så ikke ville forsøge at gå ind, før de får hjælp.

Hertil kan vi jo så indskyde, at det vil være vanskeligt at bemande en redningsbåd, når alle fiskere er på havet.

Avisen ser også på andre foranstaltninger, der kunne redde fiskerne levende i land. Havde de været udstyret med redningsbælter af moderne type, kunne de holde sig flydende, til hjælpen nåede frem. Disse nye redningsbælter er oppustelige, nemmere at arbejde med og mere effektive end de gamle korkbælter, og regeringen har allerede foreslået, at der bevilges en sum til anskaffelse af sådant udstyr til fiskerne, der ikke har råd til at betale hele beløbet selv, men på grund af de ulykkelige politiske forhold blev pengene ikke bevilget. »Visnepolitikken fik ingen ende«, er avisens kommentar. Hermed henvises til den politiske strid mellem partierne Højre og Venstre.

I den følgende tid er der flere indlæg i avisen, hvor man blandt andet kritiserer redningsvæsenet som dårligt organiseret og ineffektivt. Man ønsker bedre uddannelse af redningsmændene og bedre materiel. Staten bør træde ind i bestræbelserne for at skaffe kystfiskerne større sikkerhed i deres farefulde erhverv.

Medens der således gik politik i sagen, rejste der sig en enestående medfølelse og offervilje i befolkningen. Landets aviser opfordrede til at sende bidrag til de druknede fiskeres efterladte, og fra hele landet strømmede bidragene ind. Det første bidrag - og vel også det største - på 300 kr. kom fra kongen. Hermed var en indsamling, som strakte sig langt ind i 1886, startet, og af indsamlingslisterne ser vi, at også mennesker, der selv sad i trange kår, har ønsket at være med. Således er der mange beløb på 50 øre. Samtlige sogne i Thy ydede deres bidrag, og alle egne af Danmark var med på listerne.

I ly af folks godgørenhed kan uærlighed trives. Det bekræfter en notits i avisen, hvor der berettes om en mand, der foregav at samle ind til Lyngbyfiskerne. Efter at have fået omkring 50 kr. i det sydvestlige Thy, tog han til Harboøre. »Han skal nu være anholdt«, skriver avisen.

Den store medfølelse og offervilje fra alle sider kunne naturligvis ikke fjerne sorg og savn i det hårdt ramte samfund, men den var med til at mildne nøden og fattigdommen og åbne offentlighedens - og forhåbentlig også politikernes - øjne for de barske livsvilkår, som vestkystfiskerne måtte kæmpe imod, og hvor livet ofte var den pris, der måtte betales.

Der skulle ikke gå mange år, før ulykken igen ramte Lyngby. Godt tre år senere kæntrede den båd, der var kommet lykkeligt i land på nøjagtig samme sted, og to mand druknede, og det var en lille flok, der var tilbage til at tjene føden til resten. På en mærkelig måde blev Lyngby skånet for den store ulykke i 1893, hvor 48 fiskere nord og syd for Thyborøn Kanal druknede. De skulle egentlig have været

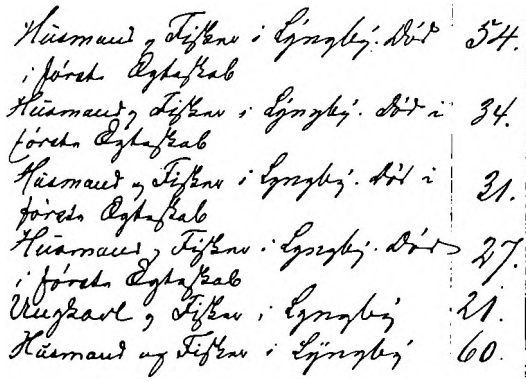

Hüsmand og Fisker i Lyngby. Død 54.
i første Ægteskab
Hüsmand og Fisker i Lyngby. Død i 34.
første Ægteskab
Hüsmand og Fisker i Lyngby. Død i 31.
første Ægteskab
Hüsmand og Fisker i Lyngby. Død 27.
i første Ægteskab
Ungkarl og Fisker i Lyngby 21.
Hüsmand og Fisker i Lyngby 60.

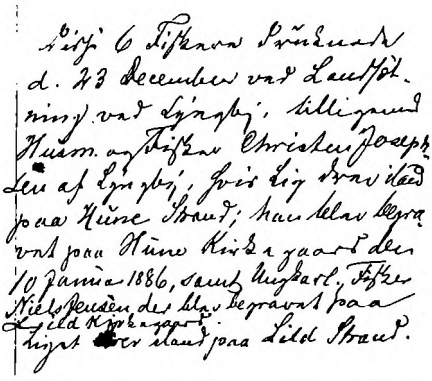

Dep. 6 Fiskere Drukned
d. 23 December ved Landfør-
ing ved Lyngby, tilligemed
Husm. og Fisker Christen Joseph
Lee af Lyngby, hvis Lig blev fundet
paa Hune Strand; han blev begra-
vet paa Hune Kirkegaard den
10 Januar 1886, samt Ungkarl, Fisker
Niels Jensen der blev begravet paa
Lild Kirkegaard
hvor han er stedt paa Lild Strand.

på havet, men dagen før kæntrede en pram i havstokken, og så blev de hjemme!

Mindetavlen i kirken og gravstedet på kirkegården står i dag som synlige minder om dramatiske begivenheder, som greb ind i menneskers hverdag lang tid fremover, og ordene nederst på mindetavlen vidner om havboernes grundfæstede tro i liv og død:

»Salige er de døde som dø i Herren«.

Ane Marie Kirkegaard

af Oluf Nørgaard

I »Historisk Årbog for Thy« 1960 er der en slægtshistorie for familien Nørgaard med en kort omtale af Ane Marie Kirkegaard, og det meddeles, at der senere vil komme en biografi. Nedenstående arbejde, som ikke er udtømmende, er et bidrag til denne.

Forslægt, barndom og ungdom

Faderen, Anders Christensen Kirkegaard, blev født 1787 i Hanning sogn, Ringkøbing amt, på en gård, der kaldes »Annexgården«, og som han senere tog navn efter. Ved folketællingen 1787 finder vi på denne gård forældrene Christen Laustsen og Ane Andersdatter og en énårig søn, Laust. Anders, der er født sidst på året, er ikke med.

Ved folketællingen 1801 er Christen Laustsen død og Ane Andersdatter gift anden gang. På Annexgården finder vi de to Sønner af første ægteskab, Laust og Anders, der nu er henholdsvis 14 og 12 år gamle. Desuden er der to mindre børn af andet ægteskab.

Vi får dernæst intet at vide om Anders Kirkegaard, før han 11. april 1814 i Vestervig bliver viet til pigen Ane Cathrine Jakobsdatter Wolfram, datter af parykmager, forhenværende grenader Jakob Wolfram i Lemvig. Ane Cathrine, der er født 1783, var da stuepige på Vestervig kloster, og vielsen finder sted i hjemmet med forloverne befalingsmand Prætzmann, Seiersbøl, og rådmand Dreyer på Vestervig. Her får ægteparret bopæl, senere bor de en tid i Skaarup, og i trediverne køber han en mindre landejendom, det nuværende Præstegaardsvej 24, matr.nr. Tygstrup 43 a.

Denne landejendom får navn efter hustruen: Ny Cathrinelund.

I kirkebogen og ved folketællingerne er Anders Kirkegaard indført med forskellige stillingsbetegnelser: Kontorist på herredskontoret,

forligelseskommissair, husejer og tiendejer. Familietraditionen kalder ham herredsfuldmægtig. Han synes at have levet i jævn velstand, og hans omgangskreds er det bedre borgerskab.

I ægteskabet blev der født 4 børn.

Hans Jacob Kirkegaard, født 26. maj 1815.
Ane Marie Kirkegaard, født 29. april 1817.
Thomas Kirkegaard, født 19. april 1819.
Petrine Kirkegaard, født 16. september 1821.

I foråret 1831 bliver Ane Marie konfirmeret i Vestervig kirke. Hendes vidnesbyrd var: Kundskab udmærket, opførsel meget god. Den 1. november 1832 rejser hun fra Vestervig til Helligsø, hvor hun kommer i tjeneste i præstegården hos sognepræsten Jens Selmar. November 1838 tager hun tilbage til hjemmet i Vestervig og er her vinteren over. I april 1839 tager hun igen til Helligsø, vistnok for at tjene i Gadegaard. Ved folketællingen først på året 1840 er hun husholderske hos ugift gårdmand Chr. Madsen Balle i Helligsø.

En sejlivet familietradition hævder, at Anders Kirkegaard er af samme slægt som Søren Kierkegaard. At en sådan tradition kan opstå, er letforståelig, da Hanning sogn er nabosogn til Sædding sogn, hvor Søren Kierkegaards slægt er hjemmehørende. Denne slægts historie er udførligt skildret i en stamtavle, der er anført i litteraturfortegnelsen efter denne artikel, og det er usandsynligt, omend ikke helt umuligt, at de to familier skulle være beslægtede. Det bør nævnes, at Anders Kirkegaards navn altid staves, som her anført, mens sønnen Hans Jacob bruger stavemåden Kierkegaard, sandsynligvis under påvirkning af nævnte tradition.

Ægtefællen Niels Mikkelsens forslægt, barndom og ungdom

Faderen, Mikkel Christensen, af familietraditionen kaldet »Slei« er født i Odby sogn på Thyholm. Forældrene døde, da han var 3 år, og han var derefter hos slægtninge, vistnok i Troelsgård, Ydby sogn. I 1796 køber han en gård på 4 tønder hartkorn i det sydlige Helligsø, matrikel nr. 11a, det nuværende Helligsøvej 44. Ved et skifte 27. august 1825 får vi udførlig oplysning om denne gård, dens indretning, indbo, besætning, markredskaber o.s.v. Han synes at have været driftig og jævnt velhavende, og han må have gjort et vist indtryk på sognets beboere. Han døde 1846, og endnu 100 år efter kan den stedlige tradition fortælle noget om hans køretøj. Det var en gammel, brøstfældig vogn, seletøjet var dårligt og stærkt lappet og bødet, men hestene var velfodrede og velplejede.

Mikkel Christensen var 4 gange gift og fik i hvert fald 21 børn, hvoraf dog flere var dødfødte eller døde som spæde. I det tredie ægteskab, med pigen Karen Nielsdatter fra Gundtoft fik han sønnen Niels Mikkelsen, født 5. september 1813. En helbroder, født 10 år senere fik samme navn og blev for at undgå forveksling, kaldt »Bette Niels Mikkelsen«. Denne broder synes at have været småt begavet, og han fik i 1846 en dom for at have begået indbrud hos faderen.

Den ældste Niels Mikkelsen gik i skole i Helligsø hos lærer Peder Hvidberg. (Se årbogen 1984 og 1985; hvor der også er kort over Helligsø.) Han klarede sig godt i skolen og blev konfirmeret foråret 1828 med vidnesbyrd: Gode evner, gode kundskaber og god opførsel. Efter konfirmationen tjente han på gårde i Helligsø og Gjettrup. Ved folketællingerne 1834 og 1840 er han hjemme hos faderen.

Der var ikke langt mellem gårdene i det lille sogn. Alle de fastboende kendte hinanden og tilflytterne kom hurtigt ind i dette fællesskab. Et år efter Ane Maries ankomst, den 16. april 1840 bliver hun i Helligsø kirke viet til Niels Mikkelsen. Forlovere var Anders Kirkegaard og Mikkel Christensen.

Man kunne have ventet vielse i Vestervig kirke og bryllupsfest i brudens hjem. Traditionen beretter, at Anders Kirkegaard var imod partiet, og dette forhold er sandsynligvis forklaringen på det noget usædvanlige bryllup.

Ægteparrets gård og formueforhold

Ved skøde af 24. juni 1840, tinglæst 9. juli køber Niels Mikkelsen en gård i Kobberø, Gjettrup sogn, »Vester Kobberøgaard« matr. nr. 5a, det nuværende Kobberøgårdvej 10. I skødet oplyses, at han allerede har taget gården i besiddelse, det kan være sket samtidig med eller umiddelbart efter brylluppet.

Gården var på knap 4 tønder hartkorn og

Denne dragkiste har engang stået i stuehuset på »Vester Kobberødgaard«. Den ældste datter Karen Mikkeline havde den med sig fra sit hjem, da hun blev viet til Poul Nørgaard 15. november 1867.

sandsynligvis noget forfalden. Der bygges ny vestlænge i 1846 og i 1848 nyt stuehus. Ved forskellige brandtaksationer, sidst 6. februar 1882 får vi oplysning om indretningen af bygningerne. Stuehuset mod syd var 38½ alen lang og 10 alen bred, med loft over alle fag, grundmur og stråtag. Sammenbygget med stuehusets nordside var den vestlige længe, der rummede vognskur og hestestald. Laden og fæstalden lå mod nord og var sammenbygget med vestlængen.

Der var kun de tre nævnte fløje, gården var altså åben mod øst. Her lå gården »Øster Kobberøgaard«; mellem de to gårdes bygninger var der så megen plads, at man kunne køre med en vogn. Fra stuehusenes vinduer og fra haverne var der en vidunderlig udsigt over Limfjorden og Aggertangen, Thyborøn og Harboøre.

Prisen for »Vester Kobberøgaard« var overtagelse af en prioritet af ukendt størrelse til en tidligere ejer og 1.900 rigsdaler sølv, der ved tinglysningen allerede var udbetalt kontant. Om Niels Mikkelsens formueforhold på dette tidspunkt ved vi intet, udover at han ved ovennævnte skifte efter moderen fik udbetalt 71 rigsdaler. Arv efter faderen, der døde 1846, har han måttet vente længe på, da stedmoderen fik tilladelse til at sidde i uskiftet bo.

Arven fra Anders Kirkegaard

Anders Kirkegaard døde 3. maj 1852 og hustruen 25. februar 1857. Nogle dage efter sidstnævnte dødsfald blev der holdt skiftepå »Ny Cathrinelund«.

Arvingerne var de 4 børn, hvoraf den ene, Thomas Kirkegaard var død nogle år i forvejen og havde efterladt sig en søn af samme navn. Petrine var gift med Lars Nielsen Diernæs, der ejede Skibstedgaard i Ydby sogn fra 1858 til 1865, og Hans Jakob opholdt sig på »Ny Cathrinelund«.

Ved skiftet oplyses, at det meste af børnenes fædrene og mødrene arv på 2.000 rigsdaler allerede er udbetalt. Niels Mikkelsen har fået 1.800 rigsdaler i 1846, Hans Jakob og Lars Nielsen

Diernæs har fået 2.000 rigsdaler i 1853 og 1854, og sønnesønnen Thomas har fået 600 rigsdaler.

Der forelå et testamente, oprettet af Anders Kirkegaard 31. august 1850. Efter dette testamente skal Hans Jakob have ret til at købe »Ny Cathrinelund« for 2.000 rigsdaler, hvilken ret han benyttede sig af. Efter udbetaling af den resterende fædrene og mødrene arv til Niels Mikkelsen og Thomas Kirkegaard, resterer der i boet 3302 rigsdaler, og dette beløb udbetales efter testamentets bestemmelse til børnebørnene med ¼ til hver families børn.

Niels Mikkelsen har altså i arv fået, hvad der skulle bruges som udbetaling på »Vester Kobberøgaard«. Af tinglæste pantebreve kan vi se, at han de første 10-15 år har haft en pantegæld på omkring 500 rigsdaler. Han har altså i økonomisk henseende været ligestillet med de fleste andre gårdmænd i sognet.

Familietradition om ægteparret

Om Ane Maries udseende, karakter, viden og daglige opførsel er der ikke bevaret et eneste træk, om Niels Mikkelsen er der bevaret talrige.

Han var middelhøj, meget kraftig bygget og meget stærk. I sin daglige færd var han meget nøjeregnende, og ville bestemme alt lige til de mindste enkeltheder, ikke blot ude, men også inde. F.eks. kunne han finde på, at gå ned i kælderen og bestemme, i hvilken rækkefølge saltkarrenes indhold skulle anvendes.

I politiprotokoller og domsprotokoller er der vidnesbyrd om en række retssager, som han har været indblandet i.

I 1846 med Knud Nielsen, Ginnerup om injurier.

I 1853 med det offentlige om brud på vejfreden.

I 1862 med en kroejer Simonsgard om et beløb på 6 rigsdaler.

I alle disse tilfælde er der tale om småsager, som de fleste ville have ladet falde eller have ordnet ved forhandling.

Om ægteskabet

I forsommeren 1859 henvendte Ane Marie sig i retten i Vestervig med en lang række klager over ægtefællen. De er ofte i skænderi, han truer hende, og undertiden jager han hende ud af huset. Fra 23. juni har vi i politiprotokollen en lang række forhør »til oplysning om Niels Mikkelsen har mishandlet sin hustru.« Som vidner blev afhørt flere naboer og de tre ældste børn, men det er trods de fyldige vidneudsagn umuligt at afgøre, hvem af parterne, der har mest grund til at beklage sig. Retten fandt det imidlertid bevist, at Niels Mikkelsen havde været voldsom over for hustruen, og i en dom af 15. september 1859 blev straffen fastsat til 5 dages fængsel på vand og brød.

Under retssagen havde Ane Marie tilbudt skilsmisse, men tilbuddet var ikke blevet modtaget. Ægteskabet fortsatte altså og er sandsynligvis blevet bedre. Familietraditionen fortæller hvorfor.

Niels Mikkelsen havde fra ungdommen et stort forbrug af brændevin. Under forhørene blev det oplyst, at når han var beruset, blev han, om ikke voldsom så dog »urimelig«. Af vidneudsagnene fremgår det også tydeligt, at de svære uoverensstemmelser kun kom, når han var beruset.

Omkring tiden for ovennævnte begivenheder blev han syg, og en læge fortalte ham, at hvis han ikke holdt op med at drikke, ville han dø i løbet af to år. Han blev da totalt afholdende, selv ved festlige lejligheder tog han aldrig en snaps. Det er sandsynligt, at denne forandring har været direkte årsag til et bedre forhold mellem de to ægtefæller. Helt godt blev det vistnok aldrig.

Ved folketællingen i 1870 bor hele familien i Vester Kobberøgaard, ved tællingen 1880 bor Ane Marie sammen med den yngste datter i et lille hus i nærheden af gården. Denne ordning har dog kun været kortvarig.

De sidste år

Ane Marie blev svagelig med årene og fra nytår 1881 boede hun på Grim-Nørgaard, Gjettrup hos den ældste datter Karen, der var gift med ejeren Poul Nørgaard. Det værelse, hun boede i, er delvist bevaret. Det kan ses på grundplanen over gården som nr. 19, tømmerstuen, der da var indrettet til beboelse. På fotografiet af Grim-Nørgaard kan vinduet til dette værelse ses i vinkelen mellem stuehus og vestlænge. (Historisk Årbog for Thy, 1960).

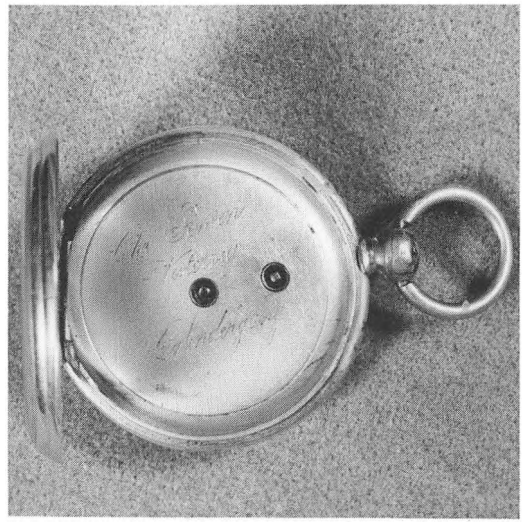

Dette ur er en gave fra Niels Mikkelsen til dattersønnen Peder Christian Nørgaard ved dennes konfirmation 4. oktober 1885.

I 1880 var der kommet en ny, nidkær præst, Th. Løgstrup til sognet og sammen med ham kom Indre Mission. Han talte ofte med de to ægtefæller og forsøgte at få dem forsonet, hvad der tilsidst lykkedes. Herom er der udførligt berettet i præstens dagbog for 7. februar 1882: »Ude hos Poul Nørgaard, fik tale med N. Mikkelsen og hans hustru; anvendte ps. 154, Den yndigste rose er fundet - første linie på ham, sidste på hende, bad ham forlige sig med hende, og trængte på under tårer, lige til hans hånd lå i hendes, og de tilgav hinanden alt, og han lovede at føre et andet liv, et liv med Jesus. Min hånd på deres sammenføjede hænder, og så bad jeg for dem og sang ps. 458. Hvor hjerterne vare bevægede derude, Herren havde ret sin gang i huset den dag.«

Fire dage senere, om morgenen den 11. februar, da Karen Nørgaard kom for at se til sin moder, fandt hun hende død i sengen.

Niels Mikkelsens sidste år blev fredelige, han var blevet mindre stridbar, mere omgængelig. Han tog sig mere af børn og børnebørn; nogle af børnene blev sendt på højskole, og til børnebørnenes konfirmation kom han med gaver. Den skete forandring belyses udmærket af familietraditionen, idet den del, der stammer fra de ældste børn tager parti for moderen, medens de yngste børn er på faderens parti. Det bør også bemærkes, at den på enkeltheder rige familietradition ikke kender noget til et dårligt forhold mellem faderen og børnene.

Den 7. oktober 1898 døde Niels Mikkelsen på Vester Kobberøgaard som en ensom mand. De yngste af børnene var da forlængst flyttet hjemmefra og ingen var interesseret i at overtage hjemmet. Han havde allerede i længere tid forhandlet om salg til naboen i Øster Kobberøgaard og vigtige punkter i købekontrakten var allerede aftalt. Skifteretten ordnede det sidste, og så snart salget var gået i orden, lod naboen bygningerne nedrive og byggede senere en ny gård andetsteds på marken. Gårdspladsen er nu fuldstændig planeret og kun opgravede mursten og rester af sokler fortæller, at der engang har ligget en gaard her.

Børn og efterslægt

Ane Marie Kirkegaard og Niels Mikkelsen fik 10 børn, hvoraf de to døde som små. De, der blev voksne var

Karen Mikkeline Nielsen, født 17. sept. 1840.
Anders Kirkegaard Nielsen, født 21. aug. 1843.
Ane Cathrine Nielsen, født 23. april 1846.
Karen Marie Nielsen, født 24. januar 1848.
Thomasine Nielsen, født 24. januar 1848.
Johanne Nielsen, født 16. juni 1852.

Mads Nielsen, født 13. juni 1856.

Ane Kirstine Nielsen, født 29. maj 1860.

Anders Kirkegaard udvandrede til Amerika, blev gift derovre, men fik ingen børn, Mads forblev ugift, alle de andre blev gift og fik børn, nogle fik mange. Også Ane Maries 3 søskende fik børn, så der må i dag være en talrig efterslægt. Det ville være ønskeligt om et medlem af denne slægt ville lade udarbejde en efterslægtstavle.

Kilder

Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Han Herred, 1960, side 163 og 227, 1984 side 77 og 1985

Olaf Kierkegaard og P. E. Parup: Fæstebonden i Sædding, Kristian Jespersen Kierkegaards Efterslægt. København 1941.

I Rigsarkivet:

J. TH. N. Løgstrups Dagbøger, 1880-1890. Arkiv nr. 6998.

Folketællingslister.

I Landsarkivet, Viborg:

Hassing Refs Herreders Arkiv.

Kirkebøger, Brandtaksationsprotokoller.

Skøde- og Panteprotokoller 1839-1841, B 34, SP 16, folio 216.

Skifteprotokoller 1825-1832 B 34 284, folio 46 og 259.

Skifteprotokol 1839-1851 B 34 286, folio 574.

Skifteprotokol 1851-1859 B 34 287, folio 446 og 785.

Skifteprotokol 1894-1898 B 34 5431, folio 155.

Skifteprotokol 1898-1903 B 34 5433, folio 14 ff.

Domsprotokol 1835-1854 B 34 127, folio 232.

Domsprotokol 1854-1859 B 34 128, folio 463.

Domsprotokol 1859-1869 B 34 5327, folio 177.

Politiprotokol 1847-1854 B 34 103, folio 251 og 776.

Politiprotokol 1859-1862 B 34 107, folio 32 ff.

Hos forfatteren:

Familietradition, nedskrevet.

Bedsted Gymnastikforening 1910 - 11

Hvem gik til gymnastik på Bedsted kro for 75 år siden? Følgende er genkendt: Øverst fra venstre: nr. 1) Harregaard Pedersen, Vittrup, nr. 2) Jens Pedersen, der kørte post til Svankjær og Lyngby. - 2. rk.: nr. 3) Jens Vodstrup, maler i Morup Mølle, nr. 5) Senius Knudsen, Bedsted. - Forr. rk.: nr. 2) Johanne Borregaard, nr. 4) Maren Mortensen, lærerinde og senere modehandler i Bedsted, nr. 5) Julie Kristensen, gift med Chr. Sund, Gl. Bedsted. Redaktionen modtager gerne flere navne. *u.l.*

Hvor gode var de gamle dage?

Når man hører og læser om tidligere tiders lave priser, glemmer man ofte at sætte varepriserne i forbindelse med købekraften. Følgende statistik giver et indtryk af pris- og lønudviklingen i 1900-tallet. Bemærk, at der i tabellen er regnet med københavnske lønforhold.

u.l.

Pris i kroner for		**April 1914**	**April 1934**	**April 1954**	**April 1980**	**Arbejde i min. 1914**	**1980**
Et halvt rugbrød	2 kg	0,28	0,34	1,02	8,85	34	9
Et almindeligt franskbrød	300 g	0,11	0,19	0,46	3,15	13	3
Smør, lurmærket	pr. kg	2,32	2,49	7,53	23,40	278	23
Oksekød, forkød (bryst)	pr. kg	1,12	0,94	4,76	37,75	134	37
Oksekød, skært (yderlår)	pr. kg	1,28	1,60	7,37	41,70	154	40
Flæsk, skinke uden skank	pr. kg	1,77	2,61	6,39	30,50	212	29
Flæsk, mellemkam uden spæk	pr. kg	1,38	1,38	8,55	42,80	166	41
Torsk, middelstore	pr. kg	0,48	0,56	1,54	15,15	58	15
Kartofler, alm. gode spisekartofler	pr. kg	0,05	0,08	0,41	2,60	6	3
Æg, 60-65 g/stk. (20 stk.)	1 snes	1,70	1,13	4,82	18,70	204	18
Kaffe	½ kg	1,23	2,29	10,19	31,30	148	30
Konditorkager	pr. stk.	0,05	0,12	0,45	2,70	6	3
The, alm. Kongo-the	50 gr.	0,24	0,45	1,08	4,40	29	4
Sukker (stødt melis)	pr. kg	0,43	0,43	0,91	9,60	52	9
Sødmælk	pr. liter	0,16	0,24	0,53	3,50	19	3
Bajersk øl, skatteklasse I	pr. flaske	0,13	0,31	0,71	3,25	16	3
Cigaretter	20 stk.s pakke	0,20	0,80	3,00	16,50	24	16
Aviser, københavnsk morgenavis		0,10	0,11	0,40	2,65	12	3
Elektricitet til husholdning	pr. kWh	0,35	0,35	0,40	0,65	42	1
Gas til husholdning	pr. m^3	0,11	0,15	0,32	2,55	13	2
2-værelses lejlighed	årlig leje	210	553	632	4400**		
Arbejdsløn, faglærte, Kbh.	timeløn	0,66	1,74	5,59	70,95		
Arbejdsløn, ufaglærte, Kbh.	timeløn	0,50	1,27	4,66	62,05		

* Der er ikke taget hensyn til ændrede livsvaner og -vilkår eller skattetrykkets stigende andel i lønnen.

** Årslejen svarer i 1914 til lønnen for 420 timer = 7,3 arbejdsuger à 57,6 timer, i 1980 til 71 timer = 1,8 arbejdsuger à 40 timer.

En grusom orkan

af Elly Mardal

I 1786 førtes mod Jens Laursen af Vesterby en retssag, hvori han tiltaltes for, at der var fundet bl.a. en svaletønde med kobberpiber og andre brændevinsredskaber nedgravet og skjult i hans lade.

Jens Laursens indlæg under retssagen

Jens Laursen, Vesterby gjorde i sit indlæg følgende klart, at den i hans lade den 3. maj i dette år fundne om morgenen tidlig, da han ikke selv var tilstede - meldes denne sandhed, at denne svaletønde med kobberpiber ikke tilhører mig, og ingen i mit hus var det mindste vidende om at samme var indlagt og med halm og lyng dækket.

Et skarnsmenneske og min største fjende, har det været, som uden mit vidende og villie - haver lagt disse redskaber der, og derved påføre mig fattige mand så stor en ulykke og bekostning, som langt overgår min formåen at udrede denne bøde. Anden bevis end min uskyldighed, kan jeg ikke fremføre; at mine ladedøre og porte ligesom mine naboers nat og dag, især om sommeren - når korn og foder er udtæret altid står åbne, er en sandhed, som jeg gerne med ed bekræfter; thi at betale bøden er mig en umulighed, da jeg i orkanen den 4. september som overgik denne egn, Gud bedre det, desværre mistede ald min formue, idet mine huse blev nedslagne, mine kreaturer druknede i Limfjorden, og al min korn, som stod uhøstet blev i stormen afslået.

Jens Laursen idømtes 30 rigsdaler i bøde + 20 rigsdaler i sagsomkostninger.

I Jens Laursens indlæg omtaltes orkanen, som så ved videre søgning i justitsprotokollen for Vestervig og Ørum fandtes beskrevet.

Orkanens ødelæggelser

Ved en ekstraret 9. december 1786 blev oplyst og bevist, hvad bekostning, der allerede er anvendt til bygningernes istandsættelse, på stamhusene Vestervig Kloster, Ørumgård og kirkerne, samt det underliggende bøndergods med bygninger, såvidt som det allerede er blevet opbygget siden den 4. september, da en grusom orkan og uvejr overgik dette land, som nedslog bygningerne og afslog kornet på markerne.

Om hvad reparationerne på kirker og hovedgårdenes bygninger kostede, fremstilledes vurderings- og synsvidnerne, blytækker og murermester Peder Hyldahl fra Møborg i Hardsyssel, murermester Hans Nielsen af Oxenbøl, tækker og tømmermand Mads Larsen af Vesterby, samt bønderne Jens Knudsen af Trankjær og Mads Christensen Kløvborg af Tygstrup, der efter deres bedste skøn vurderede skadernes omfang til:

	rd.	mk	sk
Vestervig Closter, Hovedgård og Kirke			
430 tauler bly at omstøbe dertil går 5 skippund ny bly foruden det gamle	171	4	
4 favne brænde	16	0	
3000 stk. blysøm	10	0	
400 jernkroge, 8 anchere	6	1	
6 tylter fjæl, 600 spiger	27	1	8
6000 tagsten	144		
2000 mursten	60		
50 læs tag	100		
dertil kommer arbejdsløn på	250		
Ørum Hovedgårds reparation blev på	230	3	
Ørum kirke	20		
Ørum by			
Knud Christensen Mølgård 6 fag lade	30		
Jens Hviid 6 fag lade	30		
Christen Christensen 6 fag lade	30		
Jens Christensen 4 fag lade	20		
Svindborg			
Frederich Roesholm 13 fag lade og stald	71	3	
Peder Christensen 4 fag lade	20		
Hedegårde			
Ole Spails 15 fag lade	90		
Niels Knudsen 5 fag lade	25		
Jens Dahl, hmd. 3 fag	12		

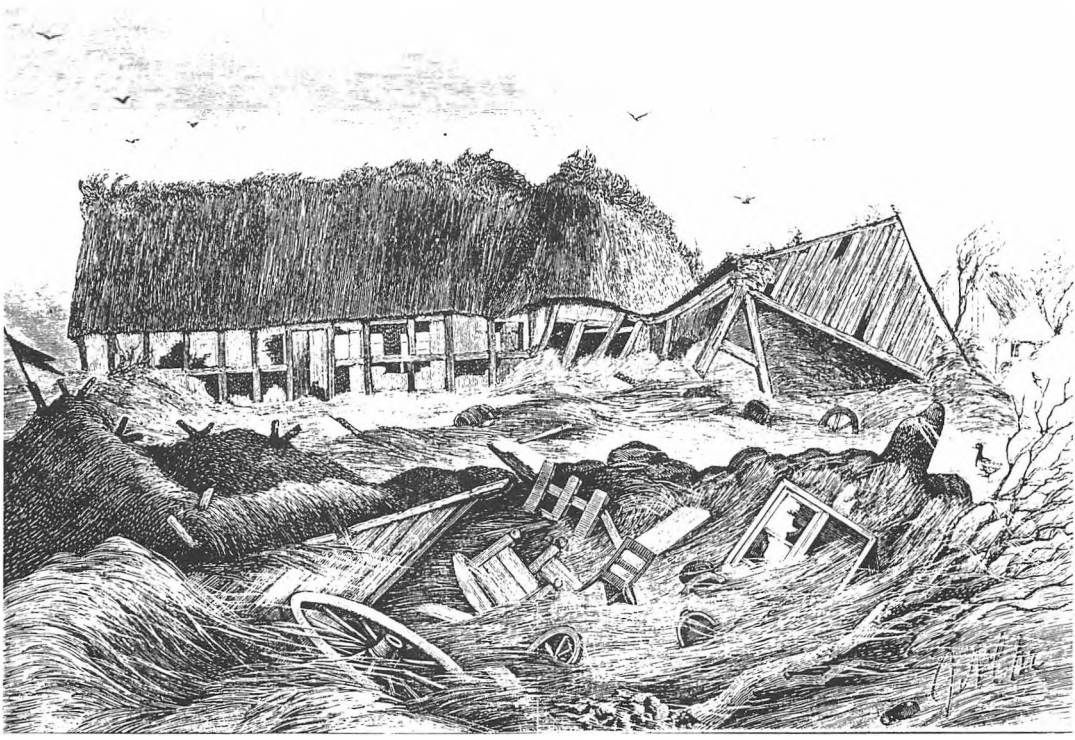

Peer Skippers hus i Gjedesby på Sydfalster efter stormfloden. - Xylografi 1872.

Spailsgårde, Hvidbjerg sogn			
Thomas Pedersen 7 fag huse	38	3	
Morup Mølle, Bedsted sogn 4 fag huse	20		
Lodbjerg sogn Tølbøl by			
Olle Ollesen 15 fag	105		
Christen Larsens våningshus 4 fag	22		
Jens Pedersen 10 fag huse	50	0	0
Jens Høy 13 fag huse	71	3	
Christen Willadsen 10 fag	55		
Christen Jøssen i Løgstrup 14 fag	84		
Vestervig sogn, Vesterby			
Isach Mortensen 6 fag huse	30		
Bertel Nielsen 9 fag huse	49	3	
Ole Larsen 5 fag	27	3	
Jens Laursen 15 fag huse	105		
Christen Jensen 8 fag opsat, men endnu ikke tækket	48		
Sejersbølgård 11 fag huse	88		
Roddenbjerggård Niels Larsen 13 fag lade og stald	91		
Tåbelbjerg, Søren Jensen 2 fag	10		
Tåbel by			
Peder Gårdmand 6 fag	36		
Niels Jensen	4		
Niels Olesen 8 fag lade	48		
Knud Salmansen 8 fag	48		
Søren Enevoldsen 6 fag	30		
Jens Mortensen 12 fag	72		
Christen Løgstrup 9 fag	54		
Gårdhus Mølle med øvrige huse repareret for	20		
Oxenbøl by			
Lars Hansen 4 fag	20		
Mogens Nielsen 13 fag	91		
Jens Egeberg 9 fag	63		
Ole Fink 22 fag	154		
Michel Michelsen 6 fag	36		
Christian Andersen 9 fag	54		
Jens Christensen 14 fag	91		
Anders Nielsen 5 fag	30		
Hans Murmesters våningshus 5 fag	30		
Villerup by			
Christen Pedersen 3 fag stald	15		
Peder Thor 15 fag lade	105		
Anders Thomsen 9 fag	63		
Mads Astrup 7 fag	49		

Niels Cappel 16 fag	112		
Spolumgård			
Olle Larsen 7 fag	45	0	0
Jens Brunsgård	8		
Neder Astrup			
Christen Larsen 13 fag	91		
Over Astrup			
Niels Christoffersen 5 fag	32	3	
Bubbel 9 fag af egetømmer og mursten	90		
Cappelgård			
Jeppe Sørensen 8 fag	52		
Rævbjerg			
Søren Jensen 6 fag	30		
Toppenbjerg			
Poul Schåning 9 fag	81		
V. Ulsted Pouls enke 10 fag	70		
Ø. Ulsted repareret for	10		
Schårup Søren Larsen 7 fag	49		
Røjkjær Lars Madsen 6 fag	36		
Stauersbøl			
Lars Larsen 9 fag stald, 3 fag lade	81		
Randrup by			
Mads Kvortegård 6 fag	36		
Søren Kjær 7 fag lade og stald	49		
Søren Madsen 3 fag	19	3	
Svend Nielsen 8 fag	56		
Lars Madsen 9 fag	63		
Iver Jensen 8 fag	52		
Kjærgård			
Christen Jensen 8 fag lade	72		
Over Gramstrup			
Christen Olesen 9 fag	45		
Jens Michelsen 6 fag	36		
Neder Gramstrup			
Peder Christensen 9 fag	72		
Tygstrup by			
Just Poulsen 7 fag lade	42		
Niels Lund 4 fag	16		
Christen Olesen 7 fag	42		
Mads Jørgensen 12 fag	72		
Jens Bach 7 fag færdig at rejse	42		
Chr. Pedersen, husm. 4 fag	12		
Nørboe gård 6 fag	42		
Trankjær by			
Lars Pedersen 3 fag	18		
Mogens Larsen 9 fag	54		
Jens Pedersen 7 fag	49		
Peder Laugesen 6 fag	36		
Mathias Christensen 8 fag	48		
Jens Sørensen 5 fag	30		
Chr. Handrup, husm. 4 fag	20		
Handrup by			
Jens Andersen repareret for	10		
Ialt blev summen for at genopb.	5095	3	8

Underskrevet af de førnævnte mænd i Vestervig 6. december 1786.

Da Boddumpræsten fik tærsk!

Af Gunnar Kjær Mortensen

Følgende handler om præstegårdens indretning og om hvilke dramatiske følger et præsteskifte kunne få i 1690.

Når man i dag kører forbi Boddum præstegård, ser man bag den åbne gårdsplads en rødstens længe med tegltag, og den er mod syd sammenbygget med en garage med fladt tag, hvilket havde passet bedre til et parcelhus - og ikke til præstegården i Boddum. På vejens modsatte side ligger præstegårdens avlsbygninger med forpagterbolig, opført o. 1935.

Selve præstegårdens hovedbygning var indtil 1962 forsynet med 4 skorstene og stråtag, som ind mod haven var prydet med to små halvrunde kviste; men vi skal skrue tiden tilbage til før 1935 for at få et indtryk af den komplette præstegård bestående af 4 store længer og et par mindre fritliggende bygninger.

Som det ses af fig. 1 dannede præstens bolig anlæggets østfløj, og dette er i hovedtræk samme placering som i dag trods gentagne ombygninger inde og ude. Sammenhængende med præstens bolig lå mod syd forpagterboligen, og

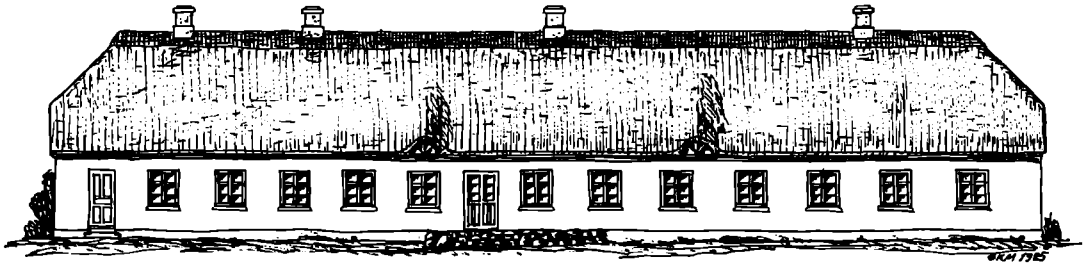

Boddum Præstegård
Facade mod have, da bygningen havde stråtag (før 1962)

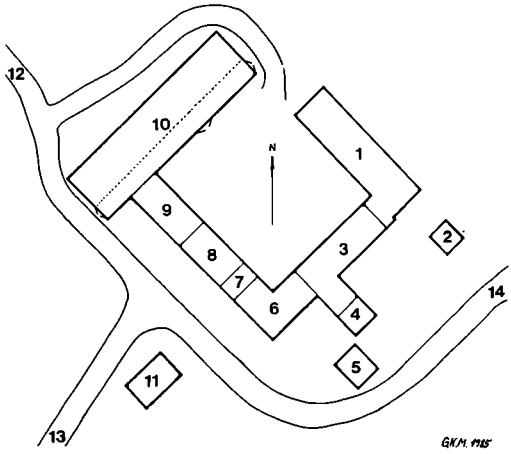

Fig. 1 Boddum præstegård omkring 1920 - 30
1. stuehus - 2. præstens hønsehus - 3. forpagterbolig - 4. forpagterens hønsehus - 5. smedie - 6. hestestald - 7. karlekammer - 8. fedekvæg - 9. malkekvæg - 10. lade - 11. svinestald - 12. vej til kirken - 13. vej til Ydby - 14. vej til byen.

mod vest lå en lang, smal fløj indeholdende hestestald, karlekammer og stalde for fedekvæg og malkekøer. Mod nord afsluttedes gårdkomplekset med en stor ladebygning, som var bredere og højere end de øvrige bygninger og indrettet med korngulv og køregang helt igennem i den langside, som vendte ind mod gårdspladsen. Adgangen til gårdspladsen var ad en indkørselsvej norden om laden og ind i gårdspladsen mellem stuehus og lade. Som det ses af fig. 1 gik vejen mellem byen og kirken væsentligt længere mod vest og slog et slag uden om præstegården, omtrent hvor nu forpagtergården er beliggende. Til præstegården hørte desuden et par fritliggende bygninger indeholdende svinestald, smedie, hønsehus m.v.

Der findes en del ældre kort på matrikelarkivet i København, som bekræfter, at præstegården hat haft denne firlængede form et godt

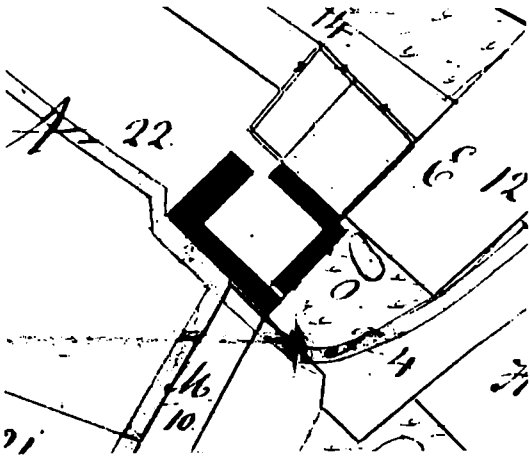

Matrikelkort april 1862

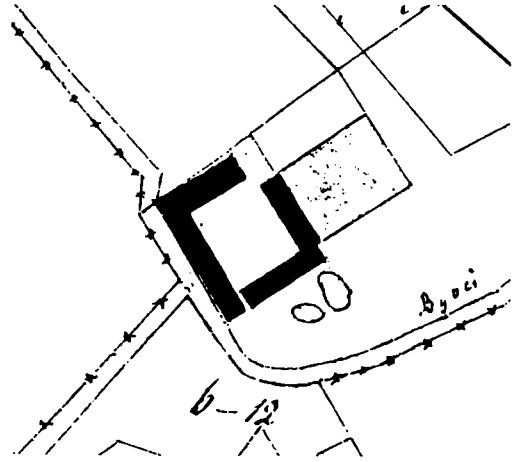

Matrikelkort september 1867

stykke tilbage i tiden. Dette kan ses af ældre matrikelkort fra 1935, 1868, 1862 og 1814 samt et udskiftningskort fra 1793. Disse kort viser dog kun bygningernes omtrentlige omrids, men fortæller derimod intet om den enkelte bygnings funktion.

Vil man imidlertid gå mere i dybden, kan man ty til de gamle brandtaksationsprotokoller fra Branddirektoratet for landbygninger i Thisted amt 1800-1873, hvor der i året 1800 fremgår følgende om præstegården i Boddum ved taksation til nytegning af forsikring:

Anno 1800 den 9de December er af undertegnede Branddirektør og Taxationsmændene Sognefogden Mouritz Salmonsen af Villerup og Tømmermand Christen Poulsen af Grurup foretaget følgende Taxation til Brandforsikring:

Boddum Bye og Sogn

Præstegaarden, Eies og bebos af Velærværdighed Hr. Deichmann

a) Stuehuuset bestaar 17 Fag 11½ Allen dyb, deels Eeg og deels Fyrreundertømmer, Fyrre overtømmer, muurede vægge og Straaetag, indrettet til 4 Stuer og 5 Kamre, med Kiøkken og Brøggers. I Stuerne og Camrene er Fiell Gulv, Loft, Vinduer og Døre samt 2 Vindovne og 6 Bielægger, og Brøgerset en Indmuuret Kobberkiedel paa 1½ tønde og en Jern Gryde paa ¼ tønde. Tvende Skorstene af Brent Steen 850 Rd.

b) Det søndre Huus 22 Fag, 10 Allen Dyb, Fyrre under- og overtømmer, Klinede Vægge og Straaetag, indrettet til 2 stuer, Brøggers, Rullestue, Giæstestald og Material Huus. Skorsten og Bageovn af Brent Steen 440 Rd.

c) Det vestre Huus 32 Fag, 10 Alen dyb, Fyrre under- og over Tømmer, klinede Vægge og Straaetag indrettet til Stald, Fæehus og Faaresti 960 Rd.

d) Det nordre Huus 20 Fag, 17½ Allen dyb, fyrre under og overtømmer, klinede vægge og Straaetag, indrettet til Loe og Lade 800 Rd.

e) Det søndre nordre Huus, 7 Fag, 8 Allen dyb, Fyrre under- og overtømmer, Deels Muurede og deels klined Vægge og Straaetag, indrettet til Skole og Vognhuus. I skolen er Fiellegulv, Vinduer og Dørre og Loft over hele Huuset. Skorsten af Brent Steen

Forsvarlig mod Ildsfare og ey tilforn forsikkret.

De Anordnede Brand Redskaber blev foreviist.

Rørby
Branddirektør

M. Salmonsen *C. Poulsen*

Man ser her under pkt. e noget interessant: Boddum skole var beliggende i præstegården som en lille tilbygning til laden ind mod gårdspladsen. Skolerummet var indrettet med loft og trægulv samt forsynet med opvarmning, idet der i denne fløj fandtes skorsten.

En anden kilde oplyser, at der i 1690 tillige var saltkælder under noget af stuehuset med udvendig dørafgang fra gårdspladsen.

Ifølge Chr. V's matrikel 1688 fandtes der i Boddum 34 gårde, 7 huse, en præstegård og en vejrmølle. Nærmere fremgår det af nogle ekstraskatteregnskaber fra 1686 og 1688, at der i præstegården foruden præstens hustru var 3 børn og 3 tjenestefolk samt en besætning på 4 hopper, 2 plage, 4 køer, 3 stude, 4 ungkreaturer, 5 får og 2 svin. Endvidere svaredes der afgift af 3 ildsteder.

I Ålborg stifts bispearkiv er bevaret beretningen om en dramatisk begivenhed, som udspandt sig i Boddum præstegård den 14. august 1690, da Christen Christensen Friis var præst i Boddum, Ydby og Hurup. Desuden var han provst i Refs herred. Til stede i præstegården var foruden præstens familie en præsteenke på aftægt, forhen gift med Boddumpræsten Claus Christensen Morsing (død 1652), med hvem hun havde 2 sønner, Peder og Frands Clausen. I præstegården befandt sig desuden ammen Margrethe Madsdatter, tjenestekarlene Niels Hansen og Povel Nielsen og tjenestepigen Anne Pedersdatter.

Det var aften, og præsten var en tur i laden, da 2 ryttere, Peder og Frands Clusen kom ridende ind i præstegården og strøg frem forbi stuehusfacaden, idet de råbte: »Kom herud din skælm og din tyv!« Da ingen tilsyneladende

reagerede, steg Peder Clausen af hesten, som Frands Clausen derpå holdt. Peder Clausen gik hen til storstuedøren og ville ind, men i mellemtiden havde præstens datter, Margrethe Friis, resolut sat krog på døren indvendigt fra, således at Peder Clausen kun kunne ruske i døren uden at få den op. Herover blev han så arrig, at han råbte: »Luk op din skælm og din tyv.« Peder Clausens moder, som havde hørt sønnens råben, ilede nu ud for at tale ham til fornuft, og hun fik trukket ham med hen til saltkælderdøren og umiddelbart tydede det på, at hun havde fået sønnen talt til ro. Under dette befandt præsten Christen Friis sig i laden, og da han hørte postyret ilede han ud på gårdspladsen med kurs mod stuehuset og i skyndingen bærende en fork, som han undervejs smed fra sig. Så snart Peder Clausen fik øje på præsten, rev han sig løs fra sin moder og løb hen til præsten, greb med den ene hånd fat i dennes hår, medens han med den anden hånd begyndte at slå løs på præsten. Denne værgede imidlertid for sig, men under dette var Frands Clausen kommet til, og han slog bagfra hænderne om livet på præsten og fastholdt ham ved at gribe fat i hans seler. I mellemtiden havde Peder Clausen mistet grebet i præstens hår, men nu da broderen var kommet til hjælp, greb han atter fat i præstens hår med den ene hånd og lod slagene hagle ned over præsten med den anden hånd. Hr. Christen rev og sled for at slippe løs og slog fra sig af al magt, og herunder lykkedes det at ramme Peder Clausen, så denne faldt omkuld. Peder Clausen kom atter på benene, nu optændt af et ubændigt raseri, og medens broderen stadig havde et solidt tag i præstens seler, slog Peder Clausen løs på præsten, rykkede ham i håret og fik fat i hans ene tommelfinger, hvorpå det lykkedes ham at give præsten nogle slag i maven. Hr. Christen krummede sig i smerte forover, hvorved Frands Clausen mistede grebet om præsten.

Tumulterne på gårdspladsen gik imidlertid ikke stille af, og snart kom præstegårdens to tjenestekarle løbende for at komme deres husbond til hjælp, og da Frands Clausen så dette, greb han advarende Broderen i armen og råbte: »Kom - nu er det høje tid«, hvorpå de hastigt drog bort.

Hr. Christen blev nu af de tililende hjulpet på benene. Hans tøj sad i vild uorden, hans seler var ødelagt, hans nathue lå på stenbroen, og hans ene tommelfinger værkede fælt, men heldigvis var den ikke brækket. Da han atter havde fået vejret så meget, at han kunne tale, formanede han alle de tilstedeværende, at de nøje huskede på, hvorledes han var blevet ilde behandlet i hans egen gård, samt hvad der var blevet sagt.

Sagen bragtes for retten ved Hassing-Refs Herredsting den 11. september 1690, men kun Frands Clausen var til stede, hvorimod Peder Clausen siden udåden var sporløst forsvundet fra egnen uden at nogen havde noget kendskab til, hvor han var taget hen. Retten udstedte arrestordre på Peder Clausen, og Frands Clausen anmodede om at forblive på fri fod mod at stille kaution bestående af 2 obligationer på henholdsvis 44 og 28 Rigsdaler, en tønde landgilde i en fæstegård i Jestrup, Lyngs Sogn, som fæstebonden Jens Nielsen beboede, samt yderligere betale en årlig kornydelse.

Hans Majestæts herredsfoged Villads Povelsen samt domsmændene Ubbe Christensen i Koldby og Jens Knudsen i Gammelbygaard fandt efter forhandling med Christen Friises fuldmægtig ikke kautionen for tilstrækkelig og pålagde Frands Clausen arrest hos Thomas Andersen i Hurup i Vestergaard samt at han skulle forblive dér i arrest.

Hvorledes denne sag endte, fortaber sig i det uvisse, idet der ikke findes noget referat fra sagens eventuelle genoptagelse.

Hvis man funderer over, hvad der kunne være årsagen til overfaldet, så står dette intetsteds nævnt, men et rimeligt gæt kunne være, at sognepræsten Christen Friis bestyrede et pengebeløb for aftægtsenken, hvorimod hendes to sønner kan have ment at have et krav på dele af disse midler som arv.

Der er nu henrunden næsten 300 år siden førnævnte dramatiske begivenheder, og da Boddum i år har fået en ny præst, kan der være grund til at berolige med, at det så vidt vides er den eneste gang at boddumpræsten har fået en så ilde medfart.

Kilder:

Chr. V matrikel 1688, Rentekammeret, Rigsarkivet.
Kop- og kvægskat 1686, Amtsregnskaber, Rigsarkivet.

Kop- og ildstedsskat 1688, Amtsregnskaber, Rigsarkivet.

»Udtog af Hassing Refs Herreds Tingbog angaaende en Sag imellem Hr. Christen Friis i Boddum og hans Formands Sønner, som Voldeligen hafde overfaldet hannem den 28. august 1690.«
Beroende i Ålborg bispearkiv, Landsarkivet i Viborg.

Branddirektoratet for landbygninger, Thisted amt 1800-1872, Taksationsprotokol for Refs herred 1800-1820, Landsarkivet i Viborg.

Udskiftningskort 1793 og ældste matrikelkort 1814 for Boddum,
Matrikelarkivet, København.

Matrikelkort over præstegårdens jordtilligende, dat. april 1862, sept. 1867 og marts 1935.,
Boddum sognekalds arkiv, Boddum præstegård.

Mundtlige overleveringer fra ældre beboere på Boddum.

Revy-vise

af digteren og bonden Jens Søe, Boddum

Omstående vise er overladt os af fru Agnes Pedersen, Heltborg, - hvis nu afdøde ægtefælle Peder Pedersen fremførte visen for ca. 50 år siden i Boddum Forsamlingshus, hvor det i mange år var en tradition, at der årlig blev afholdt lokalrevyer, hvortil der altid kunne samles fulde huse - og at der, som her ovenfor skrevet, bl. a. kunne være hip til siddende sognerødder (sognerådsmedlemmer) fra den daværende Boddum-Ydby kommune.

Boddumgård ca. 1912. Kristine og Jens Søe ses her ved gården. Jens Søe var meget kendt for sine digte, og har bl.a. udgivet bogen »Tak for æ Bro«, hvoraf han bl.a. læste digtet af samme titel i radioen ved Oddesundbroens indvielse i 1936.

1

I gamle Dage der var engang
Vort Sogneraad var i Formandstrang
Og da der i Ydly var ingen fler
Saa valgte Raadet en Formand her.

2

Og da det nu engang var bleven Skik
Ja, saa blev man ved med densamme Trafik
Og Hvervet bestredes paa gammeldage Vis
Af Anders Christian, Jens Soi og Riis.

3

Men Tiden rinder saa hastig hen,
Og nye Kræfter og andre Mænd
Blev haldt til at dreje vor Skæbnes Nav,
Og Ydly tog hvad den fordum gav.

4

Og Folkeregister og Bogreol
Kommunekasse og Formandsstol
Dethele skred over vort Sogneskel
En Foraarsmorgen ad Ydly til.

5

Men hör i gamle jeg tænker tit
Godt var det endda at I Hyren blev kvit.
For vi har en ny Socialreform faaet
Og den kunde I saamænd ej ha forstaaet.

6

Og tænk paa den Krisehjælp Landbruget fik
Og som blev fordelt og delt ud for en Slik.
Det skal nok ha været et Arbejd saa stort,
At det kunde I saamænd aldrig ha gjort.

7

Og selv om det stöder vor Hjemstavnssans
At Magten og Æren gik udenlands,
Betvivler vi ikke et Øjeblik
At det jo var godt at det gik som det gik.

8

For Lavrits han leder med myndig Aand
Lokaltrafikken med kyndig Haand
Og Thomas han ordner vor Skoles Sag
Os alle til Glæde og Velbehag.

9

I Jens Marinus vi har en Mand
Som holder Papirerne fint i stand,
Og Christian Larsen han ordner Klog
De samme Runer i Kassens Bog.

10

Dog ingensinde man glemme bør
At der jo er Fald for enhver Hands Dør
Det hændte da også en skønne Dag
Han saa lidt forkert paa et Overslag

11

Han rettet det op paa næste Budget
Han lånte noget og arved lidt
Og Skatten sig op over Lovens Skel
Men det er jo noget man vænner sig til

12

Men sæt om det nu var for Jer det var Nødt
At Bøtten med Bunden ivejret var vendt,
Og Jordbolden smuldret for Tidens Tand
Den Runde I aldrig ha tabt Ren i Land.

13

Saa siger vi da til de gamle til Slut
Den Tusk vi fik gjort fik vi aldrig fortrudt
Vi er saa tilpas med det Styre vi har
Vi under Jer gærne den Hvile I tar.

14

Den Smule af Garn som I mulig har gjort
Er længst gaaet igennen Forglemmelsens
Port
I var saamænd dyre i Lonnen I fik
Og Ingen har savnet Jer siden I gik

Den hellige, hjemmelavede Nadver i Skyum

Af Uffe Larsen

Kendskabet til middelalderens mennesker og deres tilværelse er yderst ringe. Alligevel kan vi i de fleste sogne møde middelalderen foreviget i kirkernes billeder. Nationalmuseet er for nylig begyndt udgivelsen af et 7-bindsværk om vore kirkers kalkmalerier, og efter foromtalen skulle værket kunne læses af interesserede, der ikke er specialister. Palle Lauring skriver i en anmeldelse (Politiken, d. 24/8 1985): »Vi kan klage over, at så lidt skriftligt er levnet os fra middelalderen. Der er nu en del, men gå ind i vore kirker: der, lige for næsen, er den danske middelalder, festlig og levende - bevares, en del billeder er kopier af tyske træsnit, men alligevel: dragter, bønder, håndværkere, redskaber, krigere, adelige til hest, kvinder og børn. - Billederne er uudtømmelige. Gå ind i vore kirker og bliv der, til billederne er *set.*«

I Sydthys 18 kirker taler væggene middelalderens sprog, men også prædikestolene og altertavlerne er værdige at se på med vågne øjne. I de to af kirkerne - Bedsted og Skyum - er altertavlens billedfelter skåret i træ. Billedskærerkunsten nåede vel aldrig de samme højder i Danmark som i det sydlige udland, men hvor en landsbykirke har haft en stor jordbesidder som velgører, kan man finde dygtigt udført billedskærerkunst. Bedsted kirke præges af Tandrupejernes gaver, og det har givet afsmitning på nabokirkernes inventar, specielt i Skyum. Man

Altertavlen i Skyum

Nadverbillede fra altertavlen i Øster Nykirke i Østjylland. Et samtidigt, lignende billede i Vester Nykirke er dateret 1737. Dybdevirkningen er god i billedet - lysestagerne synes helt fritstående - og af det hårde træ er der skåret de fineste bløde stoffolder.

Nadverbilledet i Bedsted Kirke er også pænt træskærerarbejde, men perspektivet er knap så sikkert som i det østjyske forbillede. Bordpladen er lidt for lodret. Manden til højre for hunden sidder med ryggen til os, men det forhindrer ikke, at vi kan se hans ansigt.

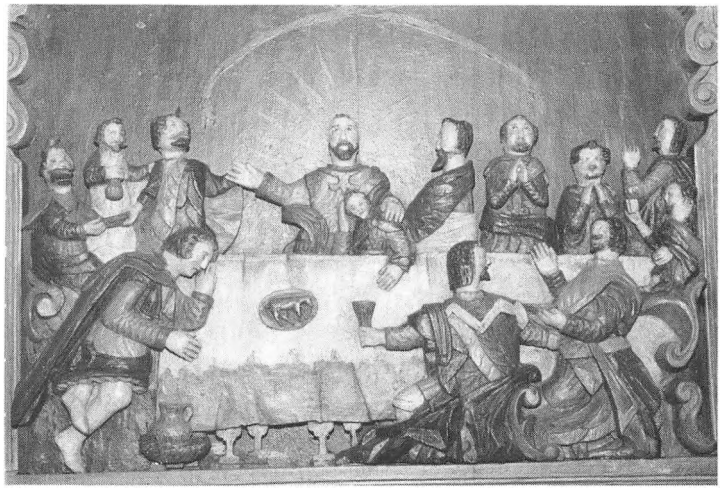

Nadverbilledet i Skyum Kirke. Her er der slet ikke styr på perspektivet, og bordpladen synes at vælte helt over mod beskueren. At skabe »levende hænder« er heller ikke lykkedes. Der er ikke megen kød på den magre »valt« af et dyr, der ligger på bordet, men ligheden med et lam er slet ikke så dårlig.

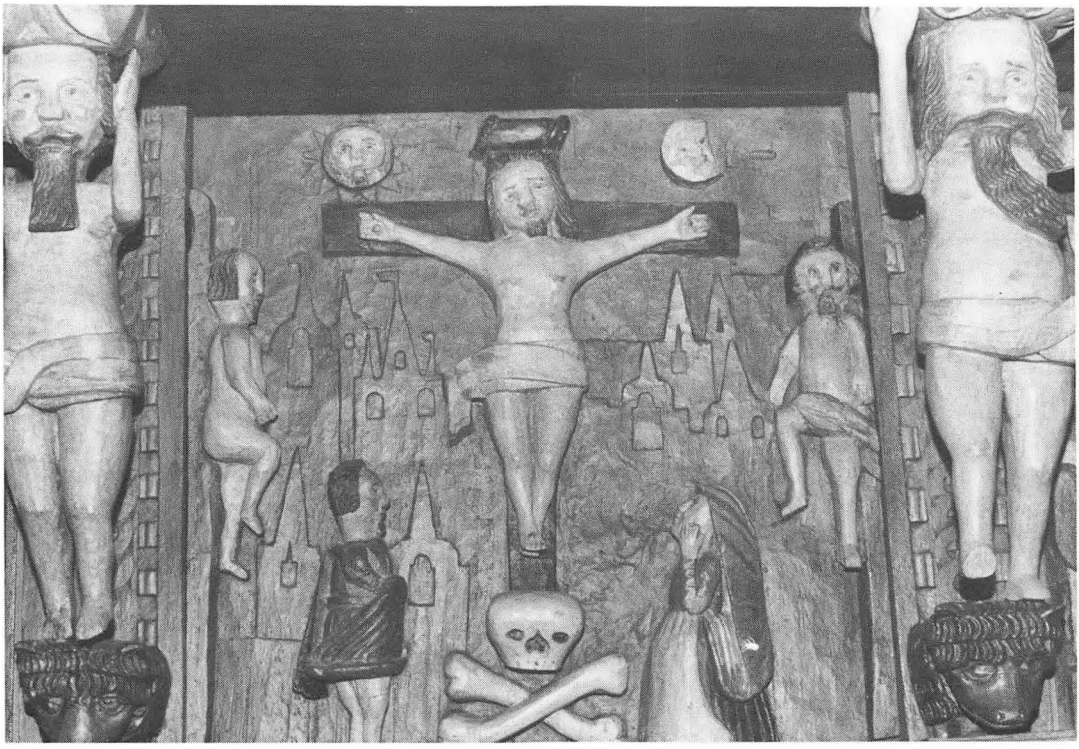

Billedfelt fra Skyum altertavle

kan forestille sig Skyum-menighedens reaktion, da de har oplevet Bedsted-menighedens stolthed over deres nye altertavle. »Sådan én kan vi også lave«, har de nok sagt. Og som sagt så gjort. Ganske vist blev den ikke så elegant som den i Bedsted, men slægtsskabet er ikke til at tage fejl af. »Naivt landligt arbejde« er den dom, nationalmuseets folk afsiger over Skyum-tavlen i værket »Danmarks Kirker«. Men man kan også lægge de kritiske kunstbriller væk og betragte nadverbilledet i Skyum fra en anden vinkel. Det er en kendt sag, at de bibelske billeder i vore kirker ofte er befolkede med nordeuropæiske mennesker, og da Skyum-tavlen i al sin primitivitet virker meget »hjemmelavet«, er det måske bønder fra menigheden, der sidder rundt om bordet. Måske har man drillet hinanden ved at karikere typiske træk. At bønderne er i fornem klædedragt, skal man ikke lade sig narre af, for selvfølgelig ville man ikke stå tilbage for de fine herrer på Bedsted-tavlen, der med deres fint krøllede hår og skæg bestemt ikke er almindelige bønder, men snarere Tandrup-herremanden og hans ligemænd. At den, der har ført kniven, da Bedsted-tavlen blev skåret, var dygtigere håndværker end amatørerne i Skyum, er hævet over enhver tvivl, men Bedsted-tavlens ansigter har bestillingsarbejdets anonymitet over sig. Det kan man ihvertfald ikke sige om de gæve folk på Skyum-tavlen.

Påskeretten på de to tavler er også værd at lægge mærke til. Jeg har spurgt et par fåreavlere: Hvilket af dyrene ligner mest et lam? Uden tøven kom svaret: Det på Skyum-tavlen! Jo, Skyum-folkene vidste nok, hvordan et slagtet lam så ud. Det er forresten ikke ualmindeligt, at retten på nadverbordet er tilpasset tid og sted. I Marie-kirken ved klostret i Helsingør ligger der et vildsvinehoved på fadet!

Jesus og apostlene har nok slet ikke siddet, men ligget ved bordet - efter datidens græsk-romerske skik, men det er en helt anden historie, som religionshistorikere vil kunne fortælle. Her er der kun gjort et forsøg på at følge Palle Lau-

rings henstilling til folk, hvis vigtigste forudsætninger for at forstå billederne i vore kirker er åbne sanser. - Gå ind i vore kirker og bliv der, til billederne er set!

At vise Johannes med hovedet hvilende i frelserens skød var ikke noget nyt, da altertavlerne i Bedsted og Skyum blev skåret. Mere end 100 år tidligere (o. 1410) blev dette kalkmaleri malet i Gerlev kirke på Sjælland - her gengivet efter Broby Johansens »Den danske Billedbibel« (Gyldendal, 1948).

Sov nu sødt i hellig Fred!
over Gravens mørke Kammer
Hun er frelst fra Jordens Jammer!
Sov nu sødt i hellig Fred!

Minde

over den døde, nu

Else Jensdatter.

Hun var født i Aaret 1817 og var første Gang gift med Smed Niels Jensen af Ettrup.
I Aaret 1856 blev hun gift anden Gang med hendes efterlevende Mand Anders Jensen
Skaarup, deres Ægteskab blev velsignet med en Søn. Hendes sidste Tid var fuld af Svaghed
og Pine, og efter 10 Maaneders Sygeleje kaldte Gud hende bort herfra til et bedre Liv hisset den 24
Oktober 1893, til det Land, hvor der ikke hersker Sorg, Skrig eller Pine, men hvor der er evig Fryd
og Glæde.

I Dødens haarde bitre Stund
O Herre vær os nær,
At vi kan se dit milde Blik
Naar Lyset slukkes her.

Ja før os over Dødens Vand
Til Evighedens Kyst,
Lad Haabets Stjerne varsle om
Guds Riges Fryd og Lyst.

Ja vær os nær ved Dødens Flod
Naar vi skal reise bort,
Lad Lysets rige Straaleglans
Forjage Skyggen fort.

Den gode Hyrde tog din Haand
Og ledte Dig paa Vei
Til Lysets rige Fædreland,
Hvor Glæden faldes ej.

Nu hviler du i Livets Land
Ved Kildens Blomsterbred,
Bag eviggrønne Palmetræer
Du ser Guds Herlighed.

Fred med Dit Støv!

Provstesyn omkring 1800

af Elly Mardal

SKYUM PRÆSTEGÅRD

Provstesyn, som vi stadig kender det også i vor tid over præstegårde og kirker, har der været holdt i mange år.

Her er et par eksempler fra begyndelsen af 1800-tallet, hvor beskrivelsen er helt udførlig, og vi får et indblik i indretningen af præstegården i Skyum.

29. oktober 1802 mødte i Skyum præstegaard herredsprovsten hr. Poul Holm fra Rosholm tilligemed gårdmand Søren Jespersen i Skyum og tømmermand Niels Michelsen også fra Skyum, for at tage bygningerne i øjesyn.

Hovedbygningen

som indbefattede: dagligstuen, ammestuen, storstuen, søndre og nørre gæstekammer, studerekammeret, folkestuen, køkken, fadebur, bryggers og målekammer, hvilket befattes at være således: Taget var i forsvarlig stand en del af det er i de sidste år fornyet, lofter og gulve er der heller intet at udsætte på, det samme kan siges om skorstene og bagerovn, kjølle bruges ikke her, tømmeret synes nok at kunne behøve nogen reparation hist og her om nogle år, vinduerne er overalt gode nok, i dagligstuen er der indsat nye for 2 år siden, dørene er stærke og brugbare, men efter gammeldags facon.

Vesterhuset

Indbefatter saltkjælder, melkammer, capellanens værelse, rullestue og et vognhus, også her er alt godt vedligeholdt, nogle af væggene er murede og tømmeret behøver ingen reparation det første par år undtagen nogle stolper og løsholter på den vestre side og døren til vognhuset, ialt kan det vel koste 10 à 12 rigsd. Vinduerne i Capellanens værelse er nyindsatte både på den østre og vestre side.

Det Nørre hus

som indbefatter rum til ildebrændsel, fæhus og

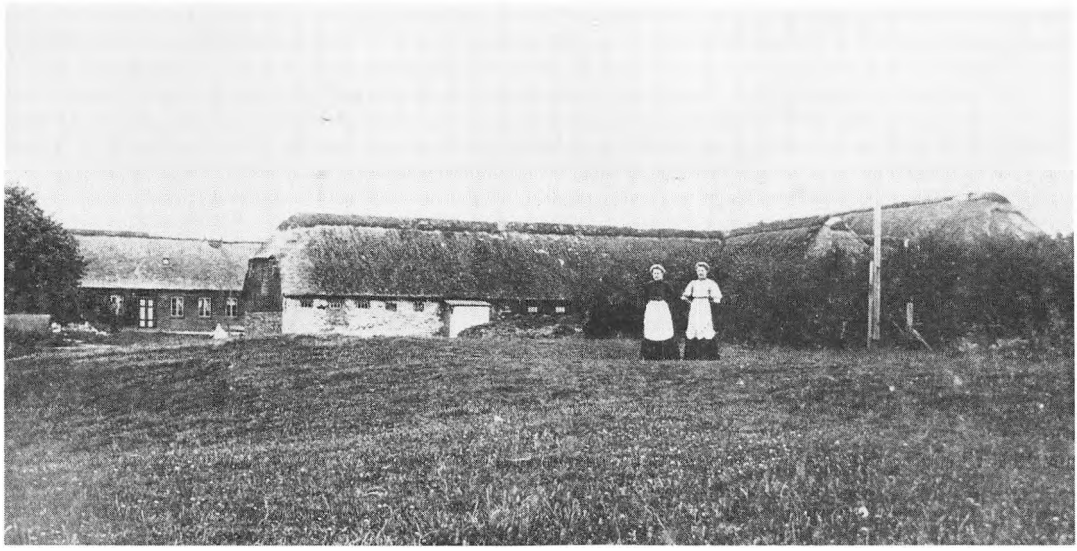

Skyum Præstegård ca. 1900. Chr. Bangsgaard havde den i forpagtning ca. 40 år. Han var født 1843 og døde 1933. På billedet ses døtrene Kirstine og Marie.

kostald, fåresti, karlens kammer, stald til bæsterne og et vognhus. Taget er overalt vel vedligeholdt undtagen på søndre side, hvor der er et stykke, der ved sidste års hårde storm er ilde medtaget, det behøver en 6-8 læs tag, tømmeret er frisk, så det kan holde ca. 10 år endnu.

Laden

Er i god forsvarlig stand både hvad tag og tømmer angår; også til laden hører et vognhus og hestestald til fremmede heste.

Haven

I henseende til haven kunne vi ikke på denne årstid med god samvittighed give vor vidnesbyrd, hvilket bedst lade sig gøre om sommeren, dog ved vi med vished, at haven ikke i nærværende præstes tid er blevet forringet, men snarere forbedret.

ØRUM KIRKE

27. juli 1803 mødtes i Ørum kirke ejeren hr. Schach til Ørumgård og provsten hr. Poul Holm fra Roesholm samt tømmermand Christen Nielsen af Hassing og murermester Anders Hansen af Bedsted for at foretage syn over Ørum kirke.

1. Loftet er gammelt og hist og her reparerete med gamle fjæl, det ser ingenlunde smukt ud, men kan dog vel passere et års tid - så behøver det også at pyntes en del, om det skal anses for anstændigt.

2. Gulvet er jævnt og brugbar.

3. Kirken, som har et lidet tårn, er overalt belagt med tagsten og disse er forrige år udspækkede, ligesom murene til samme tid blev set tilgode, der er intet at udsætte der på.

4. Tømmeret er gammelt, men dog ikke faldefærdig, det synes brugbar endnu i 2 år med noget tilsyn.

Sættet, hvor altergængerne knæler, bør fæstes, da det står løst.

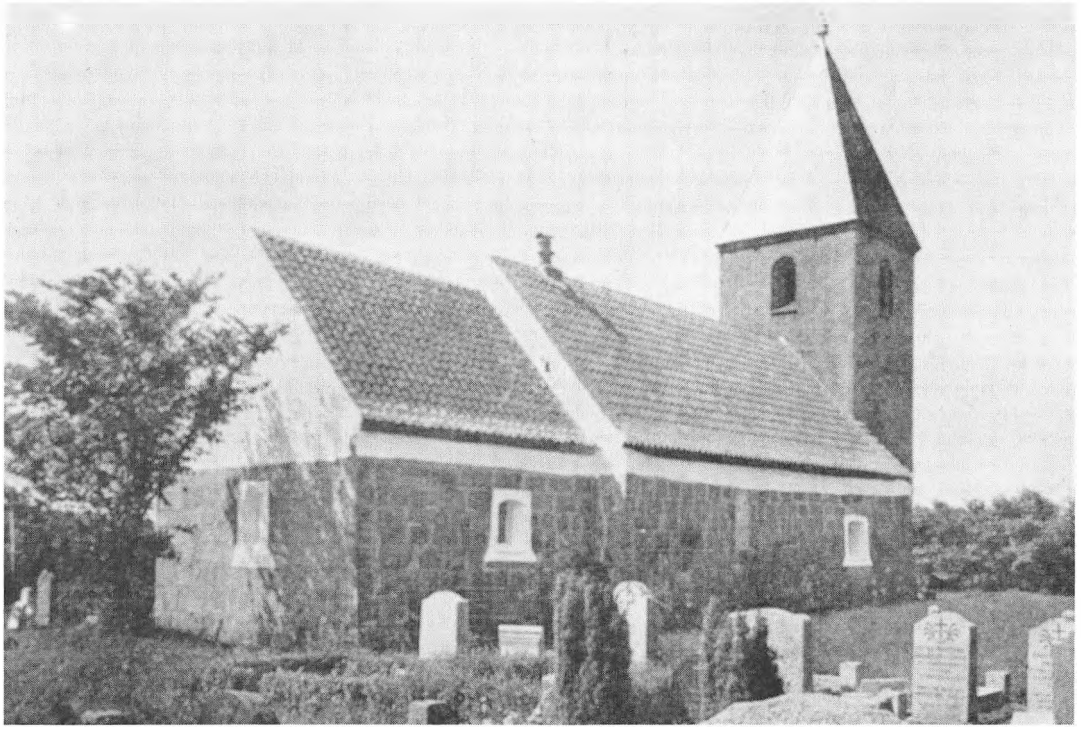

Ørum kirke, set fra nordøst. - Foto: Danmarks Kirker.

5. I kirken er der kun 2 vinduer, et oppe ved alteret, og et i kirken, hvilket synes at være for lidt til at give fornøden lys, og det så meget mere, da et lidet vindue, der tilforn var i tårnet, er tilmuret. Dette vindue bør indsættes på den nordre side noget neden for prædikestolen.

6. Kirkedøren og porten er upåklagelige.

---

40 års minde om besættelsen og befrielsen 1940 - 1945

I Februar måned modtog Egnshistorisk Forening gennem Sydthy Kommune en anmodning, udsendt af Statsministeriet med opfordring til at lave forskellige arrangementer i anledning af 40 års mindet om befrielsesdagene 4. - 5. maj.

I bestyrelsen var vi enige om at følge opfordringen.

Det blev besluttet i samarbejde med Sydthy Bibliotek, hvorefter vi ved lån hos mange private fik lavet en alsidig udstilling om disse 5 år, som vistes på Hurup Bibliotek i tiden 29. april til 4. maj, den flyttedes derefter til Naturhøjskolen i Morup Mølle, hvor Jarl Ingerslev deltog med en særudstilling om besættelsens år, han bidrog tillige med en udstilling af våben fra disse år.

5. maj blev foruden udstillingen markeret ved en mindefest på Naturhøjskolen hvortil der var mødt mange gæster, foruden sange og velkomst blev den landsudsendte prolog læst af forstander Jan Schøler Nielsen, nogle digte om besættelsen blev citeret af to af skolens elever, Kaj Poulsen og Else Hansen, derefter var der underholdning ved Hurup Sangforenings kor under ledelse af Jørgen Andersen.

Efter det fælles kaffebord var det hovedtaleren Jens Kirk fra Thousgård, der i stærke personlige vendinger mindedes og fortalte om sin tid i modstandsbevægelsen og om sin og andre modstandsfolks kamp under besættelsen her i Sydthy.

Et værdigt minde var til ende om disse år og dage, udstillingen flyttedes til Koldby Bibliotek, hvor den vistes i tiden 6. til 12. maj, hvorefter den har indgået i udstillingen på Egnshistorisk Arkivs udstilling sammen med sommerudstillingen.

Elly Mardal.

Er vejene for automobiler?

I anledning af kommunevalget bringer vi her et læserbrev, skrevet af borgmester Ove Lykkes bedstefar. Det stod i Thisted Amts Tidende i 1920. Lad brevet være en påmindelse til det nye kommunalråd om, at der også skal være plads i trafikken (samfundet) for folk, der ager med stude, »da Vejene vist i sidste Række er for Automobiler«!

En større Ulykke

kunde let have passeret i Svankjær i Gaar, idet en Automobil og et enspænder Køretøj mødtes, og begge kørte til Ydersiden af Vejen, men pludselig lige før de mødtes drejede Hesten, som dog ikke før viste sig sky, om foran Bilen, saa denne kørte i Grøften, men desuagtet berørte den dog Hestens ene Forben, som knækkede, saa Benpiberne stak frem, men idet Hesten drejede saa pludselig væltede Vognen ned paa dens Bagben, og havde den ikke haft Benbrud, kunde en stor Ulykke let være sket, da der paa Vognen befandt sig 3 Mænd, som faldt ned med Vognen, og mærkelig slap med Skrækken, saa Udfaldet blev, en Hest som straks blev skudt, og en ramponeret Vogn, men havde der ikke været vist Hensynsfuldhed saavel fra Chaufførens Side som fra Kuskens Side, kunde Skylden være lagt paa den hensynsløse, men dette være langtfra, hvorimod man traffer mange Chauffører, ogsaa af de ældste, som knap nok vil vige Sporet, naar de møder et Køretøj, hvilket er forargelig og burde paatales, da de Vejfarendes Liv og Gods tit og ofte bringes i Fare ved at møde Automobiler og især med hensynsløse Chauffører, og dette burde ikke være, da Vejene vist i sidste Række er for Automobiler.

Hermed Tak for Optagelsen.

Chr. Lykke.

Thisted Amts Tidende, 1920.

Dagbøger om livet i Heltborg i en svunden tid

Under denne overskrift refererede Thisted Dagblad et møde i Heltborg forsamlingshus den 6. marts 1985, hvor Aksel Kirk, Elsted, berettede om egnens fortid, som den er skildret i hans bedstefars, Jens Nielsen Kirks (1836-1909) dagbøger. Disse dagbøger er gået i arv til slægtninge forskellige steder i landet, men det er Aksel Kirks - og Egnshistorisk Forenings - håb, at de engang må blive samlet på Egnshistorisk Arkiv for Sydthy, så de kan blive til oplysning og glæde for beboerne på den egn, de skildrer.

I det følgende beretter Aksel Kirk videre om sin farfar og hans tid:

Min bedstefar, Jens Nielsen Kirk, som var født i Heltborg i 1836 og døde i 1909, har ført dagbog i ca. 40 år, fra 1865 til 1906. Derforuden har vi hans regnskabsbog fra ca. 25 år, fra 1881 til 1906. Han var født i en ejendom syd for møllen, på 16 td. bygsædland, som han overtog fra sin far ved sit giftermål. Nu er jorden solgt fra, udhusene fjernet og stuehuset restaureret. Så vidt vides har ejendommen været i slægtens eje i ca. 300 år.

Bedstefar var også smed, og fra 1884 desuden sognefoged for Heltborg sogn. Han havde mange tillidshverv: Han var ligsynsmand, han passede Heltborg bibliotek og han var formand for det første damptærskeselskab, som kom her i sognet ca. 1896.

Bedstemor, som var født i Skårup ved Vestervig, kom til Heltborg omkring 1872, som tjenestepige hos gdr. N.C. Lings, hvor hun tjente i 6 år, for i 1878 at blive gift med bedstefar.

Jeg husker, hun fortalte om, når hun gik til sit hjem i Skårup, at der da kun var 2 huse i Hurup.

Bedstefar deltog i krigen 1864. Efter bedstemors beretning, blev han såret under en tilbagetrækning. Han blev lagt på en kanonlavet og transporteret fra slagmarken på den måde.

Bedstefar var 43, da han blev gift. De sidste 13 år som ungkarl, hvor han ernærede sig som smed, boede han alene i et lille værelse i enden af smedien, hvor hans eneste møbler var en seng, en stol og et chatol, som jeg er den lykkelige ejer af i dag. Jeg tænker tit på, at ved klappen i dette chatol har han sikkert siddet mangen en sen aftentime og ført sin dagbog, sit regnskab over smediearbejdet og sin gerning som sognefoged. Et helt udførligt regnskab har han ført over sit landbrug og privatforbrug.

Der var 3-4 husmænd, han udførte markarbejde for, og han kørte også en del jordemoderkørsel. Hvert år i december måned har han indført i sin regnskabsbog, hvad han havde tjent netto i smedien, som sognefoged og med hestene.

På ejendommen havde de 4 køer, lidt ungkreaturer, nogle enkelte grise og lidt høns og 2 heste. I 1887 begyndte de at levere mælk til mejeri, de første 10 år til Villerslev og fra 1898 til Hurup. Han skrev i sin dagbog: »13. marts 1897 kl. 4: Til en større generalforsamling på Hurup Gjæstgivergård om et nyt andelsmejeri, det varede til kl. 11 aften.« Før den tid kernede de selv smørret. Det og malkearbejdet var bedstemors bestilling.

Det var hårdt arbejde at være smed. Hesteskoning gik han ud på gårdene og udførte, skoene lavede han selv. Engang imellem brugte han en dag til at »slå sko«, og så havde han én til at hjælpe sig. Sømmene smedede han også selv, indtil efter 1889. Så kan jeg se i hans regnskab, at han kunne købe dem (100 stk. for 30 øre). Alt, hvad han skulle bruge i smedien, jern, søm, smedekul m.m., købte han i Visbyå, der dengang var en stor handelsplads, hvor alt kunne købes: Gødning, korn, foderstoffer, alt i bygningsartikler og købmandsvarer.

29. april 1884 kl. 9 om formiddagen blev han på herredskontoret i Vestervig edsfæstet som sognefoged for Heltborg sogn. En enorm arbejdsbyrde blev da lagt på ham, men da der samtidig var kommet en ny smed til Heltborg, be-

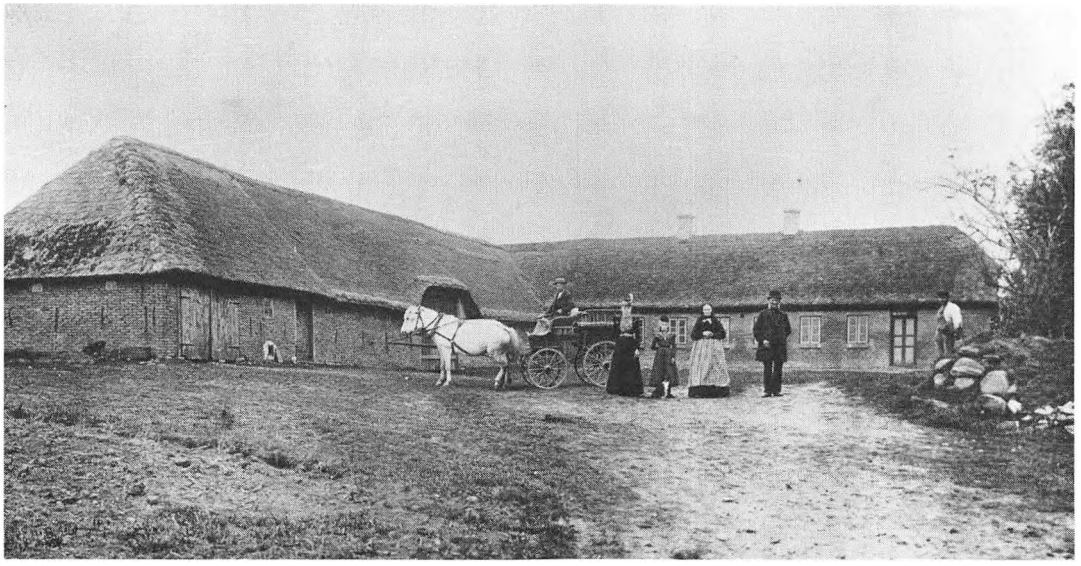

Familien Kirk fotograferet foran hjemmet i Heltborg - øst for møllen - ca. 1901. Personerne på billedet er fra venstre: Andreas Kirk, Hanne Kirk, Mette Kirk, (Kir)stine Kirk, Jens Nielsen Kirk og købmand Olsen.

gyndte han at aftrappe smediearbejdet lidt. Den ny smed hed Jens Nielsen.

Arbejdet som sognefoged tog en masse tid. Opkrævning af kongelig skat (statsskat) og præstetiende var hans opgave. Det var i hvert kvartal, og der var visse steder, f.eks. Ginnerup skole, hvor han var på bestemte dage og klokkeslet, men i hans dagbøger kan jeg se, at han travede rundt i sognet - fra Dover Møllegård til Visbyå - for at få pengene ind. Det tog gerne en lille uge, og han skulle aflevere beløbet på amtsgården i Thisted. Enkelte gange på sommerdage kørte han derud med hestevogn og havde da kone og børn med. Det var jo nok for at få en lille udflugt ud af det. Engang beretter han, at han var taget med middagstoget derud, men da han kom og ville med aftentoget hjem, var det lige kørt, så han måtte gå hjem den aften. Tit var der folk, som ikke havde fået betalt inden sidste frist, og så kunne han trave rundt igen og foretage udpantning. Det måtte han også for kommuneskat. Præstetiende skulle han aflevere i præstegården i Visby.

Utallige andre pligter var der også: Forkyndelse af stævninger og domme, tilsigelser af forskellig art og politianmeldelser. Han var meget lidt hjemme. Kun 1. maj og 1. november skulle han være hjemme for at skrive i skudsmålsbøger. Der var mange unge på gårdene dengang og til hver flyttedag, når en ung pige eller karl skulle flytte til et andet sogn, skulle de have sognefogedens underskrift i deres skudsmålsbog. Der kom 25-30 unge hver flyttedag.

Hans arbejdsdage har været lange. I hans dagbøger skriver han faktisk klokkeslet på alt, hvad han foretog sig. Tit var han ude kl. 4 om morgenen for at sko de første heste. Han skriver et sted: »Den 9. maj 1883 om morgenen kl. 5 hos Mads Tolbøl (hans stævnevidne som sognefoged) for at lægge 4 par sko (egtl. 4 enk. sko), men da jeg havde lagt de 3 par, blev jeg hentet hjem, da min kone var syg. Kl. 7½ kørte jeg efter jordemoderen, og kl. 9 fik vi en lille datter. - Derefter ned at lægge de sidste par sko.« Markarbejdet skulle også passes. I middagslaget, mens hestene fik et foder, var han ofte ude at sko en hest, ude med en stævning eller i anden tjenstligt ærinde. Af og til måtte han ud at syne et lig. Til dette var de 2, ligesom han ved forkyndelse af stævninger havde et stævnevidne med.

Begge mine bedsteforældre var tro kirkegæn-

gere. Næsten hver søndag var de i kirke, ofte 2 gange. Det kunne være i Heltborg om formiddagen og et andet sted om eftermiddagen, f.eks. i Boddum, Hurup, Vestervig eller Agger. Desuden gik de meget til indre missionsmøder (forsamlinger kalder han det), der blev holdt rundt om i hjemmene. Det var mest hos N. C. Dahl i »Ø. Dahl« og i »Vestergård« i Ullerup, hvor alle børnegudstjenester blev holdt. Et stort savn blev senere afhjulpet. Han skriver i sin dagbog: »14. november 1897 kl. 2 blev missionshuset indviet ved pastor Jørgensen, Visby og pastor Rentorf, Venø.«

I 1885 byggede bedstefar ny kostald med et par svinestier og hestestald, og så kan jeg slå op i regnskabsbogen og se, at det kostede 599 kr. Året efter, i 1886 byggede de nyt stuehus på 23 alens længde. Han havde tømrer og murer fra Lyngs til at udføre det arbejde. Om det beretter han: »Søndag eftermiddag kl. 1 kørte jeg til Lyngs efter håndværksfolkene, så de kunne begynde mandag morgen. Lørdag aften kl. 7 kørte jeg dem forbi Sdr. Ydby og hentede dem igen om søndagen i Lyngs.« Sådan gentog det sig hver uge til 10. juli, hvor han kørte dem hjem. Da var de færdige med den ny bygning. Vi ser i hans regnskabsbog, at stuehuset i alt havde kostet 1202 kr. 81 øre. Tømrerarbejdet havde kostet 70 kr., murerarbejdet 50 kr., tækkerløn 11 kr. (stråtag). Dengang brugte de simer af snoet halm til at binde taget med. For at få de 2500 favne (=ca. 4.700 m) simer snoet betalte han 40 øre pr. 100 favne, i alt 10 kr. Mursten og drænrør fra Futtrup teglværk kostede i alt 146 kr. 20 øre. Alle øvrige byggematerialer købtes i Visbyå. Året 1881 (det første år regnskabsbogen foreligger) har været et godt år. Hans samlede indtægter var 1252 kr. 31 øre, udgifter 918 kr. 44 øre. Enkelte andre år har der været underskud. Vi kan fremhæve nogle priser fra 1881: Solgt en ko, 127 kr. 50 øre, solgt 149 pund smør (hjemmekernet), 117 kr. 67 øre, 37 snese æg 25 kr. 55 øre, solgt mælk 4 kr. 65 øre, netto tjent i smedien 318 kr. 56 øre, udgifter til en tærsker i 31½ dag a 40 øre, i alt 12 kr. 60 øre, udgifter ved barnefødsel (min far) 9. januar 1881, jordemoder 4 kr., 5. februar, ved hans barnedåb, til præsten 5 kr., til degnen 4 kr. (Man betalte normalt efter evne, baseret på hartkornsmængden, men velstand og offervilje gjorde, at bedstefar kunne betale mere, end det krævedes, målt efter hans ene td. hartkorn). Søndag den 12. marts, ved min kones kirkegang, til præsten 2 kr., degnen 1 kr. 1. februar 1887 leverede de den første mælk til mejeri (Villerslev). Den første afregning fik han 27. marts, og den var i alt på 18 kr. 68 øre. Samme måned solgtes en slagterigris, 184 pund (slagtet) a 25 øre i alt 45 kr. 75 øre. Dagløn for en tærsker i 41 dage a 50 øre i alt 20 kr. 50 øre (en stigning på 10 øre siden 1881), solgt 20 1/10 pund uld a 75 øre i alt 15 kr. 07 øre, en tjenestedreng om sommeren, hans løn var 5 kr. 20 øre. Samme år købt nye stole til bedstemor, i alt 16 kr., 5 nye tallerkner var købt, for dem måtte de betale 50 øre. Der var købt 11½ pund oksekød, 2 kr. 88 øre, 13½ pund ost, 2 kr. 03 øre.

Nogle faste udgifter på ejendommen, fra 1887: Kongelig skat 4 gange om året, 35 kr. 66 øre hver gang, kommuneskat 2 gange om året, 17 kr. 03 øre hver gang, renter og afdrag på ejendommen, 34 kr. 00 øre halvårlig. Samme år: Nyt skind til blæsebælg, 10 kr., til sadelmager for at sætte det på, 3 kr.

Hvad han tjente som sognefoged i 1893: Fast løn som sognefoged 60 kr., forskellige andre indtægter ved samme, påtegning af skudsmålsbøger 13 kr. 75 øre (25 øre for hver), vidne ved en auktion 75 øre, en bekendtgørelse læst 43 øre, som stævningsmand 7 kr. 50 øre, derforuden en del andre småindtægter, i alt tjent som sognefoged det år 164 kr. 90 øre. For at syne 2 lig 2 kr., for at passe biblioteket 12 kr. I 1893 har de købt 2 pund margarine for 1 kr. 10 øre (vist deres første købte margarine) og fået 200 pund byg pillet til gryn for 1 kr. Samme år er der en anden post på udgiftssiden: »Betalt vor tærsker for afsavn af brændevin 1 kr..«

I 1896 fik de i Heltborg et damptærskeselskab, »Drome« kaldte de det. 20. oktober fik de for første gang tærsket kornet med maskine. Det tog 7½ time og kostede til maskinen 15 kr., og 9 kr. i arbejdsløn til mandskab.

21. april blev min far konfirmeret. Skrædderregningen for hans konfirmationstøj var på 4 kr., og på konfirmationsdagen skulle der ofres til præst og degn, i alt 4 kr.

Kirstine Kirk på sin 90-års fødselsdag. Bemærk hunden, der havde sit tilhold i sengens fodende, hvor den skulle holde Gamle Stines fødder varme.

1898 var det første år, de leverede mælk til Hurup mejeri. De havde det år solgt mælk for 291 kr. 05 øre inkl. 6 1/5 % i overskud af leveret mælk + solgt mælk til naboen for 45 kr. 04 øre.

Samme år solgtes æg for 40 kr.

Vi kan se i regnskabsbogen, at andelsbevægelsen begyndte at gøre sin virkning, da de kom efter århundredskiftet. Det begyndte at blive lidt bedre tider. I 1903 har han solgt en kælveko for i alt 285 kr. Da han havde tærskemaskine i 1904, kostede maskinen 1 kr. 50 øre pr. time, petroleum 1 kr. 45 øre pr. time, (de må da være gået fra dampkraft til petroleumsmotor). 8 mand havde i de 7¼ time, det varede, tjent 12 kr. - en timeløn på 20 øre.

I 1904 fik bedstefar et nyt sæt tøj syet, i alt 14 kr. I 1903 blev skattevurderingen efter hartkorn afløst af ejendomsværdi. I 1904 betalte han i indkomst- og formueskat til staten 3 kr. 55 øre halvårlig, samme år er overskud fra mejeriet 96 kr. 11 øre.

I 1905 får han for en slagtegris 62 kr. 98 øre. Der var leveret 4 det år.

Nogle små poster på udgiftssiden varierede lidt fra år til år: For barbering 3 kr. 12 øre, gav trængende 3 kr. 60 øre, gav børn 4 kr., gav til missionshuset 5 kr. Det var år 1904.

Det var et lille udpluk fra bedstefars dagbøger, som han i ca. 40 år har ført med punktlighed og akkuratesse, trods lange arbejdsdage og mange gøremål. Det er mit indtryk, ved at læse dagbøgerne, at på samme dygtige måde har han udført sin gerning, både som landmand, smed og sognefoged + alle andre tillidshverv, han havde. Jeg betragter det, han her har efterladt sig, som en stor kulturarv, som jeg føler mig forpligtet til at værne om og gemme hen, til glæde for kommende slægter.

Stine Kirk.

Saa er gamle Stine ikke mere til Huse her paa Jord. Med hende er en god Mor og Nabo gaaet bort. Mit Barndomshjem laa tæt ved hendes Havedige. Hun har været Enke næsten siden jeg kan huske. Jeg skal aldrig glemme hendes stille Færd, hendes trøstende Ord, naar der var Sorg og Sygdom i vort Hjem, altid til Rede med en Tjeneste for andre i al Beskedenhed. Sidst jeg talte med hende var hun blevet træt af Livet og talte om at hun gerne snart vil sige Farvel til denne Verden med al dens Ufred, for at gaa hjem til en bedre, ikke af Fortjeneste, men af Naade.

Guds Fred med hendes Minde.

Vi, der kendte Stine, bliver næppe 93 Aar, men det er ikke Hovedsagen. Skal vi forsøge om vi kan nynne denne lille Sang i Sandhed.

Engang forsvinder dette Telt,
om snart det sker, det ved jeg ej,
men et jeg ved, mit Hjertes Helt
i Himlen har en Plads til mig.
Da skal jeg, frelst fra Synd og Ve,
Ansigt til Ansigt Jesus se.

Niels Bjerregaard,
„Overgaardsminde", Bedsted.

Ved Kirstine Kirks død den 22. januar 1943 bragte en Thisted-avis denne sidste, varme hilsen fra en gammel nabo.

En stor livsgerning var slut ved hans død den 8. november 1909, men her vil jeg gerne nævne den fantastiske hjælp og støtte, han havde i bedstemor. En lige så stor gerning var slut ved hendes død den 22. januar 1943 (enke i 34 år). Jeg tænker på, at da hun kom til bedstefar i 1878, havde han en åndssvag søster og bror, som hun også skulle passe. De døde i 1890 og 1893. Bedstefar og bedstemor havde 6 børn, hvoraf en dreng døde 8 år gammel af difteritis. Som nævnt var bedstefar meget lidt hjemme, så foruden at passe hus og børn og 2 syge mennesker, var det også bedstemor, der for det meste måtte forestå pasning af dyr, hjælpe i marken i høst m.m. og være med i kæret for at grave tørv. Bedstefar skriver ofte i dagbogen: »Sidste nat var hun ude ved en barsel.« Jeg husker som dreng, der blev fortalt, at der ikke blev født mange børn i Heltborg uden »Stine«s hjælp. Mange af dem tog hun imod uden jordemoderens hjælp. Folk kunne jo ikke for 100 år siden bare ringe efter jordemoderen. Mange husmænd og folk, som ikke havde hestekøretøj, skulle jo først have fat på én som ville køre. Mange gange var det bedstefar. Jordemoderen boede i Visby, men de kunne jo ikke være sikker på, hun var hjemme, derfor var bedstemor lige så ofte ene om det. Der fortaltes også, at når folk skulle herfra, så var det også »Stine«, de skulle have fat på.

Bedstefar og bedstemor har nu været døde i mange år, men jeg synes, de fortjener, at årbogens læsere får kendskab til disse 2 mennesker, der for næsten 100 år siden satte deres præg på den egn, hvor de udførte deres livsgerning.

»Æret være deres minde.«

Thisted Amts Tidende 4/2 1920:

Strandingsauktionen

i Lyngby pr. Bedsted St. over Vrag og Inventar af St. „Nieuwe Borg", som udsattes p. Gr. af Snestormen, afholdes

Mandagen d. 9. ds., Frm. Kl. 11.

Carl Zoll.

Om strandauktioner for 200 år siden

af Elly Mardal

Peder de Moldrup til Stamhuset Vestervig Kloster og Ørum, blev som kongelig strandforpagter for Agger, Tølbøl og Rotbøl forstrande stævnet af retten til i et tingsvidne at lade oplyse om, hvad der på hans forstrande fra 13. juni 1783 til 1. juni 1786 løs af havet, uden levende folks medfølge er inddrevet.

Stævningen var med lovlig forkyndelse og påskrift forsynet og af retten antaget, efter at ingen efter rettens påråb havde noget imod samme at erindre.

Derefter fremstod strandfogderne fra Røn og Toft Joseph Christensen og Mår Ovesen, der efter at have hørt lovens edsforklaring aflagde deres ed med oprakte fingre - og efter lovens formaning lovede sandhed at vidne, de forklarede da, at der i den tid på deres strande og distrikter ikke andet løs var inddrevet uden i 1783 en tønde tjære af værdi 4 rigsdaler, 2 mastetræer 10 rigsd., 1 fyr bjælke 2 rigsd. og 18 fyr stolper 2 rigsd. 8 skill.

I 1784 var der 8 stk. rulletræ 2 rigsd., 6 små smalle do 1 rigsd., 2 tdr. tjære 8 rigsd., 1 dobbelt 12/alen og 2 fyr stolper til 4 mark.

I 1785 10 stk. rulletræ 2 rigsd. 2 mark.

Dernæst var det strandfogderne Søren Thøgersen Lau og Christen Poulsen Grøn fra Øster og Vester Agger forstrande - der efter den aflagte ed om sandheden oplyste at:

I året 1783 inddrev på deres strande løs af havet 2 fyr stolper, 2 mastetræer og 1 fyrbjælke til 15 rigsd. 2 mark, og nok en fyrbjælke til 1 rigsd.

Samme år inddrev i september måned et skibsvrag, som må regnes med i nævnte år; der blev bjerget 3 tylter og 8 stk. lange fjæl af fyr, samt 6 tylter kortere do, der alt sammen blev solgt på stranden, og hans Majestæts toldrettigheder af de købende er betalt, desuden indkom samme år 18 stk. fyr stolper 3 rigsd., 1 liden spintræ 8 skill.

I 1784 indkom der 8 stk. fyr stolper 1 rigsd. 2 mark, 2 stk. kufferter 1 mark 8 skilling, 5 tdr. tjære 20 rigsd., 1 liden spintræ og 3 dobbelt 12/alen 1 rigsd., 1 tdr. tran 8 rigsd.

I 1785 1 fyr stolpe 1 mark, 3 stk. fyr bjælker 3 rigsd., 17 stk. rulletræ 4 rigsd. 1 mark og 8 skilling.

I 1786 indtil 1. juni 12 fyr stolper 2 rigsd., 1 fyr bjælke 1 rigsd., 1 fyr træ 1 mark, 2 stk. rulletræ 2 mark.

Strandfogederne fra Sønder og Nørre Ålum, Mår Christensen Bolm og Jens Andersen Danmand forklarede: at foruden de levende folk, der blev bjerget, inddrev der løs fra havet i 1783 1 mastetræ 26 alen lang 5 rigsd., 1 spintræ 1 mark 8 skilling, 8 fyr stolper 2 rigsd.

I 1784 2 stk. 16/alen 3 mark, 2 fyr stolper, 2 råltræer 1 rigsd., 2 fyr stolper 3 mark, 2 stk. 16/alen 2 mark, 1 td. tjære 4 rigsd.

I 1785 kom der intet ind fra havet, kun hvad levende folk medbragte.

I 1786 indtil 1. juni blev det til 15 fyr stolper, 1 egebjælke 12/alen lang 5 rigsdaler.

Strandfoged Jens Jensen Bjerre af Tølbøl by, Lodbjerg sogn meldte, at der i de tre år intet løst er inddrevet fra havet, kun levende folk.

På Tølbøl strand i 1786 indtil nu 5 fyr stolper 10/alen lange 1 rigsd. 1 mark 8 skilling, 15 stk. 8/alen 3 rigsd. 4 mark 8 skilling, 1 fyr bjælke 19/alen 2 rigsd., 6 stk. roultræ 1 rigsd.

For Rotbøl strand var det strandfogderne Niels Knudsen og Thomas Spails. De udeblev dog i første omgang, hvorefter de pany blev indkaldt til 6. november 1786. For denne forseelse måtte de nu indbetale i mulkt 1 rigsdaler.

I juli måned 1785 var der inddrevet 2 stk. grantræer af anseende Poll-holter 20/alen lange 11 tommer tykke, og i oktober 1784 inddrev for Rotbøl strand 5 stk. rulle træer, og i januar 1786 20 stk. rundholter.

Tøttrupgård

af Knud Korsgaard

Jeg vil med denne artikel prøve at beskrive livet på en gård i gamle dage.

Min far overtog sin fødegård — Tøttrupgård — i 1908 som tredie generation. Ved sit giftermål med en datter fra nabogården — Irup Hovedgård — fik han mulighed for at købe adskillige tdl. agerjord herfra, på denne måde fik hans egen gård en ganske anseelig størrelse — arealet blev yderligere forøget helt frem til 1948, dette nødvendiggjorde, da der dengang ingen videre mekanisering var, at gården havde et ret stort folkehold, 3 gifte familier, som boede i forskellige huse hørende under gården samt de fast ansatte unge karle, som fik kost og logi foruden lønnen, af disse havde vi som regel fire-fem stykker. Dette medførte naturligvis, at der også var ansat tre eller fire piger, og når vi børn så kom til — fem ialt — blev den daglige husholdning jo ganske stor.

Gårdens drift var nogenlunde, som man på denne tid kunne forvente, dog blev der, for at lette høstarbejdet, indkøbt en selvbinder, en af de første på egnen, men da der også var en stor malkebesætning, et anseeligt grisehold foruden at de mange heste, som skulle bruges til markarbejdet, også blev brugt til avl. medførte de mange dyr, at gårdens drift lå i ret faste rammer med et 9-marks sædskifte, heri indgik naturligvis græs og roer. I tyverne blev grisene kørt til Hørdum station, de blev her afregnet efter levende vægt og sendt med toget til et slagteri længere sydpå.

Det daglige arbejde startede, efter en halv times staldtjeneste og morgenmad, kl. 6,30, der var middagspause fra 11,30 til 13, så arbejde igen

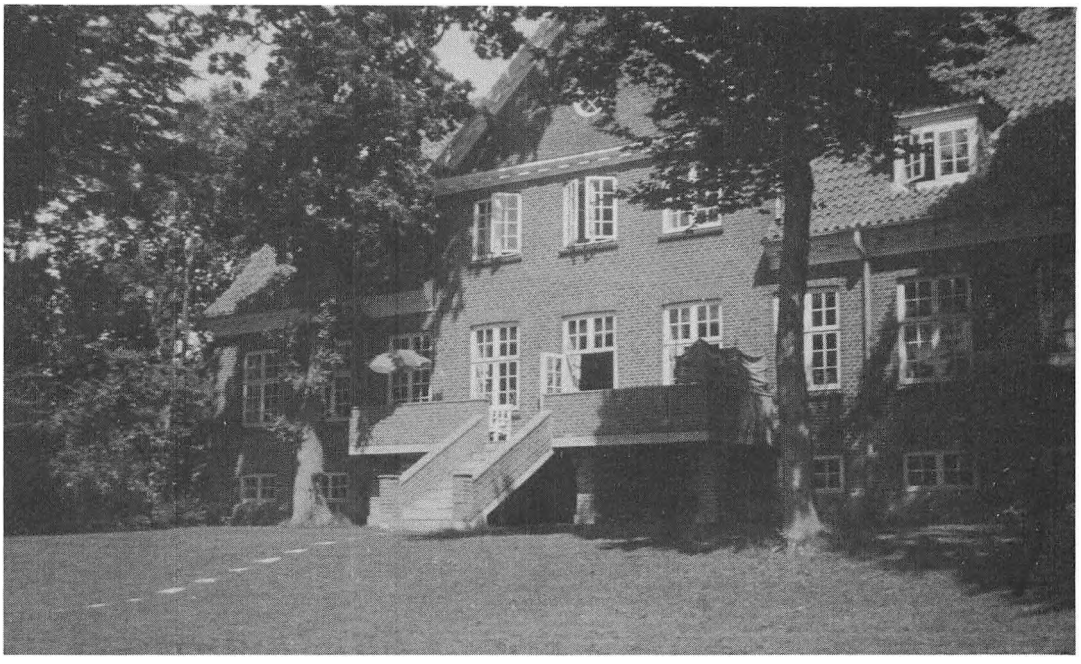

Det nye stuehus bygget i 1920.

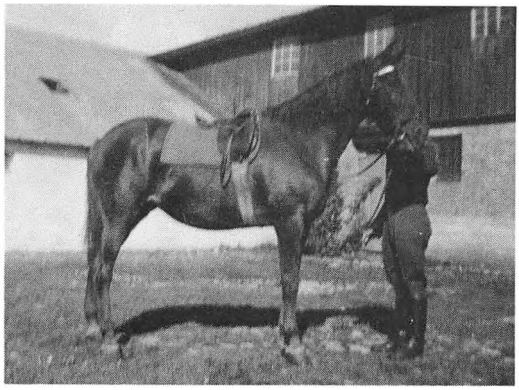

Min mors ridehest. Bygningen i baggrunden er til venstre kostald, til højre lade bygget omkring 1930.

til kl. 16, hvor man fik mellemmad med hvidtøl. Arbejdet startede igen 16,30 og sluttede kl. 19. Denne arbejdsplan var naturligvis for ugens 6 dage. Forkarlen startede kl. 5 for at hestene kunne være fodret af før arbejdstids begyndelse. Senere blev hestepasseren en af de gifte folk, som også i mange år passede grisene, han holdt så en pause fra kl. 10 til 12, sørgede for hestene i middagspausen og holdt så igen fri nogle timer, før han skulle fodre grisene om eftermiddagen og sørge for hestenes fodring, hans arbejdstid afsluttede omkring kl. 21, når hestene havde fået deres sidste foder, han var dog naturligvis selv hjemme for at spise, som regel fra kl. 18 til kl. 19. Han blev afløst hver tredie søndag og i helligdagene hver anden eller hver tredie dag. Det var således en ret selvstændig stilling at være hestepasser, men selvfølgelig også en usædvanlig arbejdstid, den passede dog som regel de gifte folk udmærket, og var de særligt interesserede i heste og avl, kunne en sådan solid og dygtig mand ofte blive på gården i flere år.

Lønningerne var ikke store, i tyverne fik en forkarl således 1000 kr. om året, en dygtig 2. karl, der også skulle passe hestene i middagspausen, kunne tjene 900 kr. om året, de øvrige karle fik 800 kr. som årsløn. En dygtig kokkepige kunne tjene 50 kr. om måneden, de andre piger noget mindre. I trediverne var lønnen for en gift mand 35 kr. om ugen, men foruden lønnen havde han og hans familie fri bolig i et hus med have, fri el og vand, 2 gode vognlæs tørv, en halv gris til jul samt 1 liter mælk daglig. Vores fodermester havde nok lidt mere i løn plus de samme naturalier. Han boede i et hus meget tæt ved gården og hans kone hjalp ofte til i stalden i vinterhalvåret. Om sommeren gik køer og ungkreaturer ude, så i denne del af året var arbejdet væsentligt lettere. Hvornår vi fik malkemaskine, kan jeg ikke med sikkerhed sige, men det har nok været i begyndelsen af trediverne. I nogle år blev malkekvæget, som var en Jersey-besætning, kørt til Vildmosen i sommermånederne. Fodermesterfamilien flyttede med, de havde hest og vogn med og kørte hver dag mælken til Tylstrup mejeri. For os børn var det en hel udflugt, når vi med madkurv drog til Vildmosen for at se til kvæget, vi kom dog som regel hjem igen samme dag hvis vi ikke skulle besøge familie i Vendsyssel. For fodermesterfamilien var det ikke en 3 mdr. sommerferie, de skulle jo her oppe nordpå malke med håndkraft, og ensomheden i den nyopdyrkede Vildmose kunne nok også somme tider være en belastning.

Efter at Andelsslagteriet i Thisted var bygget i 1929 havde heste- og grisepasseren i mange år det hverv at køre grisene hertil — med hestevogn naturligvis. På hjemturen fik han så læs på, enten af kraftfoder til køerne eller koks til centralfyret. Dette havde min far fået installeret, da det nye stuehus blev bygget i 1920 — se billedet. Min mor og vi børn boede denne sommer på en mindre gård i Gudnæs, den lå ud til

Østlængen bag hesten rummede bilgarage, folkeværelser og hestestald.

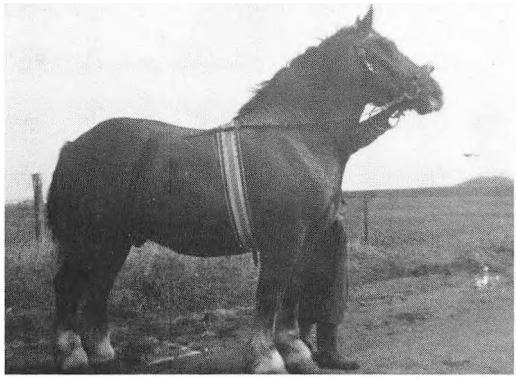

Kro Hertugen
Jysk hingst solgt til Polen 1948

fjorden, min far havde købt den for at vi kunne have et sted at bo under ombygningen. Vi nød meget at have fjorden så nær, og at min far også sommetider kom til Gudnæs, var der jo noget, der kunne tyde på, eftersom min yngste bror blev født i begyndelsen af maj 1921. Stuehuset vi kom tilbage til var stor og rummeligt i forhold til det gamle, det har jo nok været nødvendigt med noget mere plads, når vi var så mange mennesker — hele familien plus de ugifte ansatte.

Da min mor var rideinteresseret, havde vi altid en eller to rideheste, de blev også brugt som køreheste, jeg husker mange køreture til havet eller fjorden, senere kørte vi børn selv til fjorden i en jumbe. Den brugte vi også om vinteren for at komme til Hørdum station om morgenen, herfra skulle vi med toget til Hurup, hvor vi gik i realskole. Vogn og hest blev opstaldet på kroen til vi kom hjem med toget om eftermiddagen. Var der sne, kørte vi i kane og i sommertiden på cykel. Det var alt i alt en god barndom med mange herlige oplevelser blandt de mange dyr på gården — jeg husker således, at min ældste søster og jeg med stor fryd red de tunge jyske heste ud til græsmarken efter dagens arbejde. Familielivet havde jo nok gode kår dengang, som jo var længe før TV blev opfundet.

Først i tyverne anskaffede min far sin første bil, det var en Ford med kaleche, bagpå var der en stor kuffertlignende genstand, dette var naturligvis en forletning i transportsituationen. Senere blev en lukket Ford T-model anskaffet.

Avlsarbejdet med hestene var også for mig særdeles interessant, det hjembragte mange fine præmier og gav os gode priser for de unge dyr. Jeg kom hjem som forvalter i 1938 og købte selv en mindre gård i Koldby. Da min far i 1936 var blevet landstingsmand, var det overladt til mig ret selvstændigt at drive gården.

Krigen ændrede på mange måder vores muligheder for at drive et rationelt landbrug. Traktoren, som vi på det tidspunkt havde anskaffet, blev »lagt i mølpose« og hestene måtte igen klare alt arbejdet. Kunstgødning blev en mangelvare, Sisal-bindegarn kunne ikke købes, det blev erstattet af papirgarn, som gav store vanskeligheder i høsten. Vi kørte på det tidspunkt med 3 selvbindere og hestene blev skiftet hver tredie time, det var ofte et hårdt job for dem, de havde gået på græs hele sommeren, mange af dem med et føl.

Marie Christensen - med kælenavnet »MA« - foran stiftelsen i Ørum by.

En stiftelse for gamle og værdige tjenestefolk

af Uffe Larsen

Egnshistorisk Arkiv modtager løbende billeder og skriftlige materialer. I sommeren 1985 har arkivet fået et meget tungtvejende dokument i form af en støbejernsplade med følgende gotiske indskrift: »Stiftelse - WE - BS«. Hvad gemmer der sig bag denne korte tekst?

Den 5. maj 1966, ved 1-tiden om natten, brændte et gammelt hus i Ørum by. Huset blev ikke genopført. Brandtomten blev senere ryddet, men en opmærksom nabo, Otto »Bornholmer« Hansen fik forinden reddet en kakkelovnsplade med ovennævnte tekst. Han syntes, pladen var for spændende til, at den skulle ende i en smelteovn, og derfor stillede han den hjem i sin lade. Her har den stået lige siden, indtil hans søn, Andreas Hansen, Ørum for nogle måneder siden overlod den til arkivet. Hvis Sydthy kommune engang får et egnsmuseum, kunne pladen naturligt placeres her.

Årbogen har af sognepræst Kaj Mogensen, Svankjær lånt teksten til en fundats, der forklarer baggrunden for, at den specielle ovnplade har siddet i et hus i Ørum by. Teksten er håndskrevet af pastor Krarup (præst i Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg 1902-12), og den er så letlæselig, at vi vil lade den tale for sig selv på de følgende sider.

Gennem årene har stiftelsens bestyrelse haft stadig sværere ved at finde »egnede personer« som lejere af huset. Det blev efterhånden »almindelige mennesker«, som boede der. Ved branden i 1966 mistede Marie Christiansen og Mathilde Pedersen deres hjem.

Efter branden blev forsikringssummen på 12.500 kr. udbetalt, dog med et nedslag p.gr.a. undladelse af genopbygning. Siden har der været stille omkring salig Eybers stiftelse, men nu er der valgt en ny bestyrelse - Karl Andersen og Børge Kaastrup Hansen, begge Ørum, samt sognepræst Kaj Mogensen, Svankjær - og der arbejdes på at få fundatsen ændret, så renterne kan anvendes til almennyttige formål i Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg sogne. Nogen idrætshal skal man dog ikke drømme om i den forbindelse, men nogle få tusinde kroner årligt kan også gøre godt på de rigtige steder.

Udkast til

Fundats

for

Wilhelm Eybers og Bolette Schacks

Stiftelse i Drum.

§ 1.

Stiftelsen, som er oprettet i Henhold til et af Proprietær Frederik Wilhelm Eyber til Drumgaard, som den 12. Februar 1857 afgik ved Døden, affattet, men ikke underskrevet eller dateret Dokument, hvis Bestemmelse om den til Stiftelsen henlagte Formue Arvingerne imidlertid have været enige i at respektere, ejer et paa Matr. No. 17 i Drum By og Sogn opført Hus med Grund og Haveplads samt 1200 Kr., som ere anbragte i Thisted Amtsfattigkasse.-

§ 2.

Stiftelsen er bestemt til Bolig for gamle og værdige Tjenestefolk, som have udmærket sig ved Troskab og Sædelighed i deres Tjenestetid og som ere hjemmehørende i Hvidbjerg-Drum-Lodbjerg Kommune. Fortrinsvis skulle de Personer komme i Betragtning, som nærmest maa betragtes som hørende til Drum Sogn. Dog skal Bestyrelsen have Ret til undtagelsesvis at optage kvalificerede Personer fra fremmede Sogne, naar der tilvejebringes Sikkerhed for, at Vedkommende ikke falder Hvidbjerg-Drum-Lodbjerg Kommunes Fattigvæsen til Byrde, men skulde en saadan Person ikke kunne ernære sig uden Fattighjælp, ophører han Ret til Ophold i Stiftelsen, men han vil, naar han forlader denne, være berettiget til at faa udbetalt det af ham i Henhold til § 4 gjorte Indskud med Tillæg af 4% i aarlig Rente, men med Fradrag af hvad der af Stiftelsen kontant maatte være ydet ham.

§ 3.

Stiftelsen er bestemt til højst at rumme 4 Personer. Personer af forskjelligt Kjøn maa ikke bebo samme Stue, med mindre de ere Ægtefolk.

§ 4.

Enhver, der optages i Stiftelsen, skal ved Optagelsen erlægge et Indskud af 100 Kr., der tilfalder Stiftelsens Reservefond. Dog kan Bestyrelsen undtagelsesvis og under særlige Omstændigheder nedsætte Indskudet til det Halve.

Af Indskudet betales der halvaarlig af Stiftelsens Midler i hver 11. Juni og 11. December Termin et Beløb af 6 Kroner, der betragtes som Renter for det forløbne Halvaar.

§ 5.

Optagelsen sker for Livstid. Bestyrelsen bestemmer, hvilken Bolig og hvilken Del af Haven, enhver skal have.

Enhver kan give Afkald paa sin Ret til at bo i Stiftelsen, men mister i saa Fald det af ham gjorte Indskud.

Naar nogen Beboer efter Bestyrelsens Skjøn fører et utugtigt eller forargeligt Levned eller gjør sig skyldig i saadanne Forbrydelser, som efter den offentlige Mening anses for vanærende, eller endelig efter Bestyrelsens Skjøn ved fredsforstyrrende eller stridbart Forhold krænker den Fred og Orden, som skal være i Stiftelsen, saa mister han sin Ret til Ophold deri og forlaber sit Indskud. Efter Omstændighederne kan Bestyrelsen forinden saadan Udelukkelse give den Paagjældende en Advarsel, men naar denne ikke frugter, bør Udelukkelsen iværksættes.

§ 6.

Renten af den i § 1 nævnte Grundkapital anvendes forlods til Betaling af Skatter og Afgifter af Stiftelsen og til dennes Vedligeholdelse.

Det Tiloversblevne af Renterne – jfr. dog herved § 4, 2. Stk. – henlægges til en Reservefond, som i fornødent Fald skal kunne anvendes til Stiftelsens Vedligeholdelse, navnlig i Tilfælde af Hovedreparation og Ombygning.

Naar Reservefonden ved Tillæg af Renter og ved Indskud efter § 4 har naaet en Størrelse af 600 Kr., skal Overskudet af Renterne af Grundkapitalen ikke længere henlægges dertil, men derimod anvendes til Fordeling blandt Stiftelsens Beboere, dog at ingen af disse kan oppebære et højere

Beløb end 40 Kroner aarlig, men gaar Reservefonden paany ned under 600 Kroner, skal Henlæggelse af bemeldte Overskud til Fonden atter finde Sted, indtil Beløbet er naaet.

For hver Gang Reservefonden ved Tillæg af Renter af Fonden og ved Indskud efter § 4 har naaet en Størrelse af 800 Kr., henlægges 200 Kr. deraf til Grundkapitalen.

Grundkapitalen maa aldrig formindskes.

Skulde Stiftelsens Midler blive saa rigelige, at en Udvidelse af Stiftelsen efter Bestyrelsens Skjøn kan iværksættes, uden at det bliver nødvendigt at gjøre Afkortning i den Beboerne hidtil tillagte aarlige Pengeydelse, saa ophører den foran omtalte Henlæggelse fra Reservefonden til Grundkapitalen, og naar Fondens herefter har naaet en Størrelse, som, efter at 600 Kr. er tilbageholdt, er nødvendig til Udvidelsen, kan denne foregaa.

§ 7.

Grundkapitalen, der nu er indestaaende i Thisted Amtsfattigkasse, skal, saafremt den ønskes anbragt paa anden Maade, anbringes efter Reglerne for Udlaan af umyndiges eller andre under offentligt Tilsyn staaende Midler. Reservefonden skal anbringes i en solid Bank eller Sparekasse.

Til Disposition over Stiftelsens Midler udkræves Thisted Amtsraads Samtykke. De Stiftelsen tilhørende Værdipapirer skulle forsynes med Forbudspaategning af Thisted Amtsraad.

§ 8.

Bestyrelsen bestaar af 3 Medlemmer, nemlig Sognepræsten, saa fremt han dertil er villig, Sognefogden for Ørum Sogn og et af Sogneraadet blandt Kommunens Skatteydere valgt Medlem. Hvis Sognepræsten ikke er Medlem af Bestyrelsen, vælges det tredie Medlem ogsaa af Sogneraadet paa samme Maade som det tidligere omhandlede.

Bestyrelsen vælger selv sin Formand og bestemmer sin Forretningsgang.

Skulde Ørumgaard paany komme under Besiddelse af nogen Ølling (Mand eller Kvinde) af Proprietair Frederik Wilhelm Lyder og Hustru Bolette Schack, er han eller hun, for saa vidt Vedkommende er fuldmyndig og naar Sogneraadet efter sit Kjendskab

til den Paagjældendes Forhold intet derimod finder at erindre, berettiget til at tilkræde Bestyrelsen, som sammes Formand, og i saa Fald fraskriver efter Lodtrækning enten Sognefogden eller det af Sogneraadet valgte Medlem.

§ 9.

Bestyrelsen aflægger inden 1. Marts hvert Aar Regnskab over Stiftelsens Indtægter og Udgifter i det forløbne Kalenderaar. Dette Regnskab tilstilles Sogneraadet og revideres og decideres paa samme Maade som Sognekommunens Regnskaber.

§ 10.

Stiftelsen har sin egen, af Sogneraadet autoriserede, Protokol, i hvilken blandt andet Fundatsen og de aarlige Regnskaber samt Bestyrelsens Beslutninger om Personers Optagelse paa Stiftelsen blive at indføre.

Thisted, den 24. Januar 1910.

S. Syber.

Den kongelige Stadfæstelse paa denne Fundats har følgende Ordlyd:

Vi Frederik den Ottende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenborg,

Gøre vitterligt:

At eftersom hos Os allerunderdanigst er ansøgt og begært Vor allerhøjeste Stadfæstelse paa den i Original herved hæftede Fundats for „Wilhelm Sybers og Bolette Schacks Stiftelse" i Grum Sogn under Thisted Amt udi Vort Land Nørrejylland, saa ville Vi allernaadigst have forbemeldte Fundats udi alle dens Ord, Klausuler og Punkter bekræftet og stadfæstet, ligesom Vi og herved bekræfte og stadfæste samme.

Forbydende alle og enhver imod det, som foreskrevet staar, Hinder at gøre.

Givet i vor Kongelige Residensstad København
den 7. Februar 1910.
Under Vort Kongelige Segl
L. S.

Efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling
P. Munch.

Regnskab for Aaret 1890.

Indtægt.	Kr.	Øre.
Overskud fra 1889 —	18.	00.
(Renter til Dec. 1889 af Stiftelsens Kapital med Fradrag af 6 Kr., udbetalt Beboersken Maren Pedersdatter).		
30. Juni. Renter for første Halvaar fra Th. Knathrup —	24.	00.
11. December. Renter for andet Halvaar fra Samme —	24.	00.
Summa:	66.	00

Udgift.	Kr.	Øre.
12. Juni. Renter til Maren Pedersdatter — —	6.	00.
" " Indsat en ny Dør i Stiftelsen — —	3.	39.
18. December. Renter til Maren Pedersdatter —	6.	00.
20. December. Hegnstraad hos Hancke —	6.	48.
Summa:	21.	87.

Overskud: 44 Kr. 13 Øre.

Regnskab for Aaret 1910.

Indtægt.	Kr.	Øre.
Grundkapitalens Renter for 1. Halvaar —	24.	00.
Grundkapitalens Renter for 2. Halvaar —	24.	00.
Renter af Reservefonden for ½ Aar —	4.	00.
Optaget af Reservefonden med Amtets Tilladelse	50.	00
Summa	102.	00.

Udgift.	Kr.	Øre.
Thv. Propr. Schack byfors Udlæg —	37.	87.
Anskaffelse af Protokol —	3.	00.
Renter til 3 Beboere (Juni) —	18.	00.
Præstetiende — —	0.	08.
Ny Brandpolice (Omtaxering, Præm.)	3.	80.
Murer Julius Bertelsens Regning —	10.	00.
Renter til 3 Beboere (December)	18.	00.
Kommuneafgift — —	0.	27.
Kgl. Skat og Føring deraf — —	0.	45.
Porto — —	1.	60.
Summa:	93.	07.

Overskud: 8 Kr. 93 Øre.

Fiskeri i Flade sø 1690

af Elly Mardal

Fra Viborg Landstings protokoller om afsagte domme.

Da bønderne i Handrup vandt sag om fiskeri i Flade sø over Justitsråd von Klingenberg.

I Landsretten i Viborg blev der den 28. marts 1690 afsagt dom i den indankede sag imellem Hans Lauritsen Løgstrup og Hans Jensen begge af Handrup contra justitsråd von Klingenberg, på hvis vegne birkefoged Knud Jensen over Ørum Birk ved en tidligere afsagt dom af 17. januar 1690 havde fået disse tvende mænd idømt voldsbøder.

Bønderne mente sig meget forurettede ved idømmelsen af disse bøder, som de var idømt for at udsætte ned eller fiskeyorder. De havde sat disse i Flade sø og optaget samme igen imod et forbud - som de formodede var ulovligt afsagt.

Velbemeldte Hans Benzons Votum

Efter at ovennævnte personer i et tingsvidne af 13. januar 1690 edsrigtig bevidner, at Tovholm hører Handrup mænd til, - og at Handrup mænd af gammel tid har haft deres fiskeri imellem Tovholm og Skidenkiær. Det gjorte forbud findes ikke at være så lovlig, som det burde, hvorfor den indstævnte dom heller ikke kan bifaldes, men bør være magtesløs.

Velbemeldte Bartholins Votum

Eftersom Ørum ejere ikke beviser, at bøndernes fiskeredskaber er sat på Ørum grund, og de beviser, som her fremlægges om fiskeriet, er forhvervet efter at hjemtingsdommen er afsagt, så Ørum ejere burde vinde ejendommen, førend de beskyldte mænd for vold kunne søges, og ingen ret forbud er gjort; da fragåes Birkefogdens dom.

Birkefoged såvel som fuldmægtig skal betale vederparten kost og tæring.

Velbemeldte hr. Peder Lerke er af samme mening.

Landsdommer Hans Lange.

Gavebrev på »Klosterhave« til Boddum præstekald

af Jens Verner Præstgaard

Middelalderens mennesker levede i en urolig tid. Dagligdagen kunne være farefuld, sygdom og krige var truende realiteter. Kalkmalerierne i vore kirker viser menneskets angst for djævelen og alt hans værk, for straffen, fortabelsen og for skærsilden. Bøn, forbøn, gudstjenester, bod og gode gaver var frelsens veje.

Den, der havde noget at give af, skænkede rige gaver til kirken, der så skulle holde messe og bede for giveren ag dennes familie.

I pergamentsamlingen i Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg er et velbevaret gavebrev udstedt 1460 - 70 på »Klosterhave« til Boddum præstekald af væbner Jes Tamessen i Dalgaard i Refs.

1460 - 70 Gavebrev på Klosterhave til Boddum Præstekald i Thy

Alle meen thette breff ser eller høre kungiør jech jes tamesen aff dalsgaard ther vebner ær for alle meen som ære och komme schall at vnner och giffuer til prestboor i bodhum een thofft som calles closter hove meth alle sine tilleghels meth sodane vilkor ath hwo ther ær prest i bodhum han schall bede for mich och mine kiære hvsfrue och mine børn i alle messe och alle tiidher till ewig tiidh Item tilbiuder jech mich och alle mine arvinger ath frii och frelse den for de prest tha i bodhum ær then forschreffne hove meth alle sine tilhørelse for hver mandhs tiltale i alle mothe til ewigh tiidh

In cuius rei testimonium sigillum meum vno cum sigilis domini jasp(er) laurencii capellani in bothum et erici ivari armigeri presentibus est appensum.

Til hvis ydermere bekræftelse hænger jeg mit segl sammen med hr. Jesper Lauridsen, kappellan i Boddum og Væbner Erik Ivarsen deres segl.

Bag på brevet står følgende optegnelse på latin.

Orandum est omnibus. diebus festiuis. pro istis nobilibus. primo pro domino thoma magni. milite. et domina ing(er)de vxore. domina greta.

domina magdalena. pro avis thome. pro magno thome, pro cristierno ienssen. pro thykone (milite) - - - - plebano in bodhum. jes thamssen in dalgardh. cum vxora sua cristina cum pueris. pro domino Kristierno canonico. arusciense cum parantibus vni (uersis) xxxiii et. item liberis eorum pluribus. pro domino andrea petri quondam curato ecc(lesi)e bothum. pie memorie. pro domino petro pauli (curato ibidem). pro domino andrea nicolai diebus (issdem) curato ibidem.

De sidste navne ser ud til at være en senere tilføjelse, og de hører da heller ikke med til slægten, men til embedet.

Der skal for alle på festdage, for disse fornemme. Først for herren den store tames, væbner Thames Magnussen og hans hustru fru Inger, for fru Greta, fru Magdalena, for bedstefædrene (evt. bedstefaderen, endelsen utydelig) Tames, for store Thames, for Christen Ienssen, for Thykone (Thyge?) væbner, — folk i Boddum, Jes Thamessen i Dalgaard med hans kone og med drengene. For herren Kristen Kannik i Aarhus, med forældrene i almindelighed 33 og ligeledes de fleste af deres børn osv. For hr. Anders Pedersen førhen curator for Boddum kirke til fromt minde. For hr. Peder Poulsen, curator samme sted, for hr. Anders Nielsen curator på samme tid og sted.

I 1512 blev det åbenbart nødvendigt at fastslå, hvem der var retsmæssig ejer af noget af kirkens gods, så der blev udstedt et laughævd på jordegods til Boddum Kald.

Alle meen thette breff see eller høre læse Helse wi krabbe ffincke til rævsherriz tiugh Erick tymmessen til engelstholm niels krabbe til tandrop splid bang slotz faaghet til ørom som webner ære Sven i stensgord Olwff matzsen i ræwss niels tamesen i syndrop Oc nis matzsen i skibstedgord Ewindelig meth wor Herre kwndgøre wii meth thette wort obne breff at aar effter gudz byrd mdxii vigilia pentecostes oppaa forne ting for oss oc mange flere danemend som then dag forde ting søgte war skicket hederlege mand her iens sewrenssen officialis til irop, hwicken som liwdelig esket beddis ok ffick iet ffwlt wwildige tings witne af viii danemen som ære llas smed i twolom tames girial ibidem per christhensen i ginderop per moghenssen ibidem tames persen i sønbergh christhen nielssen i hellisiø woghwn nielssen ibidem oc morthen perssen i syndrop Hwicke viii forne danemen eendrectelige wotne oc sagde paa theris gode trow oc sanning At thenum alle fwlwitherligt er Saa oc hørde stande for thenum same dag paa forne ting ii danemen som ære Jes christhenssen i barsløff og nis micelssen i godenæs Hwicke som indhen alle iiii stocke liwdelige kwundgiorde at det ware forne her iens sewrenssens lagehefftz høringe oc hørde oc saa at han laghefft giorde i dag løffwetid dagis met præsther oc gode selfeyær paa hederlige mantz wegne her tames michelssens sogne præstis til boodwm i soo made som her effter følger Fførst indsoor han præstegord i bodwm som hederlige man her christen christenssen Capellan nw i boer meth alle syne rætte tilligelsse fore i frii præstegord til boodwm kircke til ewig tiid Item kloster haffwe i boodwm som christen deghn nw boer oc giffwer orlige til skyld ii pund koorn meth andre bedæ Item pilegord ibidem som per mwnck nw wti boer oc giffwer aarlige ii pund koorn meth andre bedæ Item i gord som christen nielssen i boer giffwer aarlige iii pd korn meth andre bede Item i gord som per ienssen nw wti boer ibidem oc giffwer aarlige ii pd korn meth andre bedæ Item iet bool ibidem som iep lawrissen wti boer oc giffwer aarlige i td som er til gudz legomss blwss Item iet booll som kalles wed bredebæck oc liggher hooss fiordhen Item ræt præstegordz hede som liggher i doffwer marck oc nw er affstenet ov affstablet Item Thette forskreffne gotz meth alle syne rætte liilgelssæ som ære aggher oc æng ffiskewarn oc fægangh liøngslæth oc torffgrafft woot tiwrt i wdemark oc indmarck som nw forne gotz og gorde tilliggher oc af arildz tiid tilligghet haffwer meth hwat naffn the nw næffness Eller Næffness kan inthet wndertaget i noghen made Hafwer været i rooliglige hefft til forne præstebord i bodwm wlastet og wkærth i xxx aar oc mere i alle made Och ær thette forne gotz forne præstebordz gotz oc eyendom inthet wndertaget i noghen made oc haffwer inghen andhen atbeware (=befatte) seg meth forne gotz wdhen sognepræsth til forne bodwm kircke i noghen

made Item wotne oc forne viii danemen at forne laghefft war loffliglige tilbwddet i iii samfolde tinf til forne ræwsherritz ting Oc lofflige læst oc tilfwndhen af fogden oc gode herritz men Oc meltthe forne lagehefftszhøringe for forne lagehefft staddiig oc fast at bliffwe i alle syne article Ewig effther loffwen Til hwess ythermere witnesbyrd at saa ær i sandehet som fore stander skreffwet Henge wii wore Indzegle nedhen for thette wort obne breff Datum anno die at loco vt. supra.

gudz legomss blwss = guds legems blus, fakler, der bæres foran hostien ved processioner.
vigilia pentecostes er aftenen før pinsedag.

Efter reformationen, da kongen inddrog det meste af kirkegodset måtte man igen indlade en sag for Refs herreds ret for at få ejerforholdet fastslået. Den katolske kirke ejede op mod reformationen ca. 40% af alt jordegods i Danmark. Det meste tilfaldt kongen, men man kan godt tænke sig, at nogle slægter forsøgte at få skænket gods tilbage, nu da forudsætningen for gaven var bortfaldet.

1550 Tingsvidne om mensalgods til Boddum sognekald

Wii Efterneuinde anders kristenssen Domer tiil Reffs æritss ting jens nielssenn i barslou niels tamsenn y sinderup och laui nielsenn y ogeløu giører witterlicht ffor alde adt oer efter guds burd md fførretuiue på tid tiende louersach for S: hanns dach midsommer wor skicked ffor wos och mienige hæritzmend sum tend dach ting søcte hederlich mand her niels morsing prest tiil Bodum och øbui kierker bedis och ffeck ienn wuildich tingsuinde aff otte troffaste Dandemend sum er las smid y øbui prestegord willads i dalgord Jens suort y dourd mortenn perssenn y sinderup oluff Jenssenn y dourd kresten mortenssenn ibidem poul nielssenn y skibstedgord och simenn Jensenn y bodum huilke forne dandemend alde wonde samdrectelich mz hælgens ed och oprachte finger adt tenum ffulduitterlicht er y sandhied ad y føretuiue oer hauer ter aldrich gonged giesteri harliched helder nogen smo skuld andersted end til bodum prestegords bord af tisse efterneuende gorde sum er tend gord y Reffs sum matz wollosen y buor ien gord i øbui som søurenn persen y buor oc øbui prestegord sum las laurdsen y buor och wor welbordich mand hermenn schel tingsteund tiil tinde winde. Ad soe er wondenn ffor wos stadffeste wi mz woris undsegle neden ffor titte wort obne Breff.

Skrevet på velbevaret papir.

w=u, wdi=udi, th=d, thette=dette, tiugh=Thy, i=l, ii=2, wuiildich=uvildig, øbui=Ydby, mz=med, esket=krævet, tiwrt=tørt.

Kilder:
Pergamentsamlingen i Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg og Ny kirkehistoriske Samlinger 1860.

En sammenkogt ret

af spredte småtræk fra Hvidbjerg vesten Aa i årene indtil 1916

Af Arne Eskesen

Fortsat fra årbogen 1984

Af og til var far i embeds medfør ude ved Lodbjerg fyr, når der var et eller andet spørgsmål vedr. beplantningen omkring fyret, og jeg var gerne med ham (far kørte nødigt alene, da han havde »noget med hjertet«). Det var selvfølgelig en stor oplevelse at komme op i fyret. Fyrmesterens mor eller svigermor var fra Læsø og bar læsøboernes dragt, en meget smuk dragt, men den udgave, den gamle dame bar, var nok noget finere, end hvad man brugte til daglig på Læsø. Den gamle dame virkede *virkelig* fornem.

Undervejs til fyret talte far flere gange med en mand, der kom op til vejen for det samme, når han så giggen, vi kørte i. Det var åbenbart en

god bekendt. Han var den gang lidt over de 70 år. Far fortalte, at når nogen spurgte manden om hans alder, svarede han: »Løwer æ, blywer æ fi's«, det havde han sagt i mange år - i fuld overensstemmelse med sandheden.

---0---

I Ingemanns historiske romaner læser man, at »abbeden kom ridende på sin sindige pasgænger«. I en årrække var det meget almindeligt, at folk på et mindre »sted« havde et par islandske heste, og disse islændere var meget ofte pasgængere. Om dette har virket særligt tiltrækkende på fordums abbeder, ved jeg ikke. Jeg har én gang redet på en meget livlig pasgænger og har aldrig været nærmere ved at falde af en hest. Islænderne var ikke alle nemme st styre. Hvis de *ville* løbe, var det umuligt at holde dem, sagde man. Laust Blander (vistnok døbt Mikkelsen) i Kjallerup kunne i hvert fald ikke styre sine to. Han kørte løbsk flere gange, men vænnede sig nogenlunde til det. Til sidst blev det ham dog for meget, for sådan en løbskkørsel endte i en tørvegrav, der heldigvis ikke var alt for meget vand i; men æ wuenstjat borede sig en alen ind i tørvevæggen på den anden side af graven. Så blev hestene sendt på Hurup marked! Og Laust Blander fik ingen tørv med hjem den dag. Forhåbentlig har han fået dem senere. Tørv spillede en stor rolle. I køkkenet var det næsten det eneste brændsel, man brugte. Vi havde jo ikke selv nogen moselod, men købte tørvene. Et enkelt år hentede mange fra sognet tørv i mosen ved Bedsted, - jeg ved ikke, hvorfor.

---0---

I en egn og på en tid, hvor samkvemmet med fjernere egne er begrænset, og hvor radio og det såkaldt fordummende fjernsyn ikke virker ensrettende på mennesker, er der plads til personligheder, - også særegne personligheder eller det, man kalder originaler. (Hvor ligger grænsen mellem de forskellige grader?) I disse mine skriblerier nævner jeg muligvis flere »originaler« end »personligheder af format«, hvilket ingenlunde skal tydes, som om førstnævnte var i overtal. Der er mange stoute mænd og kvinder, som selv en stor dreng måtte beundre, - åndeligt talt tage hatten af for. Hvis der ikke i disse spredte notitser står meget om dem, skyldes det vel også, at de ofte var ret tavse. Det var ikke ordene, der var det vigtigste hos dem.

Der *var* mange originaler. En af dem var Skovsted i Bedsted. Jeg har aldrig talt med ham, men jeg har set ham nogle gange komme flintrende gennem Bedsted med sin trækvogn og med et ris, som han oftest medførte til at sætte fart i — Skovsted; fødderne - uden sokker - stak i et par sko om vinteren, - ikke om sommeren, og mon han kendte anden gangart end trav? Der var vist ikke noget i vejen med hans forstand, - han var bare »anderledes«, og der verserede utallige historier om ham. Han væddede en gang to bajere om, at han kunne komme lige så hurtigt til Thisted som toget. Den dag havde han for en gangs skyld ikke trækvognen med. Nu må man huske, at datidens tog ikke havde stor fart på, og ved hver station holdt toget en god stund, mens lokomotivet løb byærinder. Allenfals: Da toget kørte ind på Thisted station, stod Skovsted dér og tog imod det. - - - En anden gang (fortaltes der) var Skovsted virkelig kommet ud at køre med toget. Hans påklædning og hele habitus kunne nok se noget mistænkelig ud, så de øvrige passagerer i kupeen trak sig lidt til side, hvortil Skovsted bemærkede: »I behøver ett å træk jer tebåeg, for æ er hverken skabet eller luset, å skull der wæer en enkelt bette jen, så må I få'en for ett«. - - - En dag, Skovsted kom løbende hen ad vejen, indhentede han proprietær Lützhøft fra Tandrup og spurgte, om han kunne komme »op å åeg«. Det kunne han ikke, hvad man godt kan forstå, hans påklædning eller mangel deraf taget i betragtning. »Ja, så er'et osse lieg møj«, sagde Skovsted, gav sig selv nogle alvorlige rap med riset og »slog ud«, idet han fór forbi vognen. Herover blev hestene så bange, at det voldte stort besvær at få styr på dem igen - nogle berettere af historien siger endda, at de løb løbsk. - - - Disse historier skulle alle have overskriften: Uden ansvar for rigtigheden. Men alle kendte dem. Da jeg så Skovsted, var han ca. 70 år, men løb stadig stærkt med sin trækvogn.

---0---

Istrup skole, 1914. - Til venstre lærer Axel Nørby. - Bageste række fra venstre: Peder Pedersen, Madsted, Anna Mikkelsen, Kjallerup, Jensine ell. Petra Andersen, Nedergaard i Istrup, Laura ell. Nielsine Nielsen, Istrup, Jenny Pedersen, Madsted, Nanna Søndergaard, Madstedgaard, Maren Mikkelsen, Madsted, Dagmar Søndergaard. - 2. rk.: Alfred Madsen, Kjallerup, Albert Nielsen, Istrup, Jens Svendsen Mikkelsen, Istrup, Anna Laursen, Istrup, Anna Kristensen, Kjallerup, Petra ell. Jensine Andersen, Nedergaard i Istrup. - 3. rk.: Chr. Nielsen, Istrup, Jens Rødbro Jensen, Peder Nielsen, Kjallerup, Peder Nedergaard, Istrup, Viggo Nedergaard, Istrup, Marius Jensen, Istrup, Anders Møller, Kjallerup, Niels Søndergaard, Madstedgaard, Jenny Kristensen, Kjallerup, Niels Larsen, Lyngholm Mark, Søren Madsen, Kjallerup. - Forreste rk.: Maren Mikkelsen, Istrup, Vilhelmine Nielsen, Istrup, Nielsine ell. Laura Nielsen, Istrup, Gine Nielsen, Istrup, Laura Nielsen (?), Istrup, Klara Nielsen, Istrup, Johanne Madsen, Kjallerup, Mariane Rødbro Jensen, Istrup, Christine Mikkelsen, Istrup, Niels Andersen, Madsted. - Jens Rødbro, Istrup, og Anders Møller, Bedsted, har oplyst navnene på klassekammeraterne.

I Kjallerup boede Poul Smed, som virkelig *var* smed. Måske har håndværket på nogle punkter voldt ham besvær. Der siges i hvert fald, at når han skulle svejse, sagde han: »No war'et lieg å wær heldig«.

Poul Smeds Niels skulle jo også i skole, men disse mærkelige bogstaver voldte Niels uoverstigeligt besvær. Da der var gået en tid uden fremskridt, sagde Poul Smed: »Da kan æ ett weed, om den kåel ett kan læer æ kwot!« Så gav han sig til at spille kort med sønnen. Det gik fint, og så viste det sig bagefter også muligt at lære bogstaverne (siges der).

Ja, de boglige kunster kan være svære. Mine ældste søskende havde en skolekammerat, der hed Chr. Trab, og de fortalte, at han en dag havde spurgt: »Hør, do degn, di hæer 3-taller, skal de bries nueren om heller sønden om?« (Brie = vride).

I Kjallerup boede også Ole Søndergård, også kaldet Smo Wolle. Han var et levende bevis for sandheden i den regel, at »det er ikke så meget, hvordan man har det, som hvordan man ta'r det.« Wolle havde det meget småt, havde en masse børn (hvoraf jeg har set et par i skolen, og de var tilsyneladende velbegavede), og Wolle var ikke videre opsat på at opsøge arbejde. Men han var altid glad, altid med et lunt smil, og sang udmærket og ofte. *Kom* han først i arbejde, var han god for sin løn. Hans hus lå ved

Kjallerupvejen (efter Madsted). Det var meget faldefærdigt, og nu er det borte. Wolle arbejdede en gang imellem lidt i plantagen, men når han havde tjent nogle daglønne, blev han borte. Han var også en slags reservekarl hos far eller mine forpagter-brødre. Det havde han også været, da min bror en dag havde haft ærinde i Thisted. Der havde han bl.a. købt et vægkort over Danmark, og det viste han Wolle. Wolle spurgte forbavset, hvad det var for noget. Min bror fortalte ham det i passende, jævne vendinger. Wolle blev ved med at se på kortet, længe, måske et helt kvarter. Så begyndte han at lade en finger følge visse linier i kortet, og efter endnu en stund fandt han et sted - ved Skive, tror jeg - hvor han en gang havde været på en udflugt med afholdsforeningen. Det var meget ejendommeligt - og lærerigt - at se, hvordan han efterhånden kom i tanker om noget, han havde lært for en menneskealder siden og aldrig senere haft brug for.

---0---

På vej til skole gik vi over Per Alstrups mark og kom forbi hans gamle gård med de vindblæste træer mod vest, - ud mod vejen, som den gang altså gik vest om gården. Det var gamle folk, og huset var også gammelt. Jeg synes, jeg endnu tydeligt kan huske den særlige lugt, der var i deres stue. Vinduerne var sikkert sømmet fast. Ovnen var en bilægger med gratis fodkulde, selvom der lå nogle tørvegløder i ovnen. Dagligstuen havde den rigtige, gamle indretning, som man jo så mange steder, med et bord langs hele den ene væg og faste bænke på de tre sider, - en løs bænk uden rygstød ved den fjerde side (langside). Per Alstrup havde fortalt far, at han havde et 30-potters anker, som han fik fyldt hver måned - med brændevin. Jeg har aldrig set ham beruset eller bare med en antydning deraf, så Per må have været galvaniseret indvendig. - Der var vist en søn (i U.S.A.?) og to døtre. Den yngste, Kristiane, var hjemme. Hun var jævnaldrende med min mor, og de var nære veninder - passede udmærket sammen: Stille og flittige. Den anden, Else, dukkede først op indenfor min horisont langt senere. Hun var søsterens modsætning: Robust (dog ikke vulgær), mandhaftig og talende. Hun blev bestyrer af den lille telefoncentral i Svankjær (ca. 1914), og hun skal have været en skrap dame overfor abonnenterne. Der var ingen, der vovede en opringning udenfor programmet! - Forældrene, Per og Sidsel, var da døde, og søstrene boede sammen.

I gården Lomborg havde alle mine søskende skolekammerater, og der var mange børn - hvor mange ved jeg ikke, da de alle var ældre end jeg, og jeg kun kom der sjældent, medbragt af ældre søskende. Det er egentlig mærkeligt, at netop jeg skulle komme til at kende to af børnebørnene nu, i de år, jeg har været på besøg i Thy, nemlig den sønnesøn af Niels Weyhe, der nu har Lomborg, og hans bror, Martin Rysgård, der har Niels Snævers gård (Fruegårdsvej). - - - Niels Weyhe og hans kone har jeg kun kendt som gamle mennesker, men Niels W. drev dog selv gården, med hjælp af sønnen Per Rysgård. Og det var en gammel gård og efter gammelt mønster. Niels Weyhe fortalte far, at da han som dreng (vistnok kun 10 år) var ude at tjene, købte han nogle får lidt før forårsmarkedet. Han klippede dem meget tæt og lod dem ligge ude et par kolde nætter lige før markedet, »og så fik de såen en pæn rund håndtiering«, sagde Niels Weyhe. Hans sans for handel var vist meget bekendt. - Lomborg brændte i 1908, og det nye Lomborg blev bygget på den anden side af vejen. De gamle døde vist omtrent på denne tid. Om konen ved jeg ikke andet, end at hun havde asthma, som hun bekæmpede med røg af nogle gløder - det lugtede som tørverøg, men har vel nok været noget andet. Og så bagte hun det bedste rugbrød, jeg har smagt. - Det næste slægtled (som vist bestod af 12 børn, for den næstyngste hed Elvine) var glade og opvakte mennesker, og det var ganske naturligt, at der var et nært venskab mellem dem og mine søskende. En af pigerne var husbestyrerinde for min forpagter-bror. Hun var en storartet hjælp for ham, og for mig, der var 9 år og egentlig ret ensom udenfor skolen, blev hun en hjertensgod veninde. Hun kom lige fra højskole og med frisk luft under vingerne, og jeg har tilbragt mange, mange gode timer i hendes lille køkken.

Næst efter Per Alstrup var vor nærmeste nabo Poul Urmager. Navnet havde han ikke

Foto 10.06.1901. - Fra venstre: Klitplantør H. P. Eskesen, Hvidbjerg plantage 1892-1916, fru Eskesen, Hvidbjerg, klitplantør J. Christensen, Tvorup plantage 1873-1906, fru Ebeling, Stenbjerg, fru Else Christensen, Tvorup, klitplantør A. F. Bruhn, Nystrup plantage 1888-1912, klitplantør P. Ebeling, Stenbjerg plantage 1895-1929, plantørass. J. N. Christensen, Nystrup, senere plantør i Hjardemål plantage, lærerinde frk. Johanne Larsen (hos plantør Bruhn), senere gift med skoleinspektør Bech, Vejle.

gjort sig fortjent til, men måske har hans far givet sig af med dette fag. Han (Poul »Urmager«) var døbt Madsen. Først boede han i et af de gamle huse, der lå mellem Kjallerupvejen og Lomborg, lige udenfor plantagen. (I et af disse huse boede *måske??* Jeppe Andersen, der senere købte Søren Søndergårds gård, tæt nord for Ågård). Men så byggede Poul Madsen gården tæt ved Kjallerupvejen og plantagen. Det var en dygtig og tiltalende mand. To af hans drenge var mine skolekammerater. Den ældste af dem, Magnus, døde af difteritis i vor skoletid, og det gjorde et meget dybt indtryk på os. - Da far i 1915 overtog tjenestejorden, som blev drevet uden kvæg, fik vi dagligt mælk, som vi hentede hos Poul Madsen. For at forkorte vejen, blev der hugget en sti gennem en del af plantagen. Den udgik fra et punkt på den vej, der går østpå et hundrede meter syd for haven - den, som nu kaldes mælkevejen, hvad den da også oprindelig havde god adkomst til at hedde.

Jeg har vist flere gange nævnt Kjallerup Mølle. Den lå i nærheden af vejen til Istrup og tæt øst for de tre små kæmpehøje. Den nedbrændte i 1908 efter et lynnedslag.

Omtrent lige syd for denne mølle, ved vejen til Madsted (den, jeg har kaldt Kjallerupvejen) lå et meget lille hus, hvor der boede to gamle mennesker, Mads Bisp og Maren. Dette navns oprindelse er lige så gådefuldt som flere andre navne, jeg har nævnt, for Mads var ikke udaf den gejstlige stand. At han rettelig hed Kristensen, skønnes af, at han havde en søn, Salomon *Kristensen*, i Istrup. Det navn er jeg sikker på,

fordi 4 af Sal'mons børn var mine skolekammerater. (Et lignende påstand findes i det foregående om en anden familie, men det kunne lade sig gøre, fordi vi gik 4 år i samme klasse, og når så familien var produktiv...).

Hvad Mads Bisp havde beskæftiget sig med i sine unge dage, ved jeg ikke. Nu levede de to gamle mennesker i det lille, gulkalkede hus med postkassen o æ væjsteræend. Jeg var undertiden med et af deres børnebørn, når de skulle bringe bud fra sønnen i Istrup, og hørte da, at disse børnebørn tiltalte de gamle med »I«. - Det *var* vist om Mads og Maren, der blev fortalt, at da nogle knægte en nytårsaften trillede et eller andet hen ad deres loft, sagde konen: »Trowwer do, dé er verdens undergang«, hvortil Mads svarede: »Ja, så er'et... godt, vi ingen undt hår gjoer«. (Nogle kraftige ord udeladt her).

Det sidste års tid eller mere, vi boede i Hvidbjerg, kom Mads og Maren af og til over til far og spillede »Brus« - et gammelt kortspil, som vel desværre ikke kendes meget mere. Jeg har aldrig set det spillet om penge. Måske er det en af grundene til, at det hyggelige spil går i glemmebogen. Nå, de to gamle kendte det i alle fald - og nød spillet. Else Alstrup spillede somme tider med som fjerde, og jeg beundrede egentlig hendes væsen overfor de to gamle. Alt det »fremtrædende« og lidt for »raske« lagde hun på hylden. Det var et tiltalende træk. Kom Else Alstrup ikke, måtte man nøjes med mig som fjerde. - Maren viste sig som en inderligt fornøjet, gammel kone. Hun snød, hvis hun fik lejlighed til det, og morede sig dejligt over det. - Forud for Brus'en var de en sommeraften ude i den store have, og Maren var naturligvis helt benovet over størrelsen og over de mange vækster, hun så. Mads sagde ikke ret meget til det. Til sidst sagde han: »Ja, åll dé kan jo wær gue nok fo no kvindfolk o no baer å sie o, men er der ingen frugter?« (Frugter betød køkkenurter i hans mål). Det var der jo heldigvis, og så vågnede interessen hos Mads Bisp.

---0---

Sognerådet og dets styrelse af sagerne var sikkert hverken værre eller bedre end i andre små sogne. Sikkert har langt den største del af medlemmerne været højremænd, og jeg gentager: Højre den gang (og måske især i de egne?) var noget ganske andet end noget som helst, vi kender nu til dags. Far var medlem af sognerådet i et par perioder i min tidlige barndom. Jeg kan lige netop mindes, at han var til møder; men jeg kan klart huske hans hjemkomst fra sådan et møde. Far rasede! Anledningen var, at et gammelt menneske, der havde 5 kr. om måneden i alderdomsunderstøttelse havde ansøgt om at få det forhøjet til 10 kr. Det var ikke den ansøgning, der havde bragt far i den voldsomme affekt, men behandlingen af sagen, idet formanden havde ment, at man måske kunne strække sig til 6 eller 7 kr., men just at gå op til 10 - det dobbelte - det »tøt« han no var lidt for meget. Udfaldet husker jeg ikke - kun, at der var et meget dramatisk ordskifte om det. Det var nok godt for Fars svage hjerte, at han kom ud af sognerådet. - Sognet havde et fattighus (selve huset ligger der endnu og er omtrent lige så grimt som før), og dét var forhold som dem, der er skrevet mange bøger om. Også dér kunne overskriften »Her lades alt håb ude« vist passe.

I en tid, hvor det er let at pege på områder, hvor der gives penge ud med rund hånd - og alle ved, at det kan ske uden at der er trang - kan man vanskeligt sætte sig ind i, hvor stærkt der blev sparet - for ikke at sige fedtet - med kommunens penge den gang. Man kan kun fundere over, hvilken vejgrøft, der er den værste at falde i. Kommunerne var navnlig meget på vagt overfor den risiko, at der skulle komme en tilflytter, som senere ville komme til at ligge kommunen til byrde, og mærkelige handeler blev ud ført for at undgå den katastrofe! Men disse transaktioner foregik så skjult som muligt, så menigmand hørte ikke meget om dem. Der *var* en gang en tragi-komisk affære, hvor Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg havde undgået sådan en trussel ved at skaffe en mand arbejde og ophold i en anden kommune, men ved et snedigt modtræk blev manden alligevel sendt tilbage til Hvidbjerg, hvor han vist retteligt hørte til. Jeg husker ikke disse intriger, men ved, at man morede sig stærkt over det, - skiftevis i den ene og den anden kommune.

---0---

Havboerne danner et kapitel for sig. I »Årbog for Thisted amt« findes der en udmærket beskrivelse af havboerne - langt bedre, end hvad jeg kan give. Havboernes levevilkår var strenge, de var mere isolerende end landsbyfolkene, selv sproget var anderledes, og det varierede iøvrigt fra det ene fiskerleje til det andet. Først og fremmest må man huske, at flertallet af fiskerne havde meget vanskelige økonomiske kår, ja, de fleste var meget fattige på denne verdens gods. Og samtidig var deres arbejde farligt. I deres små både (den slags pramme, som søfolk kalder en »Moses«) roede tre mand ud til torskefiskeri, når mørket var ved at falde på, og kom hjem næste morgen - hvis forholdene ellers var sådan, at de kunne gå ind. Ved stranden i Lyngby (og andre steder) var der en signalmast, som med enkle signaler kunne give besked til de fiskere, der var ude, og give dem besked om 1) at komme ind hurtigst muligt, eller 2) at landing var farlig eller 3) at landing var umulig. Og når de så kom ind efter sådan en nats koldt og strengt arbejde, fik de et par øre for et pund torsk - det var helt forfærdeligt, da prisen i begyndelsen af krigen steg til 5 øre - eller 1 á 2 kr. for en ol sild - og det var sild, der kunne væe sig selv bekendt. Der var enkelte »fiskekrejlere«, der solgte fisk fra en vogn, men de fleste fisk blev af fiskerne - og især af fiskerkonerne - båret en mil eller to ind i landet i en halvrund rygkurv. Det *var* intet under, at der blev en særegen slags mennesker ud af de forhold. Nogle få år blev der forsøgt med motorbåde, men det blev opgivet, og så var de penge tabt. Kun i Vorupør med dens mole holdt man ud. Dér brugte man også sejlbåde, men dem så man aldrig i Lyngby. (Jeg taler om tiden fra 1906 til 1916 omtrent).

Det var heller ikke mærkeligt, at flertallet (?) af fiskerne blev grebet af indremissionens vækkelse i de år, og at den blandt fiskerne gav sig ejendommelige, barokke udslag. Og som ved enhver bevægelse var der så modstanderne ind mellem de troende.

Der var ikke egentlig nogen strid mellem landsby og fiskerleje. Enhver, der ikke boede i et fiskerleje, kaldte havboerne for en »landsby«, og »landsbyerne« kaldte til gengæld fiskeren for en »grålår«. Drilleri var der nok af, men ikke ondt fjendskab. Inde i landet trak man på smilebåndet ad fiskerne, der var »anderledes«, og fiskerne på deres side har sikkert betragtet de andre med en vis foragt, fordi de sad så trygt ved grødfadet.

Husene, f.eks. i Lyngby, som jeg kender bedst, var for det meste små, men vist egentlig godt vedligeholdte - - - det var nødvendigt i det stride vejrlig. Kun én større bygning var der i Lyngby. Den tilhørte strandfogeden, Chr. Madsen. Det undrede mig, da jeg for få år siden så, at den er revet ned, medens andre af de små huse står endnu. Chr. Madsen havde flere køer. Ellers drev man det næppe til mere end en enkelt. Men får havde man i massevis, hundrede, tohundrede, trehundrede, og uden hensyn til, om man havde så megen jord, at de kunne ligge der alle. Fårene var små, og blev de skræmt, fór de til alle sider, - der var intet sammenhold som i andre fåreflokke. Det kom vel af, at fårene gik løse ude i klitterne og kun sjældent så mennesker.

En havbo med respekt for sig selv, kunne nok skaffe sig det træ, han havde brug for i det daglige, ved at hente det på stranden. Det skulle - formelt - ske i det skjulte, men mon man tog det så alvorligt. Derimod hændte det, at to var ude i samme ærinde - hver for sig - og at så den ene senere tog, hvad han havde set den anden gemme mellem klitterne. Det skete f.eks. med en tønde olie, som én havde haft stor møje med at få op fra stranden og begravet mellem klitterne. Men det var en anden, der hentede den!

En stranding var en stor begivenhed. Om den hjælp, der blev ydet strandede søfolk, og det mod, der blev udvist, kan man læse mange steder. Men der var en anden side af sagen, der kom frem, hvor der ikke var fare for menneskeliv: Alle i fiskerlejerne og mange unge karle inde i landet var medlem af et bjærgelav, og skete der en stranding, hvor noget kunne bjærges, var der penge at tjene, - større penge, end man ellers var vant til at have mellem hænderne. Det skete en påskenat, at to skibe, et norsk og et svensk, begge lastet med kul, strandede ved Lyngby. Da blev der tjent mange penge. Kullene blev delvis kastet overbord, og så ordnede Switzers bjærgningsskibe resten. Der var ingen fare på færde, for det var fint, stille vejr

og havet så smult som en andedam. Det havde bare været tåge. - Nogle år tidligere, vistnok 1905 eller -6, strandede en egelsk damper, »Cabral« lidt syd for Lyngby. Den kom aldrig af igen, men blev ophugget så meget som muligt, hvor den stod.

En morgenstund i stille vejr og tykning lå en Lyngby-fiskerbåd på revlerne og lyttede efter skibenes tågesignaler. Skulle der mon komme en stranding! Pludseligt dukkede der stævnen af en damper op i kort afstand. Den gik dead slow, og med stævnen lige mod land - og mod revlerne. Da skete der noget utilgiveligt: En af fiskerne i båden var så ung og uerfaren i denne verdens ondskab, at han sprang op og skreg til damperen, som straks stoppede og styrede udefter. Men den arme mand, der havde været så utilgivelig dum at råbe til skibet, var meget nær ved at gå samme vej som den heldige damper. Tænk dog, hvor mange penge han havde snydt sine kammerater for! Man tænker på den bøn, man siger, at Anholts beboere bad i gamle dage: »Bevar dem fra stranding, men hvis det er din vilje, at de *skal* strande, så lad det ske i vort len. Ja, Gud give os en god stranding«.

---0---

Det vrimlede naturligvis med historier om havboerne. (Det er bare kedeligt, at jeg ikke kender de historier, som havboerne sikkert har fortalt om æ landsbyer). Ligesom man fortæller historier om molboerne og i vor tid om Århus-boere, fortalte man i Thy historier om morsingboerne og havboerne - og specielt om æ aggerboer. Sådan en historie *skal* jo have en adresse. Disse historier er vel noget, alle kender men for fuldstændighedens skyld gengiver jeg nogle smagsprøver - absolut uden garanti for deres sandfærdighed.

Da nogle aggerboer skulle have et barn døbt, spurgte præsten som sædvanligt: »Er barnet hjemmedøbt?« og fik svaret: »Ja wes er'en gjennemblødt; det hår ræænt liig sin vi kjor fra Ager.«

Som nævnt spillede strandinger og bjærgning en rolle, - jvf. fader Holberg: »Hver lever christelig og nærer sig af vrag.« - - - Der var en aggerbo, der skulle gå til præsten og melde, at hans kone havde født ham en søn; men undervejs fik han at vide, at der var strandet et skib, og det måtte han selvfølgelig kaste et blik på, før han drog videre til Vestervig. Meget forpustet ankom han til præsten. »Godaw, hr. pastor! Æ skul liig ræen her om å sæj, at der er stråend en skiv! - - - Ja, å så hår mi kuen fåt en bette.« Præsten, som næppe havde fattet situationens alvor, spurgte sindigt: »Nå, da, til lykke med det; og hvad er det så for en?« - »Æ wed'et ett så liig, hr. pastor, æ wed'et ett så liig, - æ so'en lig ind i si agteræend, - æ trower, det var en hollænder.« (Jeg har hørt historien fortalt om fiskere »sønden æ Fywer«, men det skal nu nok passe, at det var en aggerbo!)

Og så den klassiske. Den er jo ikke til at komme udenom. Det kunne se ud, som om det var en anakronisme, - at noget af historien var forskudt i tid; men altså: Det var en aggerbo, der sagde til sin søn: »No skal do go i kjerk, dreng. Folk skal ett sæj om dæ, at do ingen stejer hår wæt. Å så skal do fortæel mæ,hwa do hår høer.« Da drengen kom hjem, blev han spurgt: »Nå, hwodans gik dé så?« »Jow, de gik såen, te da æ kam war åll æ boes full, så æ mot sto i æ grebning. Så sång di ålsammel: »En bår ær føj, en lellebette jen, thi glæde sæj hwer havbodreng, ta di løjn lu' å, ta de løjn lu' å.« - »Nå, å hvans så mier?« »Jow, så kam der en mand i en swot kjowl. han gjek op i en stuer tønn, å han prâtet å prâtet.« - »Nå, hwans prâtet han om?« - »Han fortold, te jen gång rejst der en mand fræ Jerriks i Tåbel, å han fill mell æ Rønlaend. Føst kam Poul Præjst fobi (Poul Præst var en lægprædikant). Han so ham godt, men han loj ham leeg. Så kam der en lemwigbo fobi, han so ham osse, men han loj ham osse leeg; men så endlemol kam der en sallinbomand, han tow ham op o hans tyr å tow ham mæj te harb'ør kjerk å loj ham hælbrie«. - Denne beretning hører man undertiden gengivet med nogle forsiringer, der dog nok stammer fra folk, som ikke tager det så nøje med sandheden!

---0---

I Krik var der en købmand Lauritsen, som i sin butik havde to butikssvende, som nok kunne lide at spille folk et puds, efter hvad købman-

Fra den gamle planteskole i Hvidbjerg plantage. Til venstre ass. Schytte og i forgrunden Kr(æn) Larsen, Svankjær.

den fortalte. Også den gang havde man lørdagslukning i sådan en butik. Det med lukningen skete kl. halvtolv lørdag aften. Der var såmænd ikke ret meget handel. De sidste timer sådan en aften var nærmest en komsammen af mænd fra stedet. På disken stod altid en kasse med grovskåren tobak i ét rum og en pakke kardusskrå i et andet, - til fri afbenyttelse. Men kommis'erne, der skulle ofre deres nattesøvn på disse hyggelige møder, skulle jo også have noget ud af tiden. Købmand Lauritsen fortalte, at en lørdag aften, da der sad en tæt række af bagpartier på kanten af disken, gik den ene kommis om foran disken og fortalte en masse morsomme historier til kundernes fornøjelse, og navnlig syntes disse historier at more den anden kommis, der stod bag ved disken, og hver gang hans makker kom til et grinagtigt punkt i sine fortællinger, dunkede han, der stod bag disken, hårdt i disken med et pundslod. Hvad kunderne ikke straks opdagede, var, at hver gang han dunkede, slog han et et-tommes søm i kanten af en jakke og ned i disken. De to skarnsknægte var kloge nok til at trække sig tilbage, inden kunderne skulle gå, og inden de opdagede, hvor fængslende, historierne havde været.

---0---

At holde på det bestående kan være godt og fornuftigt - eller det modsatte, alt efter, hvordan konservatismen administreres. Det har vel været tæt forud for et valg, at en eller anden sagde til en aggerbo: »I er da tossede, som I stemmer. I vil ikke jert eget bedste«, hvortil aggerboen svarede: »Åe, do snakker. Hvurdan ku vi fo'et bæjer? Vi kan go fræ Agger te Wejstervig we næ å we då uden at der blywer gjor os fortræd«.

---0---

Det var ikke mange havboer (d.v.s. folk i Lyngby), jeg kendte ret meget til. Jeg kan huske Lars Kruse, som jeg syntes var en meget flot, statelig mand, og der var endnu en mand, jeg beundrede på denne måde, men hans navn husker jeg ikke. Disse to, i hvert fald, skilte sig noget ud fra de øvrige beboere. Det var vistnok dem, der - i al stilfærdighed - gav tonen an i Lyngby, og det var nok ikke så dårligt.

Kun ét par i Lyngby kendte jeg noget nærmere til. Det var fiskeren Karl Josefsen (ell. Josephsen?) og hans kone Johann(e), e-et udtaltes ikke, og nn var ikke »stemt« (som i »honning«) men absolut ustemt. Karl Josefsen var morsingbo, men han kunne jo være god nok for det. Han havde sejlet til søs i sine unge dage og var en mester i at fortælle løgnehistorier. Hør blot en enkelt. (Jeg forsøger ikke at gengive hans blanding af thylandsk mål og morsingbosnak. Han sagde *a* til sig selv, - det var jo en plet på ham!). - - - »Tåge, siger du. Du har vist aldrig set rigtig tåge, og den værste, jeg har set, havde vi med barken Claudia af Marstal. Tågen fik vi, da vi lå oppe ved Skagen, bound for Vestindien. Den var så tyk, at rorsmanden havde ondt ved at se kompasset. Jeg var oppe på fore mærseå for at klare nogle sejsinger op, og så var jeg så uheldig at miste en vante. Den blev hængende i tågen der, hvor jeg havde tabt den, men vi løb 8 mils fart, og skipperen ville ikke vende for at få fat på min vante. Så var det en måneds tid eller to senere, at vi var homeward bound, og da vi nærmede os Skagen, løb vi lige ind i tåge igen. Der blev sendt en på udkig op på fore overmærseå, for skipperen mente, at vi snart skulle få Skagens Rev fyrskib i sigte. Pludselig varskoer udkiggeren: Bælgvante to streger om bagbord! Vi ændrede kurs hen imod den, og mindsandten, om det ikke var min vante, der havde hængt dér i tågen lige siden jeg tabte den. Se, *det* var tåge, kan du tro!« (Her må jeg tilstå, at historien *kan* stamme fra Knud Andersens roman »Perlemor«, men for typens skyld kunne der godt stå Karl Josefsen under den). - - - Karl Josefsens sømandskab kom en gang mig til gode. Far havde lavet et skibsskrog med to master til mig som julegave. Det bar jeg ud til K.J. og spurgte, om han ville rigge det til. Det var jo om vinteren, hvor der intet fiskeri var at forsømme, og Karl var mere end villig. Kun to-tre dage senere kom han, meget stolt, med skibet, rigget efter alle kunstens regler som skonnertbrig. De 13 sejl havde han fået »en bette pigh« til at sy, og han havde kun fået et par timers søvn hver nat, mens arbejdet stod på. Skibet var han og jeg lige stolte af, og hans arbejde var lavet så godt og rigtigt, at sejladsen i Per Alstrups dam virkelig var mig til nogen nytte, da jeg få år senere kom ud at sejle med store sejlskibe.

Der *var* lidt af en eventyrer i Karl Josefsen, og samtidig var han inde i mange ting. Vi havde ham mistænkt for følgende: En af mine søstre havde nogle kvaler med sit ene øje, - betændelse eller hvad det nu var. Trods lægebehandling blev det værre og værre. En dag, da huset havde været tomt, mens alle var i marken, fandt man ved hjemkomsten en seddel med dette råd: »Hvis De vil lytte til en gal mands råd, så læg noget revet gulerod på øjet«. Rådet blev fulgt, og i løbet af kort tid var øjet i orden. (I fjor var jeg henne ved et sted, hvor min søster og jeg ofte sad, når vi havde været i marken efter gulerod til øjet). Vi mente, det måtte være Karl Josefsen, der havde skrevet sedlen, men han indrømmede det aldrig.

Endnu bedre end manden mindes jeg dog hans kone, Johánn'. Hun kom den lange og trælse vej fra Lyngby med fisk i sin rygkurv, - op til 80 pund - og turen gik jo videre til Kjallerup og Madsted. Kurven var nok lettere på hjemvejen, men aldeles ikke tom. Den indeholdt et par lerkrukker, som var fyldt med mælk, roer, og andre sager. I de sidste år, jeg så Johann, må hun have været over 60, men hun gik stadig den samme tur og med de samme byrder. En stout kvinde!

Johann var ikke mundlam - ikke egentlig simpel eller grov i sin tale, men hun havde et godt udvalg af ting, hun kunne tænke sig at gøre ved nogen, der var faldet i unåde hos hende.

En dag, da hun var på hjemvejen med de sædvanlige to krukker med mælk i kurven, gik hun, som hun plejede over marken SV. for det, vi kaldte Den nye Planteskole. Her kom hun for skade at gå gennem tøjrslaget for en ondskabsfuld vædder, vi havde, og den kom i bogstaveligste forstand bag på hende, væltede hende,

Fra venstre: Kathrine Pedersen, Madsted, Søren Søndergaard, gdr., Madsted, fru Eskesen, Kirsten Søndergaard, fru Holm, lærer Holm, Istrup skole, plantør Eskesen.

propperne gik af hendes krukker, og mælken flød ned i nakken på hende. Det var en stille sommerdag, og vi kunne let høre derhjemme, hvad hun lovede vædderen af ulykker, skønt der vel er en halv km afstand. Talen var ikke egnet for børn under 12 år!

En anden gang var det Schytte, hendes vrede var rettet imod. Johann havde en del vorter på hænderne, og da hun klagede derover til Schytte, gav han hende det råd at bruge »rygende salpetersyre« på vorterne. Det gjorde Johann så, - men hun havde ingen nøjagtig brugsanvisning fået for den stærke syre, så hun vaskede simpelthen hænderne i den. Man kan tænke sig til resultatet. Knapt så let er det at tænke sig de ønsker, hun udtalte for Schytte, da hun en dag kom til os og spurgte efter ham.

I den tidligere nævnte »Årbog for Thisted Amt« er der en smagsprøve på den snak, en havbo kunne præstere, når hun kom et sted for at sælge fisk og få mælk og andre ting. (Mælk o.s.v. fik de naturligvis gratis. De trængte visselig til det). Den ordstrøm kunne udmærket være kommet fra Johann. Den er skrevet af en kender! Alt kunne de bruge. En dag, da far og jeg stod i værkstedet, kom Johann der ind. Der stod en ret stor billedramme, som lige var blevet udskiftet, men intakt. »Kan æ ett fo den?« spurgte Johann. »Jo, det kan De egentlig godt, men De har jo ikke et billede, der er stort nok

til den.« »Åe, dé må plantøren ett sejj; æ håer Wo'herre i stuer stil, han skal hænges i'en«.

Én ting var der, som kunne tage pippet fra Johann og gøre hende meget stille: Tordenvejr. En gang, hun var hos os, blev det tordenvejr, og da ville Johann søge ly i den store bagerovn. Hun syntes, det var meget inhumant, at hun ikke fik lov til det - ikke af hensyn til ovnen, men for hendes egen skyld. Skorstene anses ikke for at være et godt skjul under torden - hvis endelig uheldet er ude. - - - En anden gang tordnede det ganske svagt og fjernt, mens Johann var hos os. Hun gik ikke, før længe efter det sidste tordenskrald blev hørt, og så bad hun så mindeligt om, at jeg ville følge med hende og passe på hende! Først da vi var halvvejs i Lyngby, vovede Johann at fortsætte uden min værdifulde beskyttelse. -

En dattersøn af Johann har taget sine nautiske eksaminer på Fanø og bor her nu - pensioneret skipper fra Kgl. grønlandske Handel.

- - - 0 - - -

Sproget i Thy har en ejendommelig lyd, som jeg kun kan betegne som en k-lyd, og den kendes vistnok kun i Thy. Den har et eller andet »fint« navn, som jeg ikke husker. Ord som tre og se udtales nærmest trik og sik. Denne ejendommelighed er endnu mere kendelig i fiskerlejernes sprog. *Hel* hedder f.eks. Hiel inde i landet, men i Lyngby skal (eller skulle) det udtales Hikkel.

- - - 0 - - -

En thybo ytrer sig jo ikke gerne i alt for afgjorte vendinger. Han siger ikke »en pæn pieg«, men »hun er jo ett så ill« o.s.v. (Det er vel for resten noget, der ligger til vestjyderne, men er måske nok mest fremtrædende i Thy?) Dette opfattes af mange som et tegn på, at man ikke kan fæste lid til thyboens tale og ikke kan få en klar besked ud af ham, men den misforståelse grunder sig på ukendskab til dette sprog. Thybosproget er et ret vanskeligt sprog og indeholder en mængde ord og talemåder, som ikke kan oversættes til dansk ved et enkelt ord. Det var ikke det sprog, vi talte i mit hjem, men i skolen talte vi det, og jeg mener, jeg kunne det den gang, - ikke nu, hvor jeg har fået det delvis fortrængt af andre dialekter, især naturligvis Fanø-sproget. I foranstående har jeg prøvet at skrive det rigtige sprog, hvor det var nødvendigt, og jeg er klar over, at min gengivelse ikke er god! Men mange af historierne kan kun gengives på originalsproget. Og gid det sprog vil holde sig i live langt frem i tiden!

- - - o o o 0 o o o - - -

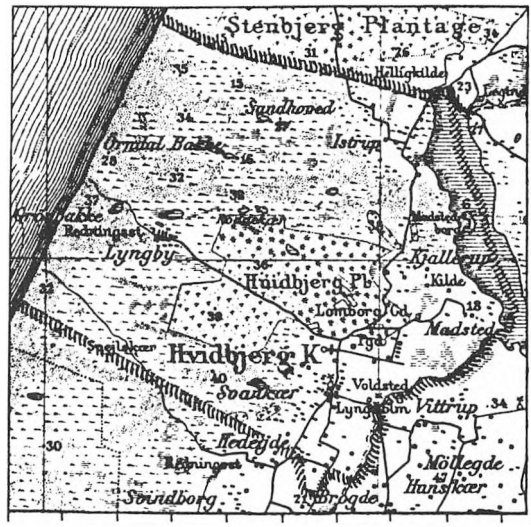

Kort over Hvidbjerg v. Aa sogn i begyndelsen af 1900-tallet.

Ja, det var disse spredte erindringer om en tid, der er så fjern, og om et folk og et land, som jeg hører sammen med og altid har længtes tilbage til. Det har sikkert været mig en større glæde at skrive det, end det kan være at læse det. Men der kom et lykkeligt efterspil: Efter 60 års udlændighed fik jeg lov at komme tilbage til mit hjemland, ikke bare en enkelt gang, men år efter år. Først skulle jeg gense de gamle steder og glædede mig umådelig meget over det. Men hurtigt blev det noget meget mere: Det blev mennesker i hjemegnen, - det blev - helt uventet - en genopleven af de gamle dage, - også en stor og glad konstatering af, at trods en hel del ydre forandringer, som tiden har medført, så *er* det stadig det samme Thy og de samme mennesker, og så fik historien jo en lykkelig slutning! Alle de mange, der har givet mig den skønne oplevelse, har gjort en god gerning.

Tillæg

Afholdssang i Thisted Amtsavis, april 1905

Æ ved en Ste, et så møj lånt hen,
da heller et lie i æ Daer,
Der æ der en Hus eller sånt en jen,
si Navn hår æ glemt deswaer.

Te der er en Hus, æ wal et så sær,
de siher jen så manne Steer;
men æ lover fuer, te en Hus som de her,
den er et å sik » enhver.

Få hvissom I weest, så skjøn som de er
å wær her, nær der æ Fejst,
ja, så kam der manne, manne flier,
å de wa de allerbejst.

Å de er et en Gång om æ Oer;
men de æ hwæ Månedsdå.
Å så ka I trow, æ Bien de goer,
så læng jen ka stø eller stå.

Å blywwer jen så få træt imeld -
for o dans de æ no stræng -
så æ der en Stouw, hur wi sejjer så stell
å speller Kvot om Pæng.

A Kaffe, Sokkelade å Sodawand
ka wi fo så tit, som wi wel,
de æ reele, de æ skjøn, de æ lisse sand; -
men Pæng - ja de ska dæ tell.

Men Bajer å Brænwin å såen nøj Sprut
å Konjak å Akkewit
de drekker wi åller her i æ Tut,
få de ka wi sik, der æ skidt.

Æ mindt, de wa godt, Folk kjænd et føst,
å no hår I høt æ Parol;
så kom da, wæ mej, men houw: i jer Brøst
ska dæ stroel en Afholdsnoel.

Tut = afholdshjem, senere husflidsskole i Svankjær.

»Den grøn Awies«

»Den grøn Awies« = Svankjær-udtryk for folkesnak.

Æ hår somtier tint, æ will kvæd en Vies
om wo By, om wo Folk å »Den Grøn Awies«;
æ Will helst, den sku sjønges, hwis de ku la sø gøer,
fo Sang, de æ nøj så yndig å høer.

Wo By er et stuer, men ilywwel gue
fo dem, der gjaer wil ha møj i djer hue.
Ja, et om dem sjel, men om ajer især,
å hudden di tøwwes, te ajer sku wæer.

Æ hår somtier tint, de var hejsen sær
mæ Folk, der sørren er årrentlig læer,
te di et ka forstå, te de æ gal
å åltier holl ajer djer Æer fal.

De æ jo da næjsten de bejst, da jen håer,
å de, jen wil allerhelst ha bewåer;
de æ lissom æ tøwwes te nærensti
jens Æer æ fobi, så æ alting fobi.

Æ hår somtier tint, såen we mæ siel
om dem, der hår altier så møj å fåtæl:
Bestil nokså møj, å snak nokså lidt,
for æ tøwwes, te jer Mund ka blyw så fåslet.

Æ trowwer, de wa godt, om wi prøwwed hwæjen
å spåer en bette Kromm mier på den;
de gjæller fo Mænd, men fo Kwindfolk mjest,
wi wed jo Hwæjen, de æ dem, der er wæst.

Ku de kom i Gång hæer i wo bette By,
Så trowwer æ, te wi kom nøj bæjer i Ry.
Wo Awies, den Grønn, ku go hiel i Stå,
å wi ku ha nok i æ Thisted-Blåe.

I ka trow, dær will spåres nøj møj we de,
både Kafe å Sokker å hwa der no ska te;
fo »den grønn Awies« den æ kåstbar å ha;
æ hår eller holdt'en, - uha, uha.

Fo den hår æ lokked å stænged mi Daer,
men kommer jen ud, så sier jen'en hjaer;
da tinker æ bodde på mæ o po mien:
mon wi holder fuer, - mon wi sku wæ i'en?

Mæ Løwn å mæ Sladder den losker omkring,
å den gier Beskejn om Alverdens Ting;
for et æ forring, og et æ fo smot,
når båre de ret ka gjør ajer swot.

Å skull en Minnesk kom gal asté
så kan I trow, han ska nok kom mæ.
De æ, som der står i den gammel Tåel:
Æ Ravn ska nok møed, huer dæ æ nøj å håel.

Tesidst så wil æ blot sæj om wo By:
Den legger sørren som medt i Thy.
En gjæw Snop sønner fræ æ Brow we Nahoe
å en bette Krom wejsten fuer æ Oe.

Udkast til love for Hvidbjerg v. Aa sangforening

Vinteren 1908

§ 1. Foreningens formål er syngen af sange,
dels korte, men dels også temmelig lange,
dels lette, man lære kan i en fart,
men dels også nogle af sværere art.

§ 2. Foreningsmedlemmerne deles i klasser:
Sopraner og Alter, Tenorer og Basser;
hver af dem må gøre alt, hvad de kan
for at skøn harmoni kan komme i stand.

§ 3. Til den fastsatte tid skal enhver give møde,
og gør han det ikke, så får han en bøde,
og hvis han fremdeles er upræcis,
skal hans navn sættes ind i »den grønne avis«.

§ 4. Til foreningens bestående og videre fremmelse
indføres herved denne bestemmelse,
at alle skal leve i cølibat,
som ej alt i ægteskab har sig indladt.

§ 5. Almindelig valgret gælder i alt,
dog - ingen må vælge at synge galt;
men til valg af »råder« i sangens rige,
- sopranråd og basråd - er alle lige.

§ 6. I tvistemålstilfælde afgøres trætter
af voldgiftsdomstole og nævningeretter,
som, for at enhver dermed kan være tjent,
altid skal udnævnes af vor dirigent.

§ 7. Alle medlemmer er solidarisk ansvarlige,
dog - det punkt er et af de mindre farlige;
thi alle udgifter, mindre og større,
la'r vi blot lærer Nielsen og hustru besørge.

§ 8. En aften, når ret vi vil holde os glade,
skal mulkterne omsættes i chokolade.
Fru Nielsen selvfølgelig skal den servere
med tillæg af kager og kaffe med mere.

Fru lærer Nielsen, forfatter til de fleste af viserne.

Efter at udkastet er vedtaget som lov, tilføjes:

Til vidne, at udkastet er bleven lov,
så gøres der underskrifter behov,
derfor vore navne vi under vil sætte:
Nielsine, Mads Kristian, P. Poulsen og Mette.

Laust Piesens Ywlbojl

(Ka sjønges som den hæhr: Å, hør bette Tammes).

I Jahs wa dæ Bojl te Laust Piesens i Krågdal,
og slem gjar så will æ, te do sku wæt mæ,
for de war en skrald, æ håhr ålder sit mågh te,
o lissedan trowr æ, de wa goen mæ dæ;
ja de er æ wes o, te åller i Thy
håhr nuer gjow en bojl mågh te den i wo by.

En grow hobben minnesker han håd fåt skrabt sammel
fræ øster o wejster o sønder o nahr,
o do ka hejs trow, te hans kuen hon wa hammel,
hon knegsed o knejsed o kåldt ham »wo Fahr«,
fo de æ jo nøj, te do kinner so wal,
te hon bær æ bowser o sæjer »do skal«.

Men lihwal så æ hon skam stræbsom og døgte,
hon holder en Hus, de æ en fånywels å si,
å Laust, ja kahænsæ, han et æ så kløgte,
men liegodt så pasher han ålti hans ti.
Å jen teng æ wes, di kan sej, hvans di wel:
Laust Piesen å kuen æ skam wæhr å kom tel.

Æ glæhmer skam et, da mi fåhr bløw begrawwet,
o Muhr o mi søhster o mæ wa tebågh,
da kam hon, æ kuen, mæ en wust, hon håd lawet,
o ga wos å såh, vi skuld endele smågh.
Ja, godt æ der i dem, bode hinner o ham!
Æ der nuer, der et trowr'et, så æ'ed en skam.

Men tøs no, æ glæmer jo ræn å beskryw dæ
æ bojl for å rues bod' wå Fåer å wå Muer,
å sajtens do tinker - nej, katten ska ryw mæ,
om så æ fostor blot en jenneste uer;
men så kan do bih blot en bette krom tel,
så skal æ fåtehl dæ de hiele, Falel.

Æ præjst å hans kuen å æ dejn å madammen
de håhd jo djæ plads we æ Owerboræhnd,
o æ ska hejs low te di fier ku tesammen
levier wos en orenlig præken te enn.
Æ trowr sågu åller, dje mond den sto stell
så læng, som en mand blot en hønseg ku pell.

Wo sownfowd, dæ hels et te dawle æ sien te
o wies wos, æ majt hår si hjemmen we ham,
han såd som en hund mæ æ håhl mell æ bien
å wa kissa hwi' i hans hue som en lam,
fo oller so snår han er uher fek såh,
fahr æ præjst han wa færre å kyhr ham istå.

Æ lægsmand han grind o måt hold o hans bælle,
så kanp nok æ trower te han rigti bløw mæt,
o lihwal so såd han so stel o so helle,
som åller de mendste i vejen håd wæt;
men hwæ gång æ præjst ga wo sownfowd en tjat,
så slekket han sæ rojn om hans mond som en kat.

Fo lissowal hjem som nær de æ te giller,
de skjær o hinajjen ål stellingendstejr,
den jæn wil wæ møj å den ajn wil wæ willer,
endda di æ begge to dåhsk som en vejr;
men no ska do høhr, hvans di håhr fojen o,
endda di ka sej dem, at et de wel go.

I øwermårtille så ska wi te kyhren,
for så ska wi wælg wos en folketingsmand,
å helst skuld et wæhr jen, hvis låhden å gyheren
ku wær te en bette krom gavn fo wo land.
Men så trowr æ nok, te wi kåhl æ fo reng,
der et hår lær ant end en plejel å sweng.

Kahænsæ do tinker, de mehner di osse,
men så ka æ hæls dæ å sej, de æ gal;
nej tak ska do ha, di æ hæjsen et tosse,
di steller dem begge tow op no te wal,
men tøwwes do et, te de ku ta sæ uhd,
om no wi fæk walt wos en folketings-stud.

Æ tøwwes just æ gleher mæ så møj te å høhr dem
å hudden den Lehm dæjn ka ta dem i skuel,
for de æ en kåhl, der ka regtenok klø dem,
han kyhr dem så fast, som di såd i en huel,
å nær han hå føst fåt dem regte i klæhm,
så tinker de nok: gid wi no blot wo hjemm.

Men tøs no, æ trowr, de æ bæjst te æ standser
mæ di tow, for hejs blywr mi brøw nok fo lång,
å sæhr ku do tink, te æ slet et håd sanser
for ant, å de wel æ et gjar hå te gång,
for guenok så ær æ sempelhen lær,
men ær derfor et hverken dosk eller sær.

Hwur war'et æ slap? Nå, ja de ka æ sæj dæ:
æ bojl wa så gue som en bojel ka blyw.
Vi od å vi drak ligh fræ awten te mejda,
ja de kan æ sæj, åsse uden å lyw.
Å trowr do kaski wi kam ædru dæfræ?
Jo wes! Nej en diel mått skam pæn søk i knæ.

Laust Piesen han skjenked så møj umanierle,
o hwær will jo gjahr ha så møj, han ku fo,
så æhnden den bløw da en ret regederle
klanet, - den vi et hå fåwojjen ino.
Ja, mågen te ywlbojl æ ålle hår sit,
de wa sågu nær we å go søen wal wit.

Men no få do hels båhd di kuen å di baer,
Mathis å Pe Kræn å dem ålsammel hværjen,
så kommer do nurti fåbi wo krom daer,
så sier do ind, hejsen foer do skam skjend.
Men føst å tesist, da, ihvodden de goer,
så hælses do no fra

di gue ven

Kræn Thor.

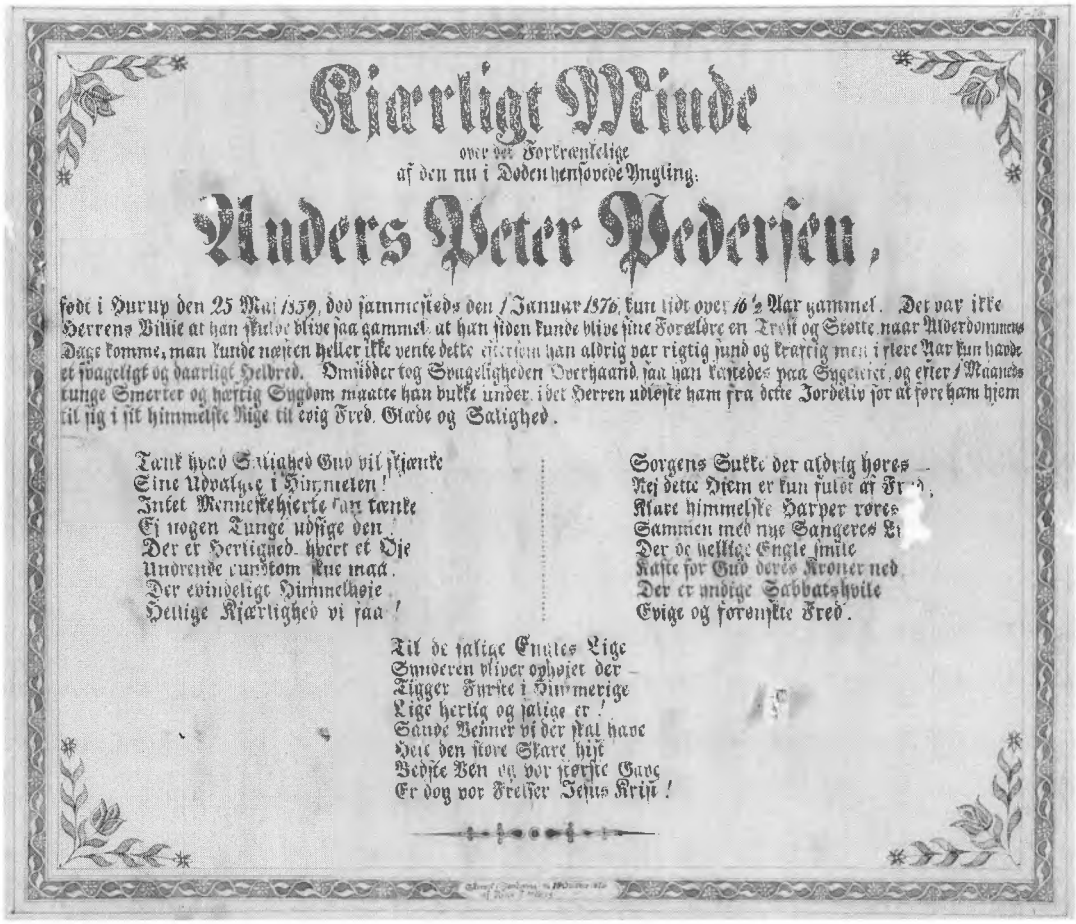

Kjærligt Minde

over det Forkrænkelige
af den nu i Døden hensovede Yngling:

Anders Peter Pedersen,

født i Hurup den 25 Mai 1859, død sammesteds den 1 Januar 1876, kun lidt over 16½ Aar gammel. Det var ikke Herrens Villie at han skulde blive saa gammel, at han siden kunde blive sine Forældre en Trøst og Støtte naar Alderdommens Dage komme, man kunde næsten heller ikke vente dette eftersom han aldrig var rigtig sund og kraftig men i flere Aar kun havde et svageligt og daarligt Helbred. Omsidder tog Svageligheden Overhaand, saa han kastedes paa Sygeleiet, og efter 1 Maaneds tunge Smerter og hæftig Sygdom maatte han bukke under, i det Herren udløste ham fra dette Jordeliv for at føre ham hjem til sig i sit himmelske Rige til evig Fred, Glæde og Salighed.

Tænk hvad Salighed Gud vil skjænke
Sine Udvalgte i Himmelen!
Intet Menneskehjerte kan tænke
Ej nogen Tunge udsige den!
Der er Herligned, hvert et Øje
Undrende rundtom skue maa.
Der evindeligt Himmelhøie
Hellige Kjærlighed vi faa!

Sorgens Sukke der aldrig høres –
Nej dette Hjem er kun fuldt af Fr[illegible],
Klare himmelske Harper røres
Sammen med nye Sangeres L[illegible]
Der de hellige Engle smile
Kaste for Gud deres Kroner ned
Der er yndige Sabbatshvile
Evige og forønskte Fred.

Til de salige Engles Lige
Synderen bliver ophøjet der –
Tigger Fyrste i Himmerige
Lige herlig og salige er!
Sande Venner vi der skal have
Helt den store Skare hist
Bedste Ven og vor største Gave
Er dog vor Frelser Jesus Krist!

Elly Mardal.

Tandrup

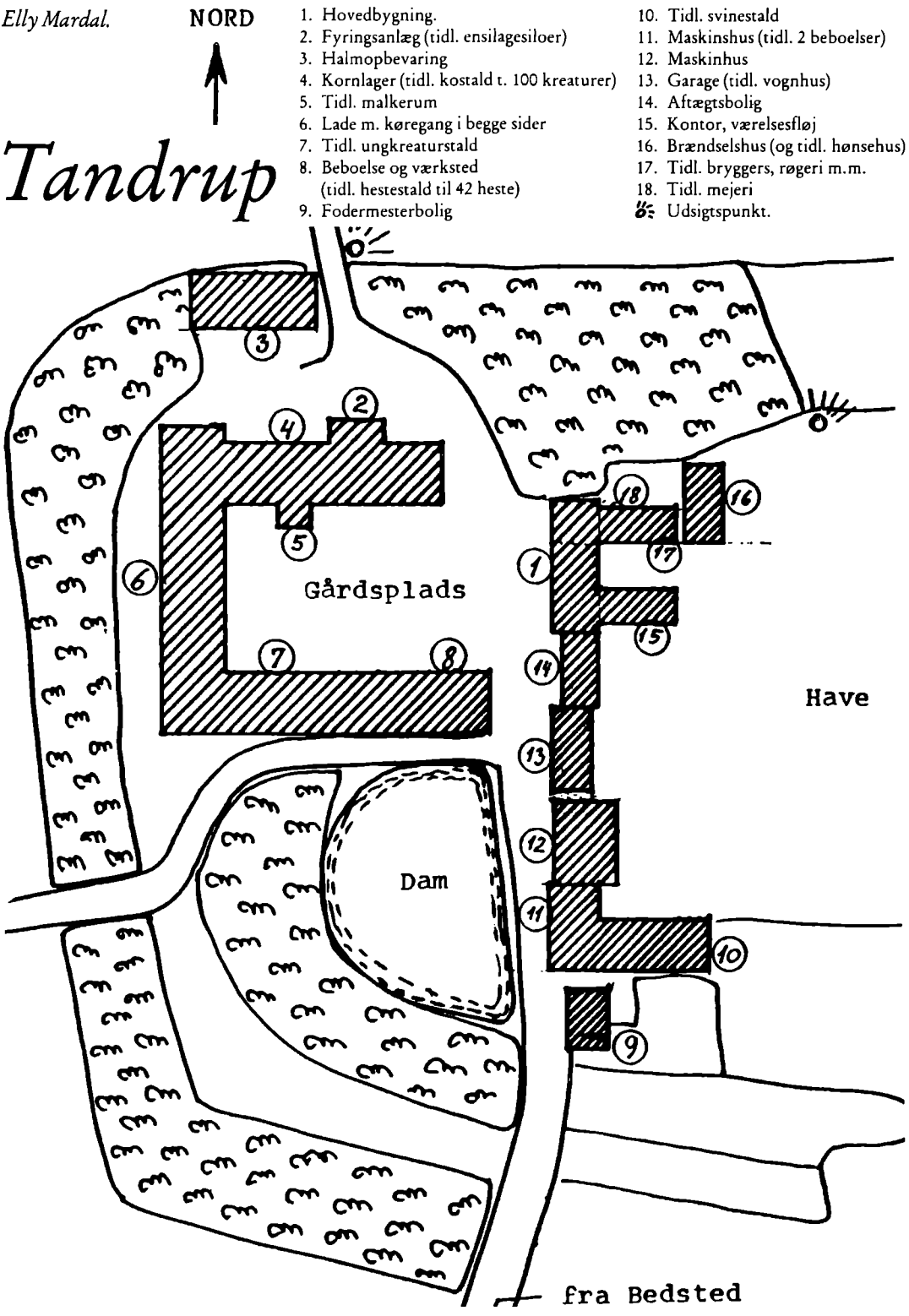

Sommeraftenturen til Tandrup

den 20. juni 1985

blev en fin midsommerlig oplevelse, både vejr- og besøgsmæssig, ca. 110 medlemmer mødtes for at nyde gæstfriheden hos Betty og Hans Chr. Lilleøre, der så venligt havde givet os lov til at kikke både inde og ude i det velordnede og veldrevne landbrugs marker, bygninger og den fine have.

Det helt vidunderlige vejr var medvirkende til, at mange blev og nød de skønne omgivelser til mørkets frembrud.

Efter velkomsten fortalte Hans Chr. Lilleøre fint om driften af gården i deres endnu forholdsvis korte tid på Tandrup, men levende var beskrivelsen af gårdens dagligdag, vi kan vel godt sige lidt fjernt fra det liv, der levedes i fortiden - som der fortaltes om senere på aftenen - hvor man bænket ved bordene nød den medbragte kaffe til myggenes sagte summen.

De træk, der fortaltes om, var, hvad det første skriftlige, der findes om Tandrup og ejeren Peder Nielsen Lange eller Bild, som han også kaldtes, 1386 og helt op til Preben Lützhøfft og slægtens år på Tandrup 1848-1983.

Der fortaltes bl.a. om den ulovlige brændevinsbrænding i 1776 - om den firlængede »Borg«, nu trelængede hovedbygning, der byggedes af Poul Tøfting i årene 1821 - 1826 ifølge de nøje beskrevne brandtaxationer, som senere også beskriver avlsbygningerne, der blev bygget i tiden fra 1849 til 1855.

Hoveriet, som godsets bønder skulle udføre, blev der også fortalt lidt om.

Der blev også tid til at besvare enkelte spørgsmål, fra tilhørerne, bl.a. om der havde været soldater på Tandrup, hvilket kunne bekræftes.

Ejere af Tandrup

1386	Peder Nielsen (Bild)
1396	Peder Høg
1413	Niels Eriksen (Banner)
1424	Lage Rød
1439	Bo høg
1479	Niels Krabbe
ca. 1520	Eiler Lykke
til 1575	Niels Lykke
e. 1575	Jakob Lykke
ca. 1625	Christoffer Gersdorff
1630 - 1638	Johan Ranzau

1638 - 1660	Frantz Ranzau
1660 - 1688	Helle Urne
1688 - 1726	Elisabeth Sophie Ranzau
1726 - 1736	Christian Leth
1736 - ?	Marie Charlotte Amalie Giedde
? - 1771	Poul von Klingenberg
1771 - 1799	Peder Jørgensen
1799 - 1817	Niels Willemoes
1817 - 1847	Poul Tøfting
1847 - ?	Dennes arvinger
? - 1848	N. Breinholt m. fl.
1848 - 1858	Hans Ditlev Lützhøft
1858 - 1876	Jes Eske Christian Lützhøft
1876 - 1892	Anna Augusta Lützhøft
1892 - 1946	Hans Hendrik Ditlev Lützhøft
1946 - 1954	Folmer Christian Eske Lützhøft
1954 - 1983	Hans Christian Preben Lützhøft
1983 -	Hans Christian Lilleøre

Sydthy Egnshistoriske Arkiv

Arkivet har i årets løb modtaget mange Foreningsarkivalier - ligeledes er der indleveret mange billeder fra private.

Sommerudstillingens ophæng af billeder på Arkivet i tiden 4. juli - 11. august 1985, har i år været om besættelsen og tiden omkring befrielsen 1940-45, desuden var udstillet et stort antal billeder fotograferede af Vestervig og Hurup Fotografer, men ellers var det meste med ukendte motiver. De ca. 1800 besøgende har været meget flinke til at fortælle om og fæste navne og årstal på en del af disse billeder.

Arkivet har nu fået en langtidsledig ansat til hjælp ved en hårdt tiltrængt registrering af de mange arkivalier.

Billederne som enkelte af Egnshistorisk Forenings medlemmer hjælper ved at klæbe på karton og registrere skrider jævnt frem - men der er et stykke vej endnu før dette arbejde er tilendebragt.

I vinterhalvåret 1984-85 blev Arkivet ekstraordinær holdt åbent fra kl 19 til 22 ialt 9 gange i vinterens løb af Egnshistorisk Forenings bestyrelse - hvilket de besøgende udtalte stor til-

fredshed med, de håbede, det kunne gentages i det nu tilstundende vinterhalvår.

Der er indkøbt flere kirkebøger, der kommer frem til Arkivets brug i løbet af efteråret.

Oversigt over Arkivalier:

1. Kirkebøger fra Sydthy kommunes 18 sogne. Agger 1646-1891 - Vestervig 1697-1891 - Lodbjerg 1717-1891 - Ørum 1719-1891 - Hvidbjerg v. Aa 1658-1891 - Bedsted 1710-1891 - Grurup 1710-1873 - Hassing 1757-1871 - Villerslev 1757-1874 - Skyum 1719-1871 - Hørdum 1719-1891 - Visby 1649-1872 - Heltborg 1648-1866 - Hurup 1669-1733 og 1785-1891 - Ydby 1669-1891 - Boddum 1669-1891 - Helligsø 1646-1891 - Gettrup 1647-1891.
2. Folketællinger fra de samme sogne. 1787 - 1801 - 1834 - 1840 - 1845 - 1860 - 1890.
3. Matrikelkort over alle sogne.
4. Hartkornsspecifikationer fra 1788 over Hassing og Refs herreder.
5. Skifteprotokoller fra Boddum Bisgaard 1723-1806, Abildgaard 1800-1813, Skibstedgaard 1755-1805, Koldbygaard 1797-1804, Irup 1756-1800, Tandrup 1728-1826, Vestervig Kloster + Ørum 1764-1805, Christen Knudsens Gods 1774-1801.
6. Skøde & Panteprotokoller fra Hassing - Refs herreder 1859-1927.
7. Tingbøger fra Hundborg og Hillerslev herreder.
8. Justitsprotokoller fra Hillerslev & Hundborg herreder.
9. Brandprotokoller fra en del sogne.
10. Foreningsprotokoller, der kommer stadig flere.
11. Moldrups Geographia over Thyland 1761.
12. Avisudklip.
13. En meget stor Billedsamling, mange tusind stykker.

Tage Thure / Elly Mardal.

Egnshistorisk Forening for Sydthy

Et år er gået nu siden første eksemplar af Sydthy Årbog udkom, fra bestyrelsens side håber vi, den er læst med glæde, og har givet inspiration til at eventuel enkelte af vore læsere selv vil sende os nye bidrag til kommende bøger. Bidrag af enhver historisk art er velkommen.

20. november 1984 præsenteredes Sydthy Årbog, ved et åbent hus arrangement på Hurup Missionshotel, der var mødt ca. 70 medlemmer og andre interesserede. Efter kaffebordet vistes filmen om Husmandsbevægelsen »Af jord er du kommet«.

Bogen, der blev trykt i 1000 eksemplarer, fik en meget fin omtale i presse og lokalradio, der er kun få eksemplarer tilbage, som ventes udsolgt i løbet af kort tid.

Den ordinære generalforsamling blev holdt 31. januar 1985 med et pænt fremmøde af vore medlemmer, ved denne lejlighed viste Gerda Pedersen lysbilledserien fra Dronningens besøg sammen med Prins Henrik og sønnerne Frederik og Joachim, i anledning af afsløringen af mindestenen på Helligsø kirkegård for biskop Erik Jensen, Ålborg, den 4. august 1984.

I anledning af 40 års mindet om besættelsen og befrielsen afholdt Foreningen i samarbejde med Sydthy Bibliotek en udstilling og mindefest (se andetsted).

Sommeraftenturen den 20. juni gik i år til Tandrup (se bekrivelse).

Ved redaktionens slutning er medlemstallet i Foreningen ca. 740.

Må denne nye bog blive lige så godt modtaget blandt vore medlemmer såvel som alle andre læsere.

God læselyst!

Bestyrelsen

Sydthy-bøger

udkommet september 1984 - september 1985

af E. Vestergaard

Listen omfatter bøger, der handler om Sydthy, er skrevet af forfattere fra Sydthy eller med tilknytning til Sydthy, medens Sydthy-forfatteres bidrag til samleværker eller tidsskriftartikler ikke er medtaget.

Haller, Bent
Samson & Sally. Historien om den hvide hval. Tekst: Bent Haller. Tegninger og billedredaktion: Dansk Tegnefilm Kompagni ved Birthe Dalland & Liller Møller. 1984.
Billedbog.

Haller, Bent
Krybskytten. Udvalgte noveller. 1985.

Hove, Peder
Djævleøen. 1985.
Børnebog.

Hove, Peder
Åbent hav. Noveller. Grafik af Sven Okkels. 1984.

Hove, Peder
På vingerne for Danmark. En kortfattet beretning om luftkrigen over Danmark 1940-1945 samt nogle danske flyveres indsats i Royal Air Force. 1985.

Jensen, Gunnar
Agger-land. - Vind, vand og sand. 1985.

Nielsen, Majnar S.
Den enes død. 1985.
Den sidste del af en romanrække, hvis første dele var »Bagerens søn« og »Rent mel i posen«.

Pedersen, Knud Erik
Esbens hemmelighed. 1984.
Børnebog. 3. del af en serie, der begyndte med »Esben« og »Esben og Jakob«.

Pedersen, Knud Erik
Joel og drømmefuglen. Det Danske Bibelselskab, 1985. (Fra Bibelens Verden).
Børnebog.

Rasmussen, Bruno
Skabt til glæde. 20 digte. 1984.

Rasmussen, Bruno
Jeg kender et land. Fem radio-morgenandagter. 1985.

Svane, Sigfred
Danske helligkilder og lægedomskilder. 1984.
Omtaler 6 helligkilder i Sydthy.

Vase, Søren
»Mikkel«. Håndbog for rævejægere. 1985.

Mardal, Elly
1885. Forbrugsforening. Landbrugsforening. Hurup Brugsforening. Brugsen. 1985. Ved Brugsens 100 års jubilæum. 1985.

Skyum Idrætsefterskole 1984
Årsberetning.

Svankjær Ungdomsskole
Svankjær glimt. December 1984.
Svankjær glimt, maj 1985.

Egnshistorisk Forening for Sydthy
Sydthy Årbog 1984.

Sydthy kommune
Regnskab for regnskabsåret 1983.

Sydthy kommune
Budget for 1985.

Sydthy kommune
Lokalplan nr. 43. Forslag nr. 2. 1985. (Koldby).

Sydthy kommune
Lokalplan nr. 48. 1984. (Morup Mølle).

Sydthy kommune
Lokalplan nr. 49. 1984. (Koldby).

Sydthy kommune
Lokalplan nr. 51. 1985. (Hurup).

Sydthy kommune
Lokalplan nr. 52. 1985. (Hurup).

Endelig skal som en del af den lokale bogproduktion nævnes, at der fra Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi i Sdr. Ydby er udsendt en række bøger af teknisk og økonomisk karakter.

Hvordan får du kontakt til Egnshistorisk Forening for Sydthy?

Drejer det sig om medlemsskab, spørgsmål og/ eller forslag til foreningsarbejdet m.m.: Kontakt da et bestyrelsesmedlem eller en kontaktperson.

Bestyrelsen:

Elly Mardahl, Burhøjgårdvej 2, Boddum, 7760 Hurup. (formand). — Tlf. 95 90 93.

Uffe Larsen, Skolegade 13, 7755 Bedsted (næstformand). Tlf. 94 52 39.

Gitte Jensen, Aggervej 10, Tåbel, 7770 Vestervig (kasserer). — Tlf. 94 18 15.

Gunnar Kjær Mortensen, Fuglebækvej 10, Boddum, 7760 Hurup (sekretær). — Tlf. 95 91 41.

Eigil T. Andersen, Lodbjergvej 39, 7770 Vestervig. — Tlf. 94 80 25.

Sogne-kontaktpersoner:

Agger : Jens Andersen, Blåbærvej 10, Agger, 7770 Vestervig, tlf. 94 16 29.

Bedsted : Uffe Larsen, Skolegade 13, 7755 Bedsted Thy, tlf. 94 52 39.

Boddum : Gunnar Kjær Mortensen, Fuglebækvej 10, 7760 Hurup, tlf. 95 91 41.

Gettrup : Egon Olesen, Ydbyvej 92, Gettrup, 7760 Hurup, tlf. 95 64 30.

Grurup : Gerda Riis, Nørgårdsvej 2, Gammelby, 7755 Bedsted, tlf. 95 13 61.

Hassing : Jens Søndergaard, Udsigten 12, Hassing, 7755 Bedsted, tlf. 94 61 99.

Helligsø : Henny Munch, Helligsøvej 44, 7760 Hurup, tlf. 95 63 17.

Heltborg : Anne Larsen, Landevejen 61, Heltborg, 7760 Hurup, tlf. 95 19 71.

Hurup : Annelise Henriksen, Thormodsvej 31, 7760 Hurup, tlf. 95 19 05.
Hjalmar Stauersbøl, Søndergade 26, 7760 Hurup, tlf. 95 10 55.

Hvidbjerg: Vera Møller, Hedegårdsvej 11, Svankjær, 7755 Bedsted, tlf. 94 81 63.

Hørdum : Jens Jørgen Krogh, Møllevangen 5, Hørdum, 7752 Snedsted, tlf. 93 63 61.

Lodbjerg : Eigil T. Andersen, Lodbjergvej 39, 7770 Vestervig, tlf. 94 80 25.

Skyum : Jens Tølbøll, Tingvej 2, Skyum, 7752 Snedsted, tlf. 93 61 57.

Vestervig: Kristine Vendelboe, Bubbelvej 4, 7760 Hurup, tlf. 95 13 03.
Ruth Visby, Klostergade 44, 7770 Vestervig, tlf. 94 12 66.

Villerslev: Folmer Tybirk, Kirkebakken 4, Villerslev, 7755 Bedsted, tlf. 94 60 27.

Visby : Hans Petersen, Oddesundvej 248, Visby, 7755 Bedsted, tlf. 95 14 03.

Ydby : Jytte Sunesen, Brendgårdsvej 67, Ydby, 7760 Hurup, tlf. 95 64 05.

Ørum : William Mortensen, Lodbjergvej 54, Ørum, 7755 Bedsted, tlf. 94 80 78.

Årbogen tilsendes alle medlemmer.

Kontingent for 1986:
55,- kr. for enlige - 70,- kr. for par.

Topstykket på Skyums altertavle:
Den treenige Gud.

Som Athene springer ud af Zeus' pande
i den græske mytologi,
stiger Helligånden her op af Jesu pande.

ISSN 0900 - 2103

ISBN 87 - 88919 - 00 - 5